

ביאור חגרי"א

[א] בסני שנים. מ"ג
א' ס"ה א': [ב] פרוסה
כו'. כב"ה ומתג"י דפ"ד
דב"מ ופולה סוגיין דנפ"י:

באר היטב

(א) **שנים**. דהיינו קורא ל' עדים ומורה להם טענת קדושין אם הוא שזה פרוטה ואחר להם הרג ראו זה הטענת שוייף ואחרים הן. דרשות מהרי"ל. והר"ם מייקן סימן קי"ט כתב דזה"ל מראה הטענת לעדים ויזהירו לעדים איראו נתינת הטענת לאנצט ויקדש בימין ידיה וגם בימין דכלה ואנצט הסמוך לגורל עקרא אנצט ימים הקדש ועיין כנהיג. עד מצי על לא מהני. **דרשים חז"ה ס' לתינד** :

(ב) **פרוטה**. עיין סמ"ע ס' פ"ח סי"ז מתקפק לומר דזמנינו זה דלין יכולים לקנות בפרוטה כ"ח מעט ומזער מן הדין היה לו לומר דלין אשה מתקדשת בפרוטה. ואין מתקדשין לכתחלה במוטע. אם קידש בזה פרוטה מחזור לקרקע מתקדשת. ד"מ נצט הר"ן וכ"כ תוספות בריש קדושין דף ה' ג"ה שכן פודין בו הקדשות וכו' וכ"כ הרשב"א סימן אלף תרכ"ו ועיין בחידושי מהרי"ט :

שמועה נח"מ סימן פ"ה ס"ג עכ"ל ועיין בקלות החושן נח"מ שם פס"ג שם ת"ל ג"כ

הפוסקים

וכתב ה"ש צ"ה ל"א סק"ה צ"ס המרדכי דל"ן מקדשין צמטע,
 ובמרדכי פ"א דקדושין כתב העטם משום דדעתה אלוורחא ואורחא
 עבדא דבעלה, והרי גם גוף המחבת יש לו שיווי בעצמותו מלבד
 האורה, ואפ"ה כיון דדעתה גם אלוורחא ורלווגה להחזקת צנתיכם
 אינו מועיל, ומכאן דבדקש צראוי ושאינו ראווי אינה מקדשת, ואף
 דרוב הפוסקים חולקים על המרדכי, היינו משום דס"ל דבדקושין
 לא תפסל הא דדעתה אלוורחא כו', אבל עכ"פ מוכח מדברי המרדכי
 דאם קידש צראוי ובשאינו ראווי לא מהני, מיהו עכ"ל אף לסברה
 זו בדבר תלוי במחלוקת הקדמונים אי קו"ל כ"ש או כרצן
 [בשבוועות ל"א ח'] נאמר שבוועה לא לך ולא לך, ולדעת הפוסקים
 כ"ש דעד שיאמר שבוועה לכל אחד אבל וא"י אינה מחלקת, והיו
 כללם, ח"כ יש מקום לומר דגם צ"ד הוי כמו קידשה צראוי ובשאינו
 ראווי, כיון דמה שקידשה בכסף ובחופה חדא קדושין הוי, משא"כ לדעת
 הפוסקים כרצן דוא"י מחלקת, ח"כ צ"ד הם שני עיני קדושין כל
 חד לחוד ואין שני הקדושין תלויים זה בזה, ופשיטא דמקדשה גמורה
 הוי מנה קדושי כסף כו', ועי' צ"ש סי' ל"א סק"י ובירעצ"א פ"ט
 דנדרים והרצב קדמונים פסקו דלא כ"ש, ואף להרמז"ם [צ"פ]
 מאימתי ה"ל כ"י] דפסק בקדושין כ"ש, מ"מ הרי כתב צ"ד דנדרים
 ה"ל י"א בלאמר קונם שאיני נהנה לזה ולא כו' דאם הותר הראשון
 הותר כולם כו', וע"ש צ"חמ דהיינו דכיון שאמר פלוני ופלוני ופלוני
 זה הוי כחלקן זה בזה כו', ומעשה צ"ד כיון דבראשונה הוי קדושי
 כסף המעיל, לא נחזקו הקדושין מחמת הכוסות אח"כ בחופה כו',
 ועי' במהרי"ק שורש י"א דהיכא דהוי קנין גמור לא אמרינן שמה לא
 גמר להקנותו אלא בשטר כו', דדוקא בנחתות שכ"כ מרע אמרינן כן
 ע"ש, ולכן נראה דקדושין גמורים הם. ועי' בברי צממ"ס מהדו"ה סי'
 רכ"ע.

סימון כז

ו. קידש אשה בשני קנינים ואחד מהם אינו מועיל לקדושינו.
 אי נימא כיון דאחד אינו מועיל גם האחר אינו
 מועיל. בשו"ת רעק"א מכתוב"ת סי' נ"ג נסתפק במקדש בכסף וקנין
 סודר אם מכני כמו מקדש במלוה ופרוטא, וכחז' דלף שיש סכרה
 לחלק, מי"מ חין ראייה להיפך לדון דודאי אינה מקודשת.
 ובשו"ת מהר"א הלוי ח"ב סי' ק"ד נגדון שאמר בשעת הקדושין
 הרי את מקודשת לי בטענת זו ובתוספת זו, ונסתפק כרז'
 השואל אם צריך לקדש עוד הפעם או לא, דלף דקיי"ל מלוה ופרוטא
 דנחתא אפרוטא, הכס טעמא משום דאמדינן דעתא דלזוגה בפרוטא
 שהיא צעין ולא על המלוה שאינה צעין, וממילא נקדשה בפרוטא
 לבד, אבל כאן דשניהם צעין ודעתא אחרונייהו כ"י, וכיון דקדושי
 תופה חין מועיל לדעת רוב הפוסקים, ח"ב אינה מקודשת, וכחז'
 הרב המחבר [דלמאורח] יש להביא ראיה לדברי הרב השואל ז"ה

ב. פרוטה. אי מקדשין במטבע, יוצא אריז צמר לילא.

ג. או שוה פרוטה. א. המקדש בשוה פרוטה קרקע או מחובר לקרקע אם מקודשת. פי' כשיט מקיץ טכניא

מכרימ

פתחי תשובה

הרשב"א כו' ע"ש ועין בספר התקנה נ"א מ"ש בזה וסיים שם לך נראה שכל ענין הוי ספק מקודשת ע"ש ועין בספר חננו מלואים ב"ד נ"א בזה. ועין עוד בספר יד האלף פ"ג מהלכות אישות הלכה א' ענין א':

דברי הרשב"א הנ"ל נחמה עליו ונח' מה"מ שם יושב תמיהתו ע"ש וע"ל סימן ל"א ס"ג. וע"ש שכתב וכתב עדידושי מהר"ט א"ס האגה ע"מ שחתן סך זה ונתן שזה כסף צעק כהנה לא הוי נתינה הוליל שנתן שזה כסף ונעל כהנה וקשה ה"ל כתב

אוצר

סיק ג אות א-ב

הפוסקים

עצמם המעצב לנתינת הקדושין, דמה ענין עצמם העורר לנתינת הקדושין, ונמלא דמקדשה במחזור בחזרה כסף.

ובשורת הרשב"א ח"ז סי' מ"א אחר שכתב דמה הרשב"א והר"ן והתוס' הבי"ל, מסיק דלא חיישין לדעת בעל העיטור הבי"ל, לפי שאני אומר שכל פוסק או גאון שלא הזכיר דין זה בהדיא, ס"ל דמקדשה בקרקע, דהא סתמא דמלתא קרקע ג"כ בכלל שיה כסף, הלכך מי שסובר בהיפך מה היה לו לכתוב בהדיא, וכיון שלא ראונו שהזכירו דין זה, משמע דס"ל דמקדשה בקרקע או במחזור לקרקע מקדשה גמורה, א"ס קתנה בזהו מדרכי הקנין. ועי' גם ביו"ש פ"א סי' א' שהעתיק את כל דברי הר"ן, ושכן דעת הרשב"א, ותמה על הר"ן מה שלא הביא שכן הוא גם דעת התוס'.

ובבני אהובה ר"ש פ"ג מה"ל אישות הביא ראיה דמקדשין בקרקע, מהא דאמרין בקדושין דמ"ז ב', דא"ס קדשה בשטח ש"ס לי על אחרים, ולולא הכסף דלא סתמא דמלתא דשמה ימחול היתה מקדשה, ואי אינו יכול לקדשה בקרקע, חיפוק ליה דאינו יכול לקדש בשטח דהוי כקרקע משום שפזר קרקע, אלא ע"כ דיכול לקדש בקרקע א'.

ובחדושי הרי"ם סק"ב אחר שהאריך בדין מחזור לקרקע א"ס מקדשין ב', מסיק דלענין גוף הדין לא מלאתי מפורש לאחד מהראשונים לפסול, ומה שהביא הרשב"א הבי"ל מצעל העיטור לפסול, דהא צ"ל העיטור שלפנינו לא נמלא רק משי"כ בזהו ק' בדיני קדושין, שפירש מקודם קדושי כסף ואח"כ פירש קדושי שטר, ואח"כ כ' דכי היכי דמקשין הוי לזיוא לגבי לשמה הכי נמי לענין חלוש, כדמכא בפ"ק דגיטין דמקשין והאביא מחזור ואסקין מלתא דאיתא בקדושין לא קתני, ומצינו להדיא מלשון דוקא בשטר יש פסול מחזור, דהא כ' י"ב היכי דמקשין לגבי לשמה" דקאי רק על שטר, וכן מוכח מלולא הזכיר זה בכסף דאיידי מקודם, ונראה דמה שהביא הרשב"א בדברי העיטור הוא רק דמקשין הוי לזיוא לענין מחזור, ומקודם לא הוי נראה לרשב"א לחלק בין קדושי שטר לכסף, לכן סבר דגם קדושי כסף פסול במחזור, אבל לאחר שמסיק הרשב"א לחלק בין קדושי שטר לקדושי כסף, שז' אמרין דגם צעל העיטור סובר כן וכדמשמע פשט לשון, ואף דבש"מ הרשב"א סי' אלף רכ"ז משמע ק"ל דסבר דדעת העיטור דאיה מקדשה במחזור גם בחזרה כסף, מ"מ אינו הכרח, וכן בסי' ח"ד כתב הרשב"א דגם שטר קדושין כשר במחזור, והביא ראיה מהתוספתא דעיר הגדולה אף דגם מיירי בחזרה כסף, והיינו משום דסבר דשטר הויא דשויס הס, אבל למסקנתו לחלק א"כ שז' ראה מהעיטור, ונראה שכן הבין הרמ"א, דבסי' ל"ב על משי"כ הבי' בשם הרשב"א להבשיר שטר מחזור כ' דרימ' שם דצעל העיטור פליג, ואילו לענין קדושי כסף לא הביא כלל מצעל העיטור, ולכן נראה לפסוק דנקדש במחזור בחזרה כסף הוי קדושי ודאי כמ"ש הרשב"א והר"ן, וכן הוא פשט דברי התוס' בדין ה' ע"א ד"ה שכן, וכ"כ ביו"ש סי' א' [הבי"ל]. גם ביד דוד (פסקי הלכות) פ"ג מה"ל אישות אות ב' האריך להוכיח דיכול לקדש בקרקע בחזרה כסף, וסיים ג"כ דגם משי"כ העיטור לפסול קדושי קרקע, הוא דוקא בקדושי שטר ולא בקדושי כסף.

ב. כשקדשה בקרקע אם צריך להיות מסייב, כמו בגזקין דגובה מסייב. עי' בלח"ק ל"ב (ותאומי ל"ב) סק"ב שז' דלפ"מ המהרש"א ולחיתוך השני של החוס' בריש קדושין ל"א

מכד"מ בשם הר"ן, ומהחוס' בקדושין דף ה' ע"א ד"ה שכן פודין, ומש"מ הרשב"א סי' אלף רכ"ז, דא"ס קידש במחזור לקרקע מקודשת.

ובשורת הרשב"א שם הביא מתחילה מצעל העיטור שכתב דאיה מקדשה משום דמקשין הוי לזיוא, וסבוכים כן מצינן ד"מ פ"ב דתנן בשלש דרכים שז' גיטי נשים לשחרורי עצדים, ומקשין וליתני מחזור לקרקע, ומשני מלתא דאיתא בקדושין קתני, מלתא דאיתא בקדושין לא קתני, אלמא דקדושין ליתניכו במחזור לקרקע. אולם הרשב"א עצמו כ' שם דנראה לו עיקר דמקדשה בקרקע, כדמשמע פשטא דתוספתא בקדושין פ"ד ה"א, המקדש בזהו וצפירותיה דעיר הגדולה וציואציה כו', שהם קרקע ומחזור לקרקע, ועצמא [דאיה מקדשה] משום שז' שם איסור עליו, ה"ל צעלמא מקדשה, והביא דפ"ק דוקא בשטר אירוסין קאמר שז' כתבו במחזור לקרקע ונתנו לה אינה מקדשה, דומיא דגם דמקשין הוי לזיוא. וכ"כ בחדושי ר"ש קדושין. וע"ש בש"מ הרשב"א סי' אלף רל"ב שהאריך עוד לדחות מה שר"ה חכם אחד להקשות על הראיה מפר' הגדולה, וכ' עוד שם לחזק הדין דמקדשין במחזור לקרקע.

גם הר"ן בריש קדושין דחה דעת האומר דא"ס מקדשין בקרקע, ורבינו מנחם דגיטין [וכהרשב"א הבי"ל], ומסיק דכיון דהביא דגיטין לא מתחלה, ובתוספתא דמכילתא [שהביא הרשב"א הבי"ל, כ"כ בהגהות הבי"א שם] מוכח בהדיא שא"ס קדש במחזור מקדשה מסתברא דהוי קדושין, וכן דעת הרשב"א [הבי"ל].

ודעת האחרונים להלכה. בערך להם סעיף א' כתב שז' קידש בקרקע או במחזור לקרקע הוי ספק מקדשה, והביא מהרד"ב [המנצח להלן] שהיה מקדשה גמורה, וכ' ד"ה להחמיר כיון דאיה רבוחא דפליגי. ועי' בחדושי הרי"ם סק"ב, ובשטר המלך פ"ג מה"ל אישות ה"ל ב', שכתבו דלפי שיטת המחמירין גם בחלוש ולצפוק חזרו לא מהני. ועי' בש"מ שם בהגהות מעשה חשב אות רכ"ג.

אולם ר"ב החתומים פסקו דמקדש בקרקע חו במחזור לקרקע הוי מקדשה גמורה. בש"מ מהריב"ל ח"ב סי' ל"ב כתב דהא דאמרין דגיטין דפסול מחזור איתא בקדושין, ה"מ לענין שטר קדושין דאיה איתקש לזיוא, אבל קדושי כסף לא, ובמ"ש הרשב"א והר"ן הבי"ל. ובחדושי מהרי"ם על הרי"ף אחר שהביא דברי הר"ן הבי"ל, הוסיף עוד דנראה דלא שייך למיך פסול מחזור גבי קדושי כסף, דגם פסול גט היינו משום דכתב וכתב ונתן מי שאינו מחוסר אלא נתינה ולא זכ' שמחוסר ק"ל ונתינה, וכך עצמא שייך נמי בשטר קדושין, אבל בקדושי כסף דלאו נתינה תליא אלא בהנאה דמני לה, א"כ גם בלא נתינה מקדשה כמו שחוק לפני רקוד לפני, וכמו בנתינת לאדם חשבו ע"מ להתקדש דמקדשה בזהו הנאה, וא"כ אפילו נחן לפ' דבר מחזור לקרקע, מ"מ כיון שזכרה זו ומני לה בגלל ממנו מקדשה. ובעי"ז כ' גם ב"ש סק"א ורמ' לדברי המהרי"ם הבי"ל. והמקנה בק"א כתב דאף שראיית המהרי"ם מאדם שא"כ יש לדחות, דשאני הכס דמני לה הנאה על ידו, א"ך נראה להוכיח דלא צ"י נתינה בקדושין, מהא דאיתא בקדושין דמ"ז א' דא"ס קדשה בצפוקין שיש לו בידה מקדשה, אף דבגט לא מהני צכ"ג כדאיתא בסי' קל"ה וכו'. גם בחת"ס ח"א סי' פ"ב כתב דדעו של הר"ן הבי"ל אמת, והוסיף ביאור דברי בגט לא כתיב מיעוטא דקרא שלא לגרש במחזור, דהוי מדאורייתא מגרשין צעלין נקוב כמבואר בגיטין וכו"ל ב', רק דכתיב וכתב ונתן שלא יחסר דבר בין כתיבה לנתינה, וא"כ בכסף קדושין לא שייך כלל לומר שלא יחסר דבר בין

פרוטא נא ואומר לה

הרי

ביאור הגר"א
נא ואומר לה כ"י ב"י :

אוצר

סיק ג אות ב—סיק ד אות ב

הפוסקים

ליכא למילף דשוק כסף ככסף בקדושין רק מחזיקין, אי"כ אם קדשה בקרקע צפי מיטב כמו בחזקת, אבל לדעת הר"ן והריטב"א שכתבו דהא דשוק כסף ככסף בקדושין הוא מלד הסברה משום שמחלוקת, אי"כ אם קדשה בקרקע לא צפינן מיטב.

ואולם באבני מלואים סק"ג כתב דאף לדעת החוס' אי"ל ליתן למיטב, דברי גס גבי חזקין אי צפי נזק ליעול מצינויות או מצינויות לר"ך ליתן לו כמבואר בב"ק דף ז', וכיון דהאשה מקבלת מדעתה זיבורית הוי כמו מיטב, ודוקא לענין שוק כסף ככסף ס"ל לחוס' בר"ש קדושין דאי לאו שוק כסף ככסף לא מהני ריזוי דידה, דכיון דלאו כסף הוא הוי כמו פחות משהו פרוטה דלא מהני מחילה וריזוי דידה, אבל לענין עידות דהוא רק ליפות כמו של נזק לכן בקדושין דמקבלת בלתי גס זיבורית, ודאי דמהני וכו'. גס בחדושי הרי"ם סק"ד כתב דהא דמילאנו בחוס' בלתי הר"ן דשוק כסף ככסף ידעינן מסברה, היינו משום דכיון דשוק כסף אין עליו חזקת כסף, לא מהני מה שאומרת לדידי שוק לי לשווא כסף, ובגמ"ש הר"ן גבי פחות משהו בקדושין דלא מהני לומר לדידי שוק לי, אבל עכשיו דילפינן מחזיקין דשוק כסף ככסף, אי"כ שוב לענין מיטב וצינויות שחלו בגרעו וטוב, מהני מה שהקנין הוא מדעתה לשווא מיטב כמו באומרת לדידי שוק לי, וכתב גס החוס' סוברים כהר"ן.

ג. אם צריכה לעשות קנין בקרקע חקדושין, ואיזה קנין. כ' בחדושי הרי"ם סוס"ק ב' דהמקדש בקרקע בלא שום קנין רק שאומר לה הרי את מקדשת לי בקרקע זו, נראה פשוט דלא הוי קדושין, ודמאי קתה, ואין לומר דכיון דקדושי אשה צפויים ודאי זה עלמא שמחזקתה לו הוי כאילו נתנה לו כסף ועי"ז הוי קונה הקרקע, דהא אינו, דמיא איך יתחיל הקדושין כיון שבלא הקדושין אין כאן נתינת כלל, ולא שייך כאן לומר דבאין כהנה, וכן מוכח בקדושין דייט' א' דילפינן שם מקדושי יסוד דמלוה שיש עליה משכון מקדשת, וכתבו שם החוס' דעי"כ לאו צהקאח גופה [לעצמה] מקדשה, דכמה יראה מרשוחו בלא שער ובלא הפקר ע"ש, וקשה דכיון שיואלה בגרעון כסף אי"כ נאמר דעי"ז שמחזקתה לו הוי כאילו נתנה לו כסף ואי"כ יונאה בגרעון כסף, ושפיר תתקדש ע"י מה שמקדש לה גופה, איי מוכח כ"ל, דכיון דבלא קדושין אין כאן כסף איך יתחילו הקדושין שיהיה נקרא גרעון כסף. [ועי' לעיל אות א' בדברי הרדב"ז ח"ז סי' מ"ב שם] בלשון דאם נתן לה קרקע או ממזכר לקרקע וקתה בזה מדרכי הקנין כ"ז מקודשת].

עוד כתב שם שצריך להקנות לה הקרקע ע"י טעם או ע"י שער מתנה, אבל ע"י קנין חזקה יש להסתפק אם מהני, דהא הוי כמלי קדושין ממל גבי קרקע, שהרי אין כאן מעשה שלו, רק ע"י מעשה שלה נעשית הנתינה ולא מקרי ונתן לדעת כמה פוסקים, ואף דסקינן כסף הוי [ג"כ] מעשה שלה, מיא לא דמי לנתנה הוי, דלא גרע מנחמה לאדם חשוד דאמרין דעי"ז קבלתו מגיע לה כהנה טעמא, ובי"ג ע"י קבלתו הכסף קונה הקרקע צמד הקדושין.

ד. ואומר לה. א. האם צריכה להיות האמירה לפני חתימה דוקא, וביאור לשון השו"ע בזה. כתב בחדושי הרי"ם סק"ז דכפי פשט הלשון [של העור והשח"ע נתן כ"י ואומר], נראה דנותן ואומר אחי"כ, אבל קשה דהא הוי שתיקה לאחר מתן מעשה ולא כלום הוא כ"י [ע"י עי"ז להלן סי' כ"ה סעיף ד'], וי"ל דכפירוש נותן ואומר נעשה נתינה קודם שכתב לידה כ"י. וכ"כ בנבוכ"ג בבי"ט אות ח' בשם הרי"א ירושלמי דלא יתן הקדושין ואח"כ יאמר, אלא יאמר ואח"כ יתן הקדושין. ובאמת כן הוא לשון הרמב"ם בסי' דאישות כ"י א' ואומר לה כ"י ונתן לה.

ועי' בקו"א להמקנה סעיף ג' דאחר שהצריך דין שתיקה לאחר מתן מעשה ושגס אם אמר הקדושין אחר הנתינה אפילו חוד כדי ויבור לא מהני [וכמוכח בסי' כ"ה הנ"ל], סיים דלכך צריך ליזהר שיגמור אמירתו קודם שנתן הטבעת בידה. אולם בעיני קדושין סק"ה לפי מה שהשיג על דברי המקנה דין שתיקה לאחר מתן מעשה, סיים דאי"כ משי"כ שצריך ליזהר שיגמור אמירתו קודם שנתן הטבעת בידה, לא ידענא זכירות זו למה וכו'. גס בכתב סופר סי' ל"ח חתם כן על המקנה הנ"ל, וכתב בין שאר דבריו וחזו מאי עמא דבר שאין מהרין בזה כ"כ. ועיין משי"כ בזה בערך שי סעיף ב'.

ובשלחן העזר סי' ח' סעיף ב' סק"ה כתב דצאופן שמסלק ידו לגמרי ומניח הטבעת רק בידה, אז צודאי הדין נותן דבכ"כ עדיפא אמירה קודם נתינת כ"י, אבל אם נתן לידה וגם לא סילק ידו מהטבעת ואח"כ עוד בידו, דכזה גילה דעתו שצד לא נתן לה לחלוטין עד שיגלה דעתו תכלית הנתינה, בכ"כ"ג אף שהאמירה הוי אח"כ שפיר דמי כ"י, ולפי"ז מוכן היעב המנהג דהסתחן נותן הטבעת על ראש אצבע הכלל ועדיין אוחז הטבעת בידו ואומר האמק"ל ואח"כ מסלק ידו מהטבעת וגשאר ביד הכלל לחלוטין.

ב. ואי מהני גס כשכתב לשון זה על הנדר ונתנו לה עם כסף הקדושין. ע"י צו"ת פני יבושע ח"ב סי' פ"ד שכן בזה, ומתחילת כתב דמהני, דאע"ז אמירה כתיב בקדושין, אלא דצפינן שיתן לשם קדושין, וכי ידעינן דיהיב לשם קדושין סגי אפי"ז דלא אמר, ועד כאן לא הוי קדושין היבא דנתן הוא ואמרה הוי, אלא משום דאמרה הוי כיון דהוי כמו חלקה אשה לאיש ולא מקרי כ"י יקח ובגמ"ש הר"ן אבל בלתי"כ לא צפינן אמירה, אך שוב נסתפק דהרי גס צמד לא כתיב דבור צפה, ואפי"ה ס"ל לכמה פוסקים בסי' ק"ב דאם כתב על בנייר שיכתבו ויתנו בט לאשחו ולא אמר כן צפיו לא מהני, משום דחיישינן שמה לא נתרצה, ושמה כתב כך ולא מלכו, ודוקא כשמדבר צפיו או מראה צפיו אז אמרינן אי לאו דנתינתה ממנו לא הוי משקר, אבל כתיבה אפילו כותב בלא לב לא מקרי משקר, ולפי"ז אפשר דגם בקדושין אם כתב בכתב ידו שהוא מקדשה בכסף לא מהני, משום דאינו מראה שהוא מתרצה, ועי"ש שבוכיח דאין לחלק ולומר דכאן נעשה מעשה ונותן לה הכסף עם הכתב מהני טפי, [אך חסר צפוי יבושע שם סיים בהשגחה].

ג. ובשלא אמר לשון הקדושין לה, רק אמר לעדים הוי עדים שאני מקדש אותה לי, צו"ת מהרש"ך ח"ג סי' א' דף ב' עור א' כתב בגידון כ"ל, דכיון שלא דיבר עם האשה תחילה על עי"ה, לא סגי צמה שאמר לעדים, עד שיאמר לה אז אני נותן לך בשביל קדושין. וכ"כ בנבוכ"ג די צוען סי' י' טעם אחד לכתב הקדושין צמודו, משום שלא דיבר עם האשה כלל, רק אמר לעדים הוי עדים שאני מקדש אותה.

ואולם ע"י צבי"ט סק"ג שהביא משה"ם הרש"ם סי' כ"ד דבכ"כ ב"י קדושין. ובצו"ת מהרי"א ב"י ח"ב סי' א' אם כי האריך להבא דצריך לומר לשון הקדושין דוקא אל המתקדשת ולא אל העדים, ואם אמר לעדים שהוא מקדש את פ' אין אז לשון קדושין כלל, מיא מסיק דמהני מטעם אחר, דלא גרע מה שאמר ב"י עדים שאני מקדש אותה, ממדבר על עי"ה דאף אם נתן לה בשתיקה מקדשת, וכתב צדאי ב"י צאומר לעדים בגמ"ש הרמ"א [להלן בסעיף א' בשם המדריין] דמהני גס כשמדברים לאחרים צפוי. וכ"כ להאמיר בנידון כזה מטעם דהוי כמדבר על עי"ה דסגי כשמדברים לאחרים צפוי, צפוי משה ח"א סי' כ"ט, ובחשונה ר' דניאל אישטרושה (בעל מגן נגורים) שצריך לבררם סי' ב', ובתשרי ר' וואלף פרויט שכתבן השו"ס ממאריך

(ג) בזה. ואם אמר לה עלי קדושך מעט קרקע ה"ז ספק קדושין.
רש"י צ"ש. ועיין בהרי"ט סימן קט"ו והר"ם אלשיך סימן קכ"ד *
והנהיגו עכשיו שאומר לה הרי את מקודשת לי בטבעת קדושין זו כדת
משה וישראל. והרמ"ט ח"א סימן רצ"א כתב דלכתחלה ל"ל הרי את
מקודשת לי בטבעת זו אבל בדיעבד לא מעלה ולא מוריד ודוקא בחומר
הרי את מקודשת לי אבל אם אמר הרי לי מקודשת נרדף לומר בזה.
והר"ד"ם ח"א סימן כ"ד כתב אפילו לא אמר לה כלום אלא שאמר
לעדים הו' על עדים שאני נותן זה לפלונית לקדושין לי הוי קדושין.
כתב הר"ם אלשקאר סימן ל"ח אע"פ דלשון נדנרי העדים כל שאין
הכחשה ביניהם אלא שהאחד מוסיף על חבירו ולדברי שניהם ח"ת זה
קדושין מקבלין סהדוטייהו וכ"כ מהרי"ט ח"ב ח"א סימן ל"ח. שני
עדים שהאחד אמר לה בלשון הקודש תהא מקודשת לי בזה והאחר
סימן

* עי' בעצי ארונים סק"ב, שתמה על הבאה"ט, דמדברי הריב"ש ומהר"ם אלשיך אין ללמוד כלל דין דטלי קדושך מעצ"ק. אולם בכנה"ג הגה"ט אות ז' שממנו העתיק הבאה"ט, לא הביא אותם לענין טלי קדושך, אלא לענין לשון הקדושין. ומש"כ בבאה"ט ובכנה"ג ריב"ש סי' ק"ט, הוא ט"ס, דשם לא מיירי בדני קדושין, וצ"ל סי' ק"ע. וכן הוא בעצ"א ומהר"ם אלשיך הנ"ל.

אוצר

ומאירת עינים ס' נ"ה, ובחת"ס ח"א ס' פ"ב (ונדפס חסדוה ז'
גם בנחלת בנימין ח"ב ס' ט'), ובבית יצחק (להר"י שמעלקיט) ח"א
ס' ל"ט.

ובפני יתושע (שצם' שני המאורות הגדולים) סי' א' דס"ב ר'
 כתב דאפילו להסוברים דממדבר על ע"ק נריך שהיה חשיב
 הן, ולדידכו כ"ש דלא מהני בשלל דיבר עמוח ממש רק עם אחרים
 בפניה [כמוכח להלן סקט"ו אות א'], מ"מ ע"כ לא ס"ל הכי אלא
 כשהדיבור צ"ע"ק היה קודם המעשה ולא נריך שהיה חשיב ~~המעשה~~
 דצ"ו, אצל אם בשעת גחיתה דיבר המקדש עם העדים שיכו עדים על
 הקדושת ויהא היתה שומעת הדברים, כ"ע מודים דלא כוי ריעותא
 מה שלא דיבר עמוח ממש. והביאו בשער אשר סי' ל' לגידונו, וס"מ
 דכ"ש כ"י"ד דאחר ששמעה מה שדיבר עם העדים פשטה ידה לקבל
 הקדושת, דפשיטא דכוי באילו דיבר עמוח ממש.

ה. הרי את מקודשת לי. ע"י צ"ש סק"ד בשם חוס' קדושה
צ' צ' ד"כ דאסר, דמקודשת הוא לשון הקדש, וכו' כאלו
אמר כרי את מקודשת ואסורה ע"י כל העולם בשבטיו. ובתוס' שם כ'
עוד דפשטא דמלתא מקודשת לי מיוחדת ומחומנת לי. וז' צהדושי
הרי"ם סק"ז דאף דלשון חורב הוא לשון קין [ולמה שינו חכמים
מלשון חורב], י"ל דתיקנו כן משום דבשלוש קין איש מצורר דאסורה
לכל העולם ויש לטעות בו, ובפרט אחר שתיקנו חכמים דמעשה ידי
לו וכן אחר מלאכות שמחוייבת, יש לטעות בשלוש קין שהוא למעשה
ידיה, לכן תיקנו לשון מקודשת.

ו. בזה. א. בשאמר הרי את מקודשת לי ולא אמר "כזה" אי מעכב. בניה דוד (לכריי דוג) סי' כ' כניא צס גדול אחד סר צנימן זאב שנסתפק בלא אמר צבא, אי סו קדושין, ורש' לכתוב רחוב מניסין דף פ"ה בפרו של גט כרי רח' מותרת לכל אדם, ר"י אמר ודן די יהוי ליכי מוגא, ומפרש בצמחא דפליגי בידים [שאין] מוכיחות, רבנן סברי כיוון ידים ואפי' דלא כתב לה דין, ור"י ס"ל דלא כיוון ידים, וטעמא דכתב לה דין מוכחא מילתא דכתבא גיטא מגרש לה, אבל לא כתב דין אמרין בדבור מגרש וטעמא רח"ה בעלמא הוא, ואפי' השתא דקיי"ל בקדושין [דף ה' ע"ב] דידים שאין מוכיחות לא כיוון ידים, אי לא אמר לה צבא איכא למימר דמקדשה בדיבור ולא צמח שנתן לה. גם להלכות קטנות ח"א סי' ע"ד כתב דס"ל מילתא אס' לא אמר צבא, תלמודא נציעא דלא איפשיטא בייסין אי צנין ודין.

ובאחל אברהם (להביא קרפלים) כי יח הוסיף למד דלף דביטין
 אי לא כחז דזח כוי ביח דלף איפסעט ורק מססס מהמרינו,

פתחי תשובה

קדושין י"ז כ"ו ואפשר לחלק בין מומין לחפץ דמיון כפי מהפילה כ"ו וט"ז ש"ג
 שאנו מדמין לא נעביר עובדא להחיר על היתר זה למד אלא מיהא חיי לאטרופי כ"ו
 עכ"ד ע"ש עוד פסיון ק"א מאה וע"ל ס"ק י"ג]:
 ופ"ש עוד הנה"ט מנהגו עכשיו עיין בספר המקנה נק"ל לתקן סעיף ה' שכתב
 דמשמע מלישאל דשמואל (ב"ס דף ה' ע"ג) ואין צ"ל מקודשת לי בכסף
 זה ומה שנהגים למד בטבעת זו הוא לרומח חלחול ואפילו בשטר קדושין משמע
 בסוגיא דף ט' דל"ג שיכתוב בו הרי את מקודשת בשטר זה ע"ש. [גם בתשובת ח"ס
 ס"ס ק"ז כתב דל"ג לומר בחפץ זה ודעת הר"ר נתן מהגמ"ר שלחי גיטין דל"ג
 בחפץ זה דעת יחיד הוא כ"ו ע"ש וס"ס פ"ה הביא דתשובת רשב"א כתב נטות
 לה כלי ואומר בטבעת זו מקודשת וכתבונת שז יעקב כתב עליו דהיינו אם שניהם
 רוצים בקדושין לכל היכא שאומרים שכוונתם היה להיתול ואמר טבעת על חפץ הוא
 מעשה מוכיח על דברים שכלל דהכל היחול ואחוק ועמ"ל סימן ל"א סק"ו]:

בסדר מקדשין לשטר גירושין דפסול עלי כ"ו ומחילא פסול נתי נכסף דליתקם היות
 להדי כמבואר בפשיטות נכתובות ע"ד כ"ו אך מ"ש מהרי"ל שם לחלק בין מקדש
 נקדשין שניה וכת"ש גם ה"כ ר"ס ל' אין לו אונן ולפע"ד לנאר עמ"ש חס"ד
 נ"מ ו' ע"א ד"ה הקדשה כ"ו וא"כ ה"כ נחלה כשהפקיד בידה היה יד המפקיד
 וכשהקדשה סילק כמו מנהג ונעשית ידה יד עזמה וה"ל כמסר חירו ליה וכן
 יורכת בט גופיה ס"פ המביא תיגין כ"ו ואפילו נתימא המפקיד נט ביד אשתו ואז
 אמר המגרש הוי טלי נטך מע"ק י"ל היינו מתפקיד נט שהיא שטר חלימטע מדין
 שומרים ולא נעשה ידה כידו אלא דאם היא שליח נעשה ידה כיד המעלה כ"ו אכל
 בקדושין כסף מהני פקדון טלי דיד שומר כיד נע"ב וכשחלק ידו מקודשת כ"ו
 ולפ"ז ג"ד שהיה שלה נותרת פלוניות לא נעשית שומר ואפילו באחרת דהרי נתימא
 וגירושין מ"מ פלחיות חיה נתימא וט"כ כיון דלא נעשית ידה כידו מעולם
 כשהקדשה הוי טלי מע"ק אלא וט"ע מה מדברי הרא"ש בהבוא דקדושין נתימא דאם

הפוסקים

סימן ו אות א

אוצר

בשטר קדושין משמע בסוגיא דף ט' דאין לריך שיכתוב בו כרי את
 מקודשת בשטר זה, אף דגבי גט ס"ל לרי יהודה לריך שיכתוב ודין,
 ואמרינן שם דטעמא דרי יהודה משום דבעינן ידיים מוכיחות ללא
 נימא דדדבורא מגרש ושטרע ראיא בעלמא וקיי"ל כריי, מימ גבי
 קדושין, לא מיבעי בכסף דלא שייך כלל האי טעמא, אלא אפילו בקדושין
 שטר לא שייך לראיה, דדוקא גבי גט שייך לראיה לאנכסוי ביה או משום
 פירות, משא"כ בקדושין כדאמרינן צינמות דף ל"א ב' דמשויא לא
 תקנו זמן בשטר קדושין, וע"ש עוד ראיא. ועיי' בהשמועות.

גם בבית דוד (להרי"ו דוד) סי' כ' אחרי שהביא דברי הר' בנימין אב
 כ"ל דאמרינן בזה מעבד, כתב לדחות דבריו כג"ל דאין ראיא
 מגט דשם שייך לראיה, משא"כ בכסף קדושין דאם נאמר דקדש
 באמירה לבד, אי"כ למה נהן לה כסף.

בבית דוד סי' י"ט כתב דאף ר' בנימין אב לא אמר זה אלא
 בנידונו שאמר תהיי מקודשת לי בלשון עתיד, וכדעת המבייט
 [באור גי'], ולפי זה נתיישב קושיא הבית דוד, במה שהקשה על
 דבריו דאם נאמר דקדשה באמירה אי"כ למה נהן כסף, ולפי דברי
 המבייט אחי שפיר, דכיון דלשון תהיי משמעותו לעתיד, אין נתימא
 הכסף ראיא דרואה לקדשה בלוחו כסף כדכתב המבייט כ"ו, ולכך
 שפיר מביא ראיא מכך דגיטין דבעינן ידיים מוכיחות, וסיוס אין
 שיהיה צריך דא"ל קדשתוך דר"ל דעכשיו מקדשה, כ"ש יודו דאין
 לשון בזה מעבד והיו קדושין גמורים.

ובבדושין הרי"ם סק"י כ' לחלק בין קדושין לגט, דבקדושין כרי
 הוא קונה אותה וכו' ככל הקנינים שאינם בדבור, ודוקא
 בגט שהוא פטורה מלהיות קנינו, ס"ד דדדבורא [מגרש לה], בדפריך
 בשבד עברי [בקדושין דט"ז א'] לומר ליה באפי תרי זיל, ואחרי שרצה
 לחלק בלוחו אחר סיוס דעכ"פ לכתחלה ודאי לריך לומר בזה כ"ש
 ברמב"ם ושא"ש.

ובקול אגורו ח"א סי' כ' כתב דאין לריך שיאמר בזה, וראיה
 מקדושין דף ח' כרי את מקודשת לי במנה ונתן דיער כרי ז'
 מקודשת וישלים כו', ופריך מצרייחא אחריתי, ומקו ליה כשאמר במנה
 זה, אלאמא קמייחא מחוקמא כשאמר כרי את מקודשת במנה ולא
 אמר בזה, וכן נראה מדף ה' ע"ב לומר דכבר שמואל כ"ו הבי"ע דאמר
 ל' הכה מדברי המקשן משמע שהבין דבכך לישאל ממש קאמר לה,
 ואמאי לא הוה"א לו על מה שלא אמר בזה, וכן מהתרגן מדלא הכריח
 דק"ר בלשון זה שלא אמר לי דאי לא חימא הכי חיקש דבא לא
 אמר בזה, משמע דלא קפדינן בזה, והביא מהש"ש צ"ח [בג"ל בדברי
 ש"ש] ש"י דאם לא כתב בשטר כרי, נראה דס"ל לריך שיאמר בשטר
 זה ודבורה בכסף לריך שיאמר בכסף זה, וככתב דאם דבריו הם
 בדקדוק לא ידענא מנא ליה הא, ונראה דדוקא בשטר קאמר שיאמר
 בשטר זה, משום דאלי"כ משמע דדברים הוא מקדשה וכאשר לראיה
 בעלמא כדאמרינן בציטין לפנין ודין בגט, משא"כ בכסף כיון שנתן
 לה

חינו טכח ומקדשה בכסף, כי אם דביבור בעלמא והכסף מחנה וכמו
 שאלמד בגיטין, וכ"כ הרמב"ם בה"ב ב' בקדושין ביהא האמק"ל בבואה
 ז', והיינו ג"כ שלא נאמר שמקדשה מיד בדבורו והביאה היא אח"כ
 באמירה כל ארעא, אבל בשטר לא בזכיר הרמב"ם שיאמר בזה כי אם
 כרי את מקודשת לי, ואחרי טעמי בדבר, חדא דבגט שייך לומר השטר
 לראיה בעלמא הוא, ככל הדברים שהאיש מקנה לה ונתן לה שטר
 לראיה, משא"כ בשטר קדושין שהקונה הוא האיש, לו היה השטר
 לראיה אז היה דרוש שהיה נתן לו שטר, אבל כשהוא נתן אין זה
 שטר ראיא כי אם שטר קנין שדברים שכתוב בשטר מקדש אותה,
 והשניה דבשטר אינו מדבר כלום בעל פה כשיטתו של הרמב"ם
 [עיי' על זה בס"י ל"ב], וכל שאין מדבר כלום לא שייך לומר דדבורא
 מקדש לה, ואחרי שהאריך עוד בזה סיוס דכעולה להלכה דלשיטת
 הרמב"ם אמירה בזה מעבדה, אמנם למעשה אין לנו להקל אחרי דמנה
 ראשונים חולקים על זה, אמנם סמך גדול יש לנו דעת הרמב"ם שכתב
 לגרף להיות אחר.

ובבגרי ש"ש סק"ג כתב דגם מלשון המש"בין ח"א סי' מ"א משמע
 דאפילו בדיעבד לא מהני [אם לא אמר בזה, ממה שפרט
 שם כל התנאים הנזכרים בקדושין שטר, וככתב אם לא כתב בשטר כ'
 ומסרו לה בפני עדים ואמר לה האמק"ל בשטר זה אינה מקודשת
 כלל], וחילוף פלוגתא עם המבייט [המוצא בסמוך דאמירה בזה
 אינו מעבד] במאי דלויטע בגיטין אי בעי ודין ולא איפשטא, למד
 מדמה קדושין לגיטין, ולמד לא מדמה. [ועיי' לקמן בקול אגורו,
 ובחשולמות לב משי"כ דעת המש"בין].

אולם עיי' בבאב"ע סק"ג שהביא בשם המבייט ח"א סי' ר"א
 דלכתחילה לריך לומר בטבעת זו, אבל בדיעבד לא מעלה ולא
 מוריד. גם במאורי בקדושין דף ה' ע"ב כתב דאין הכרח לומר בדבר
 זה, אלא שהלשון יותר שלם בכך. וכן בש"ש יעקב סי' כ' דף ס' שור ג'
 כתב בזה"כ דלויטע מהוי"ב להזכיר הדבר שהוא מקדש בו רק לרומח
 דמילתא. גם כלל הכסף ח"ב סי' ז' כתב דלא מעבד אמירה בטבעת
 ז'. וכן בערוכ"ש סעיף א' כתב דדיעבד אם לא אמר בזה אינו מעבד
 כלל, והטור לא כתב כלל לשון זה.

ועיין בפ"ת סוס"ק ג' מהכת"ם סוס"י ק"ז דעת הר"ר נתן בהגמ"ר
 שלחי גיטין לריך לומר בחפץ זה, דעת יחיד היא. ועיי' בערך
 ש"י סעיף זה דגם משי"כ הכת"ם דעת הר"ר דל"ל בחפץ זה, היינו
 לפי מה שהעתיק שם לשון הגמ"ר דאמר כרי לך לקדושין ולא אמר
 האמק"ל בקדש זה, אמנם בהגמ"ר שם איתא שאמר כרי יבוא"ך לך
 לקדושין, והחסרון הוא מהמאם שלא אמר כרי את מקודשת לי"י
 בקדש זה.

ועיי' בפ"ת שם גם מקו"א להמקנה סעיף ה' דמלישנא דשמואל
 [קדושין דף ה' ע"ב] משמע שאין ל"ל בזה, ומה שנהגים
 לומר בטבעת זו הוא לרומח דמילתא. ועיי' בהמקנה שם ש"י עוד דאף

אוצר

סיק ו אות א-ב

הפוסקים

לה כסף מוכחא מילתא דלשם קדושין יחיב, דאי לא למאי נתן ב. [אולם מי לעיל מקו"א להמקרה, ומכאן יחזק סי' ע"ז שכתבו דבשטר קדושין לא שייך לומר שנתנו לראיה].

ובתעלותא רב חייב סי' ג' כתב על הבגדי שם [הניל] שראה לדיוק מדברי החשב"ץ דאמירת בזה מעכב, דאין הכרח מדברי החשב"ץ הכרח כאשר יראה הרה"ח. [וגראה טעמו, דסי' דהחשב"ץ שסיים שם דאם לא עשה כן אינה מקודשת, לא כיון גס על שטר זה אם לא אמר בזה, דעיקר שאלתו הייתה על מה שלא נתבאר בשטר לשון הקדושין, ומחמת זה הוא שכתב בעיקר דאינס קדושין, ורק דרך אגב ביאר שאר הפרטים של קדושי שטר, ועי' לקמן דעת התעלותא לז' לדינא].

ג. במשפחה דרבנותא (בהלק החידושים של הרמ"ר אלפאסי) דק"א א' כתב בן המחבר דנראה דבלא אמר בזה הוא קדושין, דדוקא דבלא אמר לי אמרין בקדושין דלא היו ידים מוכיחות, משום דאדם עשוי לקדש אשה לחזירו, משא"כ הכא כיון שנתן הכסף סתם ואמר לשון קדושין בשעת נתינת המעות, יד מוכיח הוא שפי' הכסף מקדשה, ודמיה הא לאמר אהא וזמר עובר לפניו דהוי זמר כדאיתא התם בקדושין, ואף דאהא סתם קאמר, מי"מ כיון שאמר אהא בשעת העברת הזמר לפניו, אמרין דעלי קאמר אהא כאז כו', וכן משמע לשון הש"ס והר"ק שאל הזכירו מלת בזה כמו שהזכירו מלת לי וקפדי עלה, ואף שהרמב"ם והשו"ע נקטו מלת בזה, לשון ברור נקטו כו', ודמיה הא להיב מדבר בעיקר ונתן סתם דהו קדושין דאמרין דהנתינה על סמך דבריו הראשונים, כ"ש הכא שהנתינה היא בשעת אמירה כו', ושם נטור ד' השיב על מש"כ המחבר על דבריו דהכא ליכא הוכחה, דילמא לדורון נתן, שכן דרך המאמר אשכ' להביא לה דורות [קודם קדושין] כו', דא"כ גם כהו עסקין בעסקי קדושין ונתן לה סתם נימא דילמא לדורון נתן, אלא ע"כ אמרין דדבריו מוכיחים על נתינתו, ע"ש שהאריך עוד בזה.

וכן בורעו של אברהם ח"צ מערכת ק"ף הביא דברי הפוסקים צידדו שלא אמר בזה, וכי דנראה עיקר דאמירה בזה אינה מתבטלת, וכן מהבאר משר"ת הביי סי' צ' בשני עדים דאחד מעיד שאמר בזה, ואחד שלא אמר בזה, וכתב דאין לפוסלם מעטם הנהגה כו', הרי להדיא דלא מיפסל בזה ולא הוי אלא המחשה צדדיקה, ועוד דבג"ד דאמר המקדש בפרוטת והיא אמרה צד' פרוטת כו', הרי מוכחא מילתא דכסף זה מקדשה, וכמו דמכני מדבר עמה ע"ק הוכח דלא אמר בשעת נתינה לי, דמכ"ע הוא דמוכחא מילתא דלעלמו מקדשה. ושם דע"ה עוד צ' כתב שכבר עלתה הסכמת האחרונים דאמירה בזה אינה מעכבת.

וכן במצות כהונה סי' כ"ד ביארו נידון, אחר שהביא דברי הפוסקים והביי ה"ל, כי דנראה עיקר לדינא דאין עיכוב בדבר אם לא אמר בזה כו', ובג"ד דהתדיינו על סך הקדושין, הוי קדושין גם להסוגרים דאמירה בזה מעכב, אלא ששם בסי' ה' כתב דיש לנרף סניף בעלמא מה שלא אמר בזה.

ויש מהאחרונים שכתבו דהיכא דאמר האמק"ל ולא אמר בזה הוי ספק ומוטעף עם שאר ריעותא לבעל הקדושין. בתעלותא לז' ח"צ דיני גיעין סי' ג' אחר שהביא צידדו דברי הפוסקים כשלא אמר

בזה, כתב דמדי פלוגתא לא נפקא וספיקא הוי, ובפרט שיש לתמוך דאפילו להסוגרים שאין צריך לומר בזה היינו כשנתן לה הכסף לפני העדים, דמוכחא מילתא דבמה שנתן לה מקדשה, ולא גרע מאם הוי עסקין בעיקר ונתן לה [בשתיקה] שהיא מקודשת, אצל כשהוא מכסה ומסתיר מהעדים מה שנתן לה [בבג"ד], שפי' י"ל דמה שאמר לה האמק"ל הוא סיפור דברים בעלמא ומקדשה בדבור, ומכ שנתן לה בסתר בתורת מחנה יחיב לה, וכמ"ש הבית דוד [הניל], ובבג"ד י"ד דבריו נאמנו מאד, ועין במשפחה דרבנותא ח"צ דק"א פ"א שכתב דאף להמרדכי [הסוגר דאם העדים לא ראו הנתינה אין לבעל הקדושין], היינו באומר התקדשי לי במתן פלוני ואח"כ ראו הכסף בידה כו', אצל בלא אמר מהו הדבר שהוא מקדשה זו אין כאלו ידעוה ברורה אלא אומדנא בעלמא, ע"כ דון מינה בג"ד שלא פירש בטענת זו אם ראו אח"כ טענת בידה כו', בבב"ג נראה שהוא ספק גדול וחזי ודאי לאליטרופי לשאר הספיקות, ושם בדיני קדושין סוסי' צ' כתב דבלא אמר בזה נקטינן לחומרא, ומי"מ סניף מוכחא הוי אם לא אמר בזה.

גב במעשה אליהו מערכת ח"ה אחר שהביא מחלוקת הפוסקים בלא אמר בזה, כתב דנמלא דהוי ספיקא דרבנן והוי סניף להטעור עם שאר ריעותא כו', וכתבתי במקום אחר דכשעדים לא ראו הנתינה וגם לא אמר בזה דלא הוי קדושין כלל, כיון דטעם האומרים דמכני משום דהוי ידים מוכיחות דכרי הכסף לפניו, וא"כ כשלא ראו הכסף ביד כו"ל ידים שאין מוכיחות.

ב. וכשאמר גם "בטבעת" רק החסיר מלת "זר". בהלכות קטנות ח"א סי' מ"ד אחר שכתב דבלא אמר בזה תליא בצעיה דלא איפשטא ציטין דף פ"ה ח' צ"י וזין [ובמבוא] [המחבר ח"א], סיים מיהו אם אמר לה בטענת, אפשר דאפי"ג דלא אמר לה א' דמקודשת, וזין לפיהמ"ש להרמב"ם מע"ש פ"ד מ"ז. ועי' צ"ד אהבן הכה"ט א"ח ז' שחמה על לשון אפשר שכתב בבלק"ט דמאי ספיקא איכא, וסיים ולי נראה הדבר פשוט דמקדשת בלי ספק, גם במשפחה דרבנותא דק"א ח' אף דרעמו דאמירה בזה מעכב [ובמבוא בזה ח'], כתב דכשלא אמר רק הרי את מקודשת לי בטענת ולא אמר בזה, אינו מעכב כדמוכח בסי' כ"ט סעיף י'.

ג. להפוגרים דאמירה "בזה" לא מעכב, אם זה גם כשאמר תהיי לי מקודשת בלשון עתיד. פי' בלח"ט סק"ג שהביא בשם המבי"ע ח"א סי' ר"א דכשאמר תהא לי מקודשת צריך לומר בזה. ועי' שם במבי"ע שכי' דאפי"ג דאם אמר הרי את מקודשת לי אינו מעכב אם לא אמר בזה, דמשמע דעכשיו מקדשה, אצל בג"ד שאמר תהא לי מקודשת, צריך לומר בזה, דלא לישחמט דמדבר לה שיהא מקודשת לו לעתיד כשיהא לה דבר אחר, או שהשוער זה שנתן לה לנשיקת אותה, כמו שכי' מהרי"ב צ' רב סי' מ"ב על פי שאמר תקחי זה הדינר לקדושין, שוכלל לפרש שרואה לומר שהשוער אותו היא לנשיקת למו שיראה, וסיים דצריך עוד ראייה לענין זה לסמוך צו. וברצ פפלים ח"א סי' י"ג אחרי שר"ל ע"פ דברי המבי"ע גם צידדו שאמר קח הכוס הזה על מנה שחיהי בתך מקודשת לי, דצריך שיאמר "צו", כתב שוב, מיהו מראה דהמבי"ע עצמו לא סמך על סברה זו לענין הלכה, דהא סיים דצריך עוד ראייה לסמוך צו, והיה אפשר לומר דבג"ד גם המבי"ע יודה דמכני, יען כי אמר קח הכוס הזה ע"מ שחיהי בתך מקודשת לי, וכיון דאמר ע"מ שחיהי בתך מקודשת לי, שאמר בתך מקודשת לי בלתיחת הכוס, דמשמע שהקדושין נגמרים ונעשים בזה הכוס שלוקח ממנו, אך אין זה מוכרח כו', ועוד שכל אותו הגידון של מהרי"ב צ' רב [שעליו ראה המבי"ע להסתמך להקל], מצינו הרבה חולקים [ובמבוא להבן בסק"ג אות צ'], אשר ע"כ הדבר ברור דבג"ד לא יועיל דקדוק זה שדקדקו בלשון הקדושין להחירק בלא גט, אפילו לפי סגנון הלשון המוכר בשאלה

(ב) ובבג"ד שש סק"ג אחר שכתב דדבר זה דנחלקו הפוסקים אי בעינן בזה, תליא באיבעי ציטין וזין בגט [כמובא לעיל], כי דלפ"ו נדחו ראיות הקול אליהו, דכיון דהוי בעיא דלא איפשטא אי בעי דין, לא מצי טריק לשמואל הוא בעינן שיאמר בזה, דאיכא לסימך דשמואל לא בעי דין ציטין וכמו כן בקדושין לא בעי בזה, ואח"כ לצד שנאמר דבניסין בעי דין ה"נ בעי דאמר בזה, ובזה נדחה גם ראייתו מדף ח', ד"ל דהך ברייתא כמ"ד ידים שאין מוכיחות חזין ידים.

אוצר

סיק ו אות ג-ה

הפוסקים

ואח"כ אמר המקדש האמק"ל ולא אמר בטענה זו, אחר שבי כמה נדרים לבחור, כי ועוד נראה לי עיקר דכשהטענה היתה צידה מקודם ואח"כ אמר האמק"ל, דודאי אפילו בדיעבד צעין שיאמר בטענה זו, דאל"כ מנין לנו יודעים שכוונתו היתה לקדש בטענה זו, וגם הלא חזק להחזיק בטענה לעולם לשם קדושין כו, ויודאי אין שום חשש קדושין. וכ"כ באבני נזר סי' קל"ג אות י.

חסורים או שנויים בלשון הרי את מקודשת לי שדגו בהם הפוסקים אי מגרעי לשון הקדושין.

ה. כשאמר רק "הרי את" או חסורים אחרים. כי צבית אפרים סי' נ"ח דאם אמר "הרי את" וכו' לא אין כח קדושין כלל, דאפילו מלן דמחמיר היבא דלא אמר מלה יל"י, היינו משום דעכ"פ הזכיר לשון קדושין, משא"כ כשלא הזכיר לשון קדושין אפילו יד שאינו מוכיח לא הוי, ואפילו למ"ד ידים שאינם מוכיחות הוי ידים מודה צ"ח, ואף שהדברים פשוטים, מ"מ לרובא דמלתא יש להביא ראיה מהא דמביעה לן בנדרים דף ו' ע"ב אי יש יד לקדושין, ובגון דאמר לה הרי את מקודשת לי ואמר לחברתה ואת, מי אמרין ואת נמי קאמר או ואת חזאי קאמר, ומצוה צראשונים שם דעד כאן לא קמביעה לן דלכוין קדושין רק מחמת הוכחה בקדושין שקדמו, אבל היבא דליבא דבור קדושין סמוך לאמירת "ואת" אפילו ספיקא לא הוי, שאין זה דומה לידות כלל, והדבר פשוט.

וכ"כ בדברי דוד (להר"ד מילוללה) סי' ע"ד וסי' ע"ו דקע"ד ד, חקרי לב סי' כ' דמ"ג ג', שפת הים (להר"י מא"י) סי' י"א דסי' טור ז', ישועות מלכו סי' ל"ט, שו"ת ריב"ן סי' כ"ט, יד יצחק סי' קפ"ח דפ"ח א', לצושי מהדכי ח"צ סי' ל"ו, זקן אברהם (להר"א וואלנר) ח"א סי' פ"ד, מנחת יחיאל סי' ע', אבני חפץ סי' ל' אות ג' ואמרי דוד (להר"ד הורצ'ק) סי' כ"ז, דבאל אמר רק הרי את לבד, אין לחוש לקדושין.

ובעני בן פחמא סי' ד' צנידון שאמר הרי את בטענה זו, כתב ג"כ דכיון שלא הזכיר חיבת "מקודשת" לא הוי קדושין.

ובזית רענן ח"צ סי' ל"ד צנידון שאלה משני העדים שמע רק "הרי את כדת משה וישראל", אחר שבי ג"כ דהיבא שלא הזכיר חיבת "מקודשת" משמע מסתימת כל הפוסקים שאין כזה חשש קדושין כלל, הוסיף עוד דאין לומר דשאני נ"ד ומסתמא סירכא דלישנא נקט ואחי וכיון ששמע העד שאמר הרי את כדת משה וישראל מסתמא אמר הדברים כסדרן, חדא דסוף סוף כיון שהעד לא שמע עיקר לשון הקדושין ה"ז כאלו לא נתקדשה בפניו כלל, ועוד דצ"ד ל"ש כלל לומר דסירכא דלישנא נקט, כיון שגראים הדברים בעליל שטוה המקדש היתה רק לשחוק וכמו שטען צענזר, ואולי צמחון דילג חיבת "מקודשת" כדי שלא חאבד כל ימיה, והגם שהדברים מסתברים בפשטות דכל זמן שלא שמע העדים מלה "מקודשת" ה"ז כאלו קדש בלא עדים, מ"מ נראה להביא ראיה מנדרים דף ו' דמצוה שם דגם אצוי דס"ל לענין נדרים ידים שאינם מוכיחות הוי ידים, מ"מ כשאמר "הרי הו"א" ולא סיים "עלי" הו"א אסור דלמלא הרי הו"א הפקר קאמר, והטעם הו"א משום דגם לאצוי דס"ל ידים שאינם מוכיחות הוי ידים, מ"מ היינו דוקא כשאמר מיהא את הרי צעלימות, אבל אם חיסר גם מן הרי מקדש, יאז מכלל יד לגמרי, וא"כ הייב לענין קדושין כשאמר מלה מקודשת דגם הרי חסרה, יאז מכלל יד לגמרי, וזה מלחא דפשיטא דליבא לפלוגי בין היבא דלא אמר מקודשת לבין שלא שמעו העדים חיבת זו, דמ"מ הוי כמקדש בלא עדים, ובפרט צ"י דנראין הדברים שכוון רק לשחוק צענזר ולצרה.

ובשרהסיר מלה "את", יתבאר בסק"מ אות י"ב. וכשאמר הרי את לי, יתבאר בסק"מ אות ב'.

כשאמר

נשאלה, וכ"כ [צ"י שהשאל חרגם מלשון פרסות] ד"ל שלא חרגם בדיוק, ולפנים הלשון שאמר לה בלשון פרסי הוי מעליא.

גם במהרש"ם ח"ג סי' ש"י צנידון שאמר תהיי מקודשת בלשון עתיד ולא אמר צוה, דן מחילה לבחור עפ"י המצוי"ט הכ"ל, וגם משום שהיה צנידון הוכחה ממה שעשה בן ציו"ט ומסתמא לא עבד חיסורא, ובה"א דמ"א צ"ח מ"ה לענין דלכו"ט לא חיישון לסבולנות אם שלחם בטענה כו, אך סיים דצ"ז לא מפני שאנו מדמים נעשה מעשה להקל באיסור א"א, ובפרט דהמצוי"ט גופיה סיים שם דלר"ך עוד סמוכין לסברא זו, ומכ"כ צ"י שסיים "אין באת מין ווי"צ" [והנה את אשתי, בלשון הו"א] כו, ואם מחוץ דקדוק לשונות העדים ימלא עוד אחר נדרים אז יצ"ק גם דבריו הכ"ל, ואם לאו, אפם מקום להקל ואריכה גג. [ועי' עוד לעיל בזה] אי מהמגן דוד שר"ל דגם ר' צנימין זאב המוצא צבית דוד, ס"ל ג"כ בהמצוי"ט הכ"ל].

אולם צקול אליהו ח"א סי' כ' כתב על דברי המצוי"ט הכ"ל, דליתא להא, דכיון דמוכח דבאמר האמק"ל אין לר"ך שיאמר צוה, גם אם אמר תהא מקודשת לי דכוחה הו"א, שהרי כי הר"ן ברי"ס פ' הכותב דבלשון חכמים הרי את הו"א כמו תהא ע"ש. ובשערי עזרה סי' י' אחר שכתב דמדברי הצ"י בתשובה [הוצא לעיל בזה] אי צאצא של אברהם נראה דס"ל דאמירת צוה לא מעכב, הוסיף דאף שצנידון של הצ"י אמר לה תהא לי מקודשת דיש צממעותה שהיה לעתיד, עכ"ז קאמר דמלך שלא אמר צוה אין לבטל עדות זו כו, וסיים דנראה דתשובה צ"י זו נעלמה מהפוסקים מדלא הזכירו דבריו כלל.

ד. וכשאמרת לשון הקדושין היתה אחרי שכבר נמצאה המבעת אצלה ולא אמר "בזה" ג. צמ"ט ח"א

סי' נ"ז צנידון שאמר להזכיר שהחזיק בטענהו אם לא חזיתיה דהיה בתך מקודשת לי, אחר שבי דהוי שתיקה דלאחר מתן מעות דלאו כלום הו"א, כתב וכ"כ צ"י שלא אמר "צו" נראה שהיה צו מקודשת לי לעתיד כשיקדשה, וזה צרייחא. דגם [צקדושין ד"צ] תניא דאמר תתקדשי לי "צו", משמע דאי לא אמר צו דפשיטא דלא הו"א מקודשת, דהוי כידים שאין מוכיחות דלא הו"א ידים, ואפ"י דלישנא קדושין מהני כשאמר האמק"ל אפ"י דלא אמר בטענה זו כו, היינו משום דבטענה נתינה הו"א דאמר לה הכי, אבל כשאנו אלא לאחר נתינה כי הכה, נראה דלר"ך לומר צו כדתינה בגמרא וכדאמרן.

ובשמן ששון סי' כ"ח כתב בן מדעת עצמו בין שאר הכותרים, דלולא דמסתפינא הייתי אומר דבר חדש, דהא דאין לר"ך לומר צוה, הו"א דוקא כשאמר לה בטענה מתן מעות כו, אבל כשלא נתן המעות צמחילה לשם קדושין רק נתן לה צענן אחר ואחר מתן מעות אמר האמק"ל ולא אמר צוה שנתן לה מקודש, אין לנו ידיים מוכיחות שצוה שנתן לה צמחילה הו"א מקדש לה, ובדברים צענזר אינה מקודשת, וכן משמע מפשטות הגמרא צ"י גבי כנסי סלע זה וכו'. וכן צנזר צנימין סי' ס"ב כשהשם להבן פוסקים דשתיקה שלאחר מתן מעות הוי ספק מקודשת, כתב דעוד ריעוהא איכא צ"י, דכשאמר לומר הכוונה לא אמר צוה מקדש, ואף דאמירת "צוה" אינה מעכבת, היינו דוקא אם אומר לה כוונה קודם הנתינה, אבל אם כבר נתן לה בסתם, וכ"כ כשנתן לפקדון, י"ל דכ"כ יודו דצפ"ן שיאמר צוה, דאליה אפשר לפרש שאינו מקדשה עתה, רק מודיע לה שהיא מקודשת או שתתקדש פעם אחרת ולאיש אחר וכיוצא, והוא מילתא דמסתבר. וכן צמחיר ישראל סי' י"ז צנידון שהתקדש הניח הטענה על השלחן ואחד מהעדים נתן לאשה הטענה

ג. ונפ"ס כשאין חסרון מצד שתיקה לאחר מתן מעות ובאופנים המבוארים להלן סי' כ"ח.

ביראור דגרי"א
[א] ויש כו'. ריש תיקון
מ' :

וכן נוהגין לקדש בטבעת [א] ויש להם טעם בחיקוי (ה) האב (דברי הרב)
[היה]

באר היטב

(ד) והנהר. וזהו הכינוי :

הפוסקים

סיק ז - סק ח אות ד

אוצר

ב. עכ"ל סק"א בשם מהר"ם מין סי' ק"ט שקדש צימן ידיה וגם צימן דכלה. וכן צייס ושלום ח"כ סי' י"ט ששאלוהו על עובדה שהחזן נתן הטבעת ביד שמאל של הכלה, ובקשו לחזור ולקדשה פעם שנית בלא ברכה משום דלא מסמנא מלחא שקידש ביד שמאל, והשיב שיש לחוש למ"ש הכנה"ג בסי' ל"א הגה"ט אות ה' דכל מקום שאין לורך לקדשה פעם שנית, אין לומר שיקדשה פעם שנית על דל היותר טוב, דנפיק מיניה הורצא מפני הרואים שחזר ומקדשה ואחו למטעמי בעלמא במקדש קדושין כה"ג לומר דלא הוי קדושין כו', ואם יצטער ודואג ע"ז דלא מסמנא מלחא, יחזור ויקדשה בצינעא, ובמ"ש שם הכנה"ג דצינעא אין לחוש כו'.

ג. באיזו אצבע ישים הטבעת. עכ"ל סק"א בשם מהר"ם מין שיש הטבעת באלצבע הסמוכה לאגודל. והוא מהנה"ג הגה"ט אות ד' שהביא כן בשמו לשים הטבעת באלצבע משום דדרך הנשים לשים הטבעת באלצבע זו, וכחז ע"ז דאבי"ש שהדריך עכשיו לשים הטבעת באלצבע קטנה, מ"מ אלו נוחים טבעת הקדושין באלצבע מפני שנשאר המנהג כן מזמן שהיו נוהגים לשים הטבעת באלצבע. גם ברוקח סי' שצ"א ובמהר"ל הל' נשואין כחזו דהאצב הטבעת באלצבע שאלל לאגודל.

והנה"ל שבעה סי' י"ב במחודשים אות ז' כחז דלכן מקדשין בזה האצבע השניה, שהיא נראית לעין יותר משאר אלצבעות כו' ויראו הכל שהיא נושאת טבעת קדושין וידעו שהיא מקדשת ולא יקלפו עליה אינשי לקדשה, כי צייסיה הוי מקדשין בשעת שדוכין וא"כ לפעמים לא ידעו שהיא מקדשת כו', ולכן היתה נושאת טבעת הקדושין בזה האצבע. ועי' בלקוטי מהר"י בסדר נשואין מש"כ רמ" עפ"י הוזהר לשים הטבעת באלצבע. ופי"ע בחופת חתנים דיוני ברכת אירוסין ובזן איש חי פי' שופטים אות ט', מש"כ רמ" בזה.

וברב פעלים ח"כ בסוד ישרים סי' א' כחז דעפ"י דרך הסוד היה נראה לשים הטבעת באלצבע הנקראת אמה, אלא דמאחר שהנה"ג העיד דהמנהג לשים באלצבע הסמוכה לאגודל ראוי להבוג כן. ועי"ש שכחז ע"ז כמה טעמים, וגם דאפשר שחזר באלצבע זו הסמוכה לאגודל מפני שדרך שיראו העדים היטב נחיתה הטבעת באלצבע הכלה, ואלצבע זו היא עומדת מזל אחד בפני עצמה ומצדלת מן האגודל ונראית היטב לעדים ורואים איך מכניס הטבעת בראש האצבע כו', ואיך שיהיה מנהג ישראל תורה ואין לשנות. ועי' צייס ושלום ח"כ סי' י"ט שהביא בשם סידור קול יעקב לר' יעקב קאפיל בדק"א ע"כ, שהחזן נותן הטבעת באלצבע אמצעי של הכלה, וכחז דאפשר דמש"כ אלצבע אמצעי לאו דוקא, והכוונה לאלצבע ממש ולא ע"י שיד מש"כ בזה.

ד. אם צריך להקפיד שלא יהא דבר חוצץ בין הטבעת לאצבעה. עפ"י סק"א מהכרם שלמה (לר"ש האם) סי' פ"ו דיש להקפיד שלא תהא חליצה בין הטבעת לאלצבע, ולכן אם הכלה לובשת צחי ידים צריכה להסירם מיד וימיה. וטעם הדבר כחז שם הכרם שלמה דליתא דמ"א סי' קל"ט סעיף י"ד דלכתחילה אין ליתן הגט לחוך הצירה או לחוך מלבושים אלא לחוך ידכ שמש, ובמחזק במרדכי פי' האורק שפעמים מלבושים שאולים ואולי מקפידים בעצמם על כך וא"כ לא הוי גט דלא להכי אשאלגיהו כו', וא"כ י"ל כן גם בקדושין כדמצינו בפוסקים לענין כמה דברים דאחזק בו"כ ליתא כו'.

לקדושין מיניה, ושמא יאמר צייסיה דבר מהדברים שגלגלך לך הפקעה הקדושין. וכן"כ בחזקת ג' א' וגיועין ל"ג א' דלכך אומר בשעת קדושין כדמ"ו, כדי לקדש אדעתא דרבנן. וכן"כ בחדושי הרשב"א גיטין סס. ועי' באבודרהם בסדר ברכות אירוסין, ובנהלת טבעת סי' י"ב אות י"ח, מש"כ בזה.

ועי' בגנת ורדים חיו"ד כלל ז' סוס"י ד' שבי' דקדושי כסף לא צייסין שיקדש אדעתא דרבנן, כי לעולם מסור ביד צ"ד כח זה להפקיע ולהפקיר ממנו אפילו בע"כ, ורק בקדושי ביהא ל"ל דכל דמקדש אדעתא דרבנן מקדש ושוניכו רבנן לצעילתו צעילת זנות, ואלא כדי שלא ישתנו קדושי כסף מקדושי ביהא לפיכך התקינו גם בקדושי כסף לומר כן. (ועי"ש מש"כ שלא תקשה ע"ז מלשון הגמ' בכתובות סס.) וכי עליו ביד אהרן הגה"ט אות ו' דמדברי כל המפרשים שהביאו בשעת מקצבת שם בכתובות, מבואר שבקדושי כסף תקנו לומר כדת משה וישראל.

ח. נוהגין לקדש בטבעת. א. טעם הסנהג. ברמ"א כחז דיש להם טעם בחיקוי האוהר ולא לין מקומו. ועי' בציאור הגרי"א סק"ה שהוא צריח תקון ה', ובלבוש סעיף י' הביא מש"כ שם שהוא בסוד מ' סחומה דלסרבה המשרה. ובחקוני האוהר שם סחז עוד שחיתא למרצה בגימטריא עמר"ר. ובחופת חתנים צעניקי קדושין לין עוד לדברי האוהר בחקון י' ע"ש. והחזק במחזק חקני"כ כחז דנהגו לקדש בטבעת להיות צידה תמיד למחבת שחזן אל לכה לעולם שהיא קנויה לאוחו האיש כו'. ועי' בדברי מלביאל המצא להן אות ד'. ועי' באוהר חי בחתילתו דיש נוהגין בטבעת הקדושין תהיה מרובעת מבחון ועגולה מצפנים, [והיינו כוונת מ' סחומה ולפי האוהר הגי"ל]. ועי' בסי' י"ב רוחו שכן נראה באגרות הרמ"ז דף ל' ע"כ.

וכתב בגזיר השם לסי' ל' דמה שנהגו העולם שהמקדש נותן הטבעת על אלצבע ואינו נותן לחוך ידכ, משום דחושש שמא תפליס ידכ צערס יסלק ודו והוי כעלי גיטך מעל גבי קרקע [ד"א] דלא מהני, עי' ע"ז בסי' ל'., וליין לחוס' ציי"ד דף ז' א' ד"ה אס יכול. וצ"ע ללכ ח"ד סק"א נתן טעם לה' עפ"י דברי התקוני אבר תקון י' דקדושין י' יתור שם הו"ה, דהיינו י' פרוטה ושתי הדיין הן העדים וא"י היא אלצבע הכלה.

ועי' בשלחן העזר סי' ח' סעיף א' סק"כ דהמנהג בכל חפזות ישראל לקדש בטבעת של זהב. [וכבר מוזכר דבר זה בחוך הדברים במרדכי קדושין סי' תפ"ה, שכחז דדין דברים הצריכים שומא, והגו העם לקדש בטבעת של זהב בלא אבן יקרה כו'. ובתשרי מיימוני להל' אישות סי' י"ט בחשיבת הר"ש צ"ר אברהם [משאלן] כחז בחוך הדברים צידון שדוע לאחר זמן טבעת הקדושין היתה של נחשת, דכחם העולם נהגו לקדש בשל זהב]. ובסעיף ז' סק"א צלחן העזר שם הביא דצירושלם עי"ה"ק נוהגין לקדש בטבעת של כסף. ובזן איש חי פי' שופטים אות ח' כחז דמן המוזכר לקדש בטבעת של כסף.

ובלבדשי מרדכי (הנזכר במישקאלן חרל"ז) סי' רע"ד הביא ששמע בשם מהר"ם צנעט (בעל פרשת מרדכי) בשם נשואי צו עם צחו של בעל שמן רוקח, שדקדק שיהיה טבעת הקדושין של כסף, וכחז דצודאי הוי מודיעים להכלה [לפני כן], מפני מנהג העולם שמקדשין בטבעת של זהב.

אוצר

סימן כז אות ד

הפוסקים

באופן זה אנו מסכים שיכולים לקדש בשימח הטענה על הבית יד כח, וראוי עכ"פ לזכות שחגיגה קצת בידה את הטענה אחר ששימחו על הבית יד שכל חלוצה וכו'.

ובשמחה לאיש חלוצה סי' ד' דף ח' עור' א' כתב דגם לכתחילה אין חשש לתת הקדושין על הבת ידים, דהא חומרת הרמ"א [ובמדרש] ה"ל שצריך לתת הגט בידה דוקא, נמשך מהא דאיתא בגיטין פ"ח ב' דאמר שמואל ואלא לא תעביד עובדא עד למתי גט לידה, וכו' כתבו החוס' והר"ן דהא דוקא צדוקה הרבים אבל בחלוצה אין צורך שיגיע הגט לידה, והרמב"ם צ"ח מהל' גירושין ה"יג שהחמיר ופסק כשמואל דצנין שיגיע הגט לידה, מ"מ בקדושין פסק צ"ח מהל' אישות הכ"ז כר' יוחנן דכל שהיא יכולה לשמרו הוי מקודשת, וכי היכי שלא יהיו דבריו וסותרין אהדדי מוכרח לתקן כמ"ש שם הר"ן דדוקא בגט נאמר כך דיוקא, משום דשמואל עקר לתקנתא דאם יכולה לשמרו הוי מגורשת, אבל בקדושין לא נעקרה החקקה וכל שיכולה לשמרו מקודשת, וא"כ מהיכא תיתי לחוש בקדושין לחלוצה כר', וע"י בהלכות קטנות ח"ב סי' ר"ח שנשאל מאי שאל גבי גט דלא סגי שחטול האשה גיטה מיד בעלה, וגבי קדושין אע"פ שנתלן מעל גבי קרקע שפיר דמי [פי' ע"ז צ"ח ב' ל'], והשיב דבגט הקפידה תורה ונתן בידה ולא שחטול כר', ולא לכל מילי הוקצו הוי לזיוא כר', וטעמא איכא, דהתם דלרחוקה קאחי לא מקדים איניש פורענותא לנפשיה לשקליה עד דיהבא לידה, אבל היכא דלקרובה קאחי אשכח בכל דכו' ניחא לה ע"כ, הרי דמסייע לן, ויפס הורה הרב השואל דנכון וראוי לתת הקדושין [גם] בבתי ידים, ובפרט אי איכא מעט עורה לצבור שהבתי ידים אדוקים הרבה מחמת הזיוע וצריך עורה להוציאן וצנין לבני ימחיו הצבור וכו'.

ובפני יצחק (להר"א אצולעפיה) ח"ב סי' י"א כתב דאם איתא להאי דיוקא דצנין לכתחילה דלא ליכוי דבר חולץ מידו לידה, לא הוי משחמט שום פוסק מלאשמינן האי חידושא דיוקא, וא"כ ודאי לא ס"ל להאי דיוקא, ועוד דעם חומרת הכרס שלמה הוא משום דאקיש הוי לזיוא, ובירושלמי קדושין ריש פ' האומר מבוחר דלא אקשין הוי לזיוא אלא בקדושי שטר אבל לא בקדושי כסף כר', אלא שמי' מסיק דהואיל ופסק הכרס שלמה דיש להקפיד לכתחילה להסיר, צ"ח אחריו כבר הורה זקן ויש לחוש לדבריו לכתחילה, וגם דמהר"ל ח"ב סי' י"ג כתב בשם הר"ן דהאי דיוקא אי מקשין הוי לזיוא גם בקדושי כסף הוי פלוגתא דרבותא וכו' ד.

ובפני יצחק ח"ב סי' ר"ח חוסף טעם לדברי הכרס שלמה, דכיון דהגבשה אין כאן [שהקנה הטענה ע"י] דהא בהגבשה צריך ג' טפחים ואין המנהג בקדושין שחגיגה ידה כר', וע"כ י"ל דהקדושין בן צקצין יד, ובכ"ה"ג שאין דרך לזיוע צקצין וגם אינו חוץ הדי ממש, י"ל דלא הוי קצין כר', ואחר שכתב שם עוד טעם שפ"י קבלה, וש"ל ג"כ דכיון דקדושי אשה הוי מלוך רבה הוי ציון למלוך כשהיה דבר חולץ על הדי, כיון דלא נראה שאין לשנות מנהג ישראל שלא לשם הטענה על בית יד שלה, אכן אם הבית יד שלהן ארוך עד הכתף וכשתסור הבית יד תחללה כל הדי, וכשיטערו לצדק הצרכה י"ה הכרח לפנות קצת לצדקין שלא לשמור נגד בשרה המנולה,

כר', וגם הא למקדשין בטענה הוא עפ"י הזכר כר', ומשמע שזורה על שם קדש, ויבדלי נכון שלא תהיה חלוצה.

ובשאלת שלום (לר"ש טויבש) מהדו"ת סי' קכ"ד כתב דגם בגט אינו אלא חומרת בעלמא, אלא דבגט צנין עכ"פ נחויב דכתיב ונתן בידה, אבל בקדושין דלא צנין נחויב לידה כלל כר' כי אם קבלה הגאה, א"כ אין סביר לחוש בזה משום חלוצה כיון דמעי הגאה לידה, אלא שמסיק דכיון שהעולם נוכחין להקפיד בזה ונמנהג ישראל תורה, לכן ודאי יש למחות ציד המקדשים לכתחילה על הבתי ידים, והביאו בבית דוד (להר"א לייטנר) סי' קע"ט וסו"ס, דבפרט צממנו שרצו הפורשים והמתקנים על מנת לקלקל ראוי לחוש בזה, ושלא לשנות ח"י מנהג אבותינו הקדמונים.

וכן בפרי השרה ח"א סי' י"ג כתב דלענין קדושין העיקר שתקנה כסף הקדושין ואין חילוק אם לידה ממש או באופן אחר, רק מ"מ מנהג ישראל תורה הוא, ובפרט לפי מה שהוצא בספרי המקובלים שיש בקדושי טענה בחלוצה הכלה נרופי שמות, ודאי צריך להיות על חלוצה ממש כר'.

סיוע לענין דיעבד כתב בפרי השרה ה"ל, דאין שום ה"א לצטל משום זה הקדושין, דאפילו אי קצין ד' אמות לקדושין הוא רק מדרבנן, מ"מ כל שהיא אוחזת בטענה בידה מה החילוק אם בידה ממש או פ"י בתי ידים וכו'. ובשאלת שלום הכ"ל כתב דדיעבד להצריך קדושין מחדש אין נראה צנין, כי יוכל לבוא מזה כמה קלקולים. ובפרט השלחן סעיף ד' כתב ג"כ דאם הולכים בבתי ידים יפשטם, אמנם כל זה אינו לעכובא, אלא להידור ולסימן צרכה וכו'. וע"י צבר לבי על העור סי' ל', ובאכל משה (להר"מ שוחט) סי' ר', ובשרית הרא"ש (להר"א שור) סי' כ"ו.

ובפני יצחק (להר"א אצולעפיה) ח"ב סי' י"א כתב דאם איתא להאי דיוקא דצנין לכתחילה דלא ליכוי דבר חולץ מידו לידה, לא הוי משחמט שום פוסק מלאשמינן האי חידושא דיוקא, וא"כ ודאי לא ס"ל להאי דיוקא, ועוד דעם חומרת הכרס שלמה הוא משום דאקיש הוי לזיוא, ובירושלמי קדושין ריש פ' האומר מבוחר דלא אקשין הוי לזיוא אלא בקדושי שטר אבל לא בקדושי כסף כר', אלא שמי' מסיק דהואיל ופסק הכרס שלמה דיש להקפיד לכתחילה להסיר, צ"ח אחריו כבר הורה זקן ויש לחוש לדבריו לכתחילה, וגם דמהר"ל ח"ב סי' י"ג כתב בשם הר"ן דהאי דיוקא אי מקשין הוי לזיוא גם בקדושי כסף הוי פלוגתא דרבותא וכו' ד.

וע"י בשו"ת מהר"א ח"ב סי' ר"ח חוסף טעם לדברי הכרס שלמה, דכיון דהגבשה אין כאן [שהקנה הטענה ע"י] דהא בהגבשה צריך ג' טפחים ואין המנהג בקדושין שחגיגה ידה כר', וע"כ י"ל דהקדושין בן צקצין יד, ובכ"ה"ג שאין דרך לזיוע צקצין וגם אינו חוץ הדי ממש, י"ל דלא הוי קצין כר', ואחר שכתב שם עוד טעם שפ"י קבלה, וש"ל ג"כ דכיון דקדושי אשה הוי מלוך רבה הוי ציון למלוך כשהיה דבר חולץ על הדי, כיון דלא נראה שאין לשנות מנהג ישראל שלא לשם הטענה על בית יד שלה, אכן אם הבית יד שלהן ארוך עד הכתף וכשתסור הבית יד תחללה כל הדי, וכשיטערו לצדק הצרכה י"ה הכרח לפנות קצת לצדקין שלא לשמור נגד בשרה המנולה,

(ד) ע"י ש"י גם לעיל סק"ג אות א', ובסי' כ"ז סק"ז אות ה' ד"ה

וי"ש שפ"ה.

שמשמעותו

(ה) וע"י בפני יצחק ח"ב סי' ר' שחור והשיב על דברי הרש"ד אבולאפיא ובעל שטחא לאיש הג"ל, והאריך הרבה מאוד דאין בדבריהם כדי לדחות סברת הכרס שלמה.

באר הגולה

ד נרייתא דס דף ר' ע"ל
ה לשון הטור מדברי אביו
הרא"ש דס וכו' כ' הרמב"ם
נפ"ג מהלכות אישות

ד [ו] והיה אם אמר לה הרי את מאורסת לי או הרי את לי לאשה ה [ז] וכן
בכל לשון שמשמעותו לשון קדושין ודאי באותו מקום [ח] ובלבד (ד) שהיא
תבין שהוא לשון (ה) קדושין

האם

ביאור הגר"א
[ו] והיה כו'. ברייתא
ומיטרא שם ה"ב:
[ז] וכן בכל כו'. לשון
הטור וכן הוא ברמב"ם
אלא שהרמב"ם לא כתב

באותו מקום והוא לקוח מדברי הרא"ש ולמד ממ"ש האומר חרופתי ביהודא כו' אבל הרמב"ם אויל לשיטתו שפירש דהרופתי בכ"מ מקודשת ובגירסת
הר"א שאינו גורס שם כל השקלא וסריא אלא מ"ש האומר חרופתי מקודשת שכן ביהודא קורין לארסה חרופה כיון דלשון קדושין הוא אבל לפי
ספרים שלנו אפילו ספק קדושין לא הוי בשאר מקומות אע"ג דחרופה הוי ספק משום דהוא ספק ל' קדושין בכ"מ ועס"ג: [ח] ובלבד. רמב"ם וסור
וכ"כ הראש"א דמאי דפריך במאי עסקינן כו' קאי אכולהו לישנא אפילו על את לקוחתי וזקוקה לי דלא כב"ע"ה ורא"ש שפירשו דלא קאי אלא על לישנא
דמספקא להו וראיה ממ"ש על עסקי גיטה ובגט לא איבעיא שם כלום אבל הטור ס"ל כרא"ש לבד בחרופתי מסרש ג"כ כהנ"ג ספיקות דבמ"ע כו' קאי
אכל זגן דמספק בתחלה אבל בודאי ס"ל כהרא"ש וז"ש וכ"ש אם כו' ועס"ב:

באר היטב

(ה) קדושין. כ"ה לשון הטור. ומשמע אפילו אם אמר הרי את מקודשת
לי לריך לידע שהיא מנינה שהוא לשון קדושין דלאו כל הנשים
מנינות לשון הקודש. כן כתב הג"ח ממשמעות הר"ן ע"ש. וב"י ודרישה
וח"מ לא כ"כ ע"ש. מיהו הכל לפי הענין אם ידוע דאשה זו מנינה הוי
קדושין. ונשאר לשונות אם אמרה דלא היתה מנינה הוי ס"ק דשמה
משקרת. רי"ן ונ"ח. וח"מ כתב דלאמנה ולא הוי אפילו ס"ק. ועיין צ"ש.

הפוסקים

סיק ט אות א—סיק י אות א

אוצר

ט. שמשמעותו לשון קדושין ודאי באותו מקום. א. מקור
הדין ודעות הפוסקים בזה. לשון הש"ע כן
הוא לשון הטור, וכתב הב"י דמקורו הוא מדאמרינן בקדושין דף ר' ע"א
האומר חרופה זיכודה מקודשת שכן זיכודה קורין לארוסה חרופה,
וכתב הרא"ש, וכן בכל הלשונות של אירוסין שכלל מקום ומקום, וכ"כ
הרמב"ם בפ"ג מאישות הל' ח', ויש לאיש לקדש האשה בכל לשון שהיא
מכרת זו ויהיה משמע הדברים בלשון שקנאה. [מיהו צענין
חרופתי כתב הרמב"ם דס הרי זו מקודשת סתם, ומשמעו בכל מקום
ויתבאר להלן ס"ק כ"א]. וכן בריעב"א קדושין דף ר' ע"א כתב אה"א
דאומר חרופתי זיכודה מקודשת, ושמעינן מהכא שקדושין שנאמרו בכל
לשון שמשמעותו בלשון מקום לשון קדושין הוי קדושין אע"פ שאינו
לשון תורה.

וכתב צ"ח כאן וכתבוצותיו ס' נ"י בפירוש דברי הטור, דאם אינו
לשון קדושין ודאי בלשון מקום אלא במקום אחר, אינה
מקודשת אפילו מנינה. וז"ל דוד (פסקי הלכות) פ"ג הל' ח' אות ק"ט
כתב דמלשון הרמב"ם שלא כתב אלא שהאשה חביבה מכרת בלשון
ושיכיה משמעותו לשון קדושין, משמע דאין לריך שיכיה בלשון הזה
נהוג בלשון מקום כן, [וכן דייק מלשון הרמב"ם ציבורי"א סק"ז
ע"ש], והוסף דכן מסתברא, דלמה לא תתקדש בזה בלשון, כיון
שהם והעדים מנינים אותו, וגם יש מקום שמדברים כן, הלא קדושין
יכולים להיות בכל לשון, ע"ש שהוכיח כן מהסוגיא דקדושין דף ר'.
וצדינא דחיי עגל הסמ"ג ענין מ"ח דמ"ו ג' כתב לייסב עד"ן מה
שפסק הרמב"ם דבלשון חרופתי מקודשת בכל מקום, דמה שאמרו
בגמ' האומר חרופתי זיכודה מקודשת שכן זיכודה קורין לארוסה
חרופה, יכ"י פירוש, דכיון שיש מקומות שקורין לארוסה חרופה, א"כ
הוי לישנא דקדושין, ואפילו בכל המקומות מקודשת, ולא נסתפקו
בגמ' אלא באומר מיועדת או עולאתי דליכא אחרא דהוי לשון קדושין,
וסיים דינא דחיי דלפ"ז כל לשון שקורין לארוסה אפילו במקום אחד
הוי בכל מקום מקודשת.

ב. וכשאמר לשון הקדושין בשפה לועזית הו"ל מלשון הקדוש.
בריעב"א הג"ל בלשון הקודש כתב בסוף דבריו:
ואומר ללועזות בלע"ז וערבית לערבים ויונית ליונים. וכן בשלנו
הגבירים פ"א דקדושין, אחר שהביא הא דחרופתי זיכודה, סיים:
וכן בכל לשונות העמים לריך לדקדק בכל לשון שקורין זו אישות
ואירוסין.

ג. וכשאמר לשון הקדושין בשפה לועזית במקום שאינה שפה
המדוברת שם. צמטת צורר א"ח ס' ס"ב צביאור
הלכה ריש סעיף ב' כתב דלוחם הדברים הנאמרים בכל לשון, הוא
דוקא אם אנשי אותה המדינה מדברים כך, אבל אם רק אנשים
יחידים יודעים זה בלשון, לא נחשב כלל לשון למדינה זו, דצמטת
לה"ק הוא לשון מזד העלם, משא"כ צמטת לשונות אחר כי אם מצד
הסכם המדינה, וכיון שאין אנשי מדינה זו מכירין בלשון זה לא נקרא
לשון כלל, וראיה לדבר מקדושין דף ר' האומר חרופתי זיכודה מקודשת
שכן זיכודה קורין לארוסה חרופה, אבל צמטת מקומות אינה מקודשת
אף שגביהם כוונת לשון קדושין וקדושין הוא בכל לשון, אעפ"כ כיון
דאין לשון זה לשון קדושין בלשון מקום, הוי כאלו נתן כסף ולא
אמר כלל דאיה מקודשת, וכ"כ הרא"ש [והטור] והש"ע דצמטת
שיאמר לשון קדושין שבלשון מקום (לכד דעת הרמב"ם דמחמיר
בחרופתי), אלא שבהג"ה שם מתחיל לקו כתב, דבס"י חר"ן סעיף
כ' וצ"ר פ"ב דמגילה צמטת ענינא, לא משמע כחילוקו, וסיים
ד"ש למעשה.

אולם בצרכת כהן ס' מ"ב דף ס' טור א' אחר צביאור דגם בלשון הרי
את מקודשת אין לריך שחזין פירוש המלים, רק שחזע שזכ הוא
ענין קדושין ושזכה היא מתקדשת [וכמוצא להלן סק"י אות א'],
כתב דלפ"ז צורר דאפילו אם לא אחד מאחר מדינה שמדברים בלשון
טורסי או פרסי ומקדש בלשון, כיון דקדושין נאמרים בכל לשון והיא
יודעת שזכה מתקדש לו, אף שאינה מנינה בלשון, מקודשת. ועי' בלשון
הקדש מהיד דוד והדינא דחיי. [מה שהסתייע צביאור הלכה
מחרופתי זיכודה ל"ג, דהא חרופתי הוא לה"ק, אלא שצמטת
הצביעא היא אם צמטת זה משמעותו לשון קדושין או לא, ופשיע לה
דק זיכודה הוא לשון קדושין, וכיון שכן צמטת מקומות אף שמדברים
בלה"ק מ"מ אין צמטת זה משמעות קדושין, משא"כ כשמקדש בלשון
של שפה זרה שצמטת זו הוי לשון קדושין בכל המקומות, למד לא
תתקדש, מאחר שקדושין נאמרים בכל לשון, ולי"ע].

י. ובלבד שהיא תבין שהוא לשון קדושין. א. האם צריכה
להבין גם פירוש המלות של לשון הקדושין, או
דסגי בשיוודעת רק בללות הענין שהוא לשון קדושין. צמטת
קדושין סק"י כתב על דברי הרמ"א צמטת ב' אם הבינה דבריו
מקודשת, דבר"ן איתא: או שאמרה דלשון קדושין קבלתינהו, ומשמע
דאע"פ שאינה יודעת פירוש המלות, מ"מ אם לפי כוונתה נתן לה
לקדושין, ולפי האמת הוא לשון קדושין, הוי קדושין.

אוצר

סיק י אות א—ד

הפוסקים

הלשונות נאמנת, כל שאין מוצנס פשוט ויודע לכל, ד' במחלקים גם בלשונות שמוצנס פשוט ויודע בין אלה שאין נהוג לקדש בהם שנאמנת, ובין האמית' שאינה נאמנת, ה' הסוברים דגם בהאמית' נאמנת לומר שלא בצינה, ומצ' מהשיטות העקרויות ה"ל, ישנם פוסקים שהחמירו לומר בלשונות הודאיים דהוי ספק קדושין, ויש שהחמירו רק בלשונות שמוצנס פשוט ויודע, או רק בלשון האמית', וכל זה יחבול בלתימות שלפנינו.

ד. הסוברים דבכל הלשונות שהם קדושין ודאיים אינה נאמנת לומר שלא הבינה, ואפילו באלו דאיבעיא בגמרא ואיפשטו. בהדושי הראשונים קדושין דף ו' ע"א מובא דדעת בעל העיטור היא דכיוצא למקדש בלשון מעלה, ואפילו בלשונות זקוקתי או לקוחתי, אע"ג דאין עסקים בזהו ענין מקדשת, וכי בטעמו משום דמפרש דהא דפריך בגמ' במאי עסקין אילימא בשאין מדבר עמה על עסקי גיטה וקדושה מנא ידעה מאי קאמר, לא קאי אלא אהכי לשונות דאיבעיא לן ולא איפשטו ע"פ.

ובעצמות יוסף דף ו' הביא מהרש"ש פ"א סי' כ' שכתב בזה"ל: אצל בני לישני דבריו לן דהו' לשון קדושין לאו כל כמיניה למימר לא הוי ידענא דהוי לשון קדושין, ואחרי שנסתפק בכוונת הראש"ש אי מאי קאמר בני לישני דבריו לן דהו' קדושין, קאי אכל לישני דהו' קדושי ודאי ואפילו זקוקתי ולקוחתי כו', או דוקא בלישני דבריו וכגון הרי את מקדשת או מאורסת, מסיק דמחבר ספק זה מדברי רבנו ירוחם שהדיון שוב בכל הלשונות, שכתב בזה"ל כ"ב ח"א [ומובא להלן אות ז'] וכל אלו הלשונות שהיו ודאי מקדשת לאו כל כמיניה לומר שזה ידעתי שנתנם אלו בזהו קדושין, אפילו לא דבר עמה על עסקי קדושין כלל וכו'. וכ"כ לבאר דעת הראש"ש בזה"ל דהוי עשין מיא דמיו ד', ועפ"י דבריו רבנו ירוחם ה"ל ועי' גם בביאור הגר"א סק"ה וסק"טו שחפס בן צדעה הראש"ש, וכתב דבעל העיטור ובראש"ש מפרשים דמאי דפריך בגמ' במאי עסקין כו', לא קאי על לקוחתי וזקוקה לי אלא על לישנא דמסתפקא להו, ובאסיף דגם העור ס"ל בהש"ש, לצד מלשון חרופתי, ע"ש מה שפירש לפי זה לשון העור. וכ"כ צדעה הראש"ש והעור דדרישה אות ב.

ועי' בבאר הגולה אות ז' דעל מש"כ העוש"ע וכ"ש אם אמר לשון קדושין ודאי אלא שאינה מצויה אותו דהו' קדושין, פירש דקאי אדלעיל כשהיה מדבר עמה חתלה על עסקי קדושין ואח"כ אמר לשון קדושין ודאי, [אצל אם לא היה מדבר עמה חתלה על עסקי קדושין אינה מקדשת כשאמרה שלא בצינה, חס' דלא כביבגרי"א סק"ה שפירש דדברי העוש"ע ה"ל מיידי אף אם לא דבר עמה חתלה על עסקי קדושין].

והמסקנה בקדושין דף ו' הביא מפרש"י שם ד"ה במאי עסקין, שפירש דקדושתא בגמרא קאי על הכ' לישני דקא מיבעיא לן אי הו' קדושין או לא, וכי דמשמע מלשנו דבהכי לישני דצריחא דלעיל [שהם ודאי לשון קדושין] לא קמבעיא ליה דלא בעינן שידבר עמה על עסקי קדושין, והוא כדעת הראש"ש ה"ל וסו"פ, ובגרי"א סעיף ב' כתב המקנה דלדעת הראש"ש ה"ל לאפילו היכא דאית לה נגו, בגון שאין עדי הקדושין לפניו ושניהם מודים שנתקדשה בפני עדים בלשונות אלו, אפי"ה אינה נאמנת לומר שלא בצינה במגו דאי בעי אמרה שלא נתקדשה כלל, משום דהוי נגו במקום חזקה, דאין מחזיקין לה בחזקה שמוצינה, ואין ע"א נאמן באיסורין היכא דאיתחזק איסורא, וכ"ש אם הוא בפניו דאין זה נגו, משום דאין חשד מעיזה פניה בפני בעלה, וכן משמע ממש"כ הבי"ד דאין האיש נאמן לומר שלא ידע שהוא לשון קדושין, ולא אמרינן דיוכא נאמן בצגו דאי בעי פטר לה בציטא כדאיתא בקדושין דס"ד ובצ"ב דק"ל, ועי' כ

גם צרכת בהן סי' מ"ב דף ס' א' כתב דאף למחבול בפוסקים דהמקדש והמתקדשת צריכים להבין שהוא לשון קדושין, אצל מי' נראה דזה ודאי דפירוש המלות אין צריכים להבין, דאלי"כ אטו כולא נשי מצויות בלתיק, וזהו כ' הריטב"א בקדושין דף ו' דנשי דיקן אין מצויות בלתיק, וזה"ש כתב דהכל לפי הענין, ואין יתקדשו בהם הללו, וגם יש כמה צורים ועמי הארץ שהמקדשים בעלמם אינם מצויות פירוש המלות וכו'. ועי' עוד בדבריו בסו"ס"ק הקודם. וכי' בש"ת הריב"ן סי' ל' אות ג' וצ"ע יתחק (להיי קלנלויין) סי' י"ד.

ובדעת כהן סי' קצ"ב כתב ג"כ דאף שכמה עמי הארץ אינם מצויות בפירוש חובן בלשון, וק"י כמה נשים, מי' חלילה להו"א למ' על קדושיהם, והוסיף ביאור, דכיון שמכונים עמם לחופה ונשואין ומסדרים הכל עפ"י רגונם, מצוירים הם בכללות הדבר שזיקתם זה לא נגמרה בלתימת המעשים, ובכלל זה ג"כ דברי הקדושין, גם הם [עכ"פ] כמדבר עמה על עסקי קדושין.

ובאסרי דוד (להרד"מ פערדער) סי' כ"ט אחר שהביא מש"כ הפוסקים דבעינן שחזין שהוא לשון קדושין, כ' דיש כמה נשים ולנשים הדיוטות שאינם יודעים פירוש לשון האמית' וסוברים שהוא אינה תמיכה ופיוט, וגם חושבים דמה שהחזין מלביש לכלה את הטבעת הוא רק לשמחה ולזכרה, וכמו שעושים עוד כמה ענינים במחמיו תמן וכלה, כגון שצירת הכוס וכגון מה שהכלה והשוכנים מסבנין להמן כמה פעמים, וצ"ע דיש לחוש שאין יודעים שהקדושין הם בדרך קנין, דהיינו שהחזין נותן לכלה הטבעת להיות שלה ועי' קו"ט אותה, וכמו שהקונס חפץ או שזה נותן הכסף למקנה, ובלי כל זה ל"ע אם זה נקרא מצויות לשון קדושין, ועי' בהדושי הראשונים צ"ע נדרים שנסתפק דאף אם כוונתו לנדר, מי' כל שאין צריך משמעות בלשון ממש לא הוי פיו ולבו שוין ולא חל הנדר, וזהו דעת הראש"ש שם דסגי במחטות לנדר, אצל כשאני יודע כלל ענין נדר ודאי דלא מהני, וא"כ הי' כאן כשאני יודעים שהקדושין הם בדרך קנין ושהכסף ייבא של הכלה, לא מהני אפילו אם יודעים שעי' נאסרת לכל העולם, ועי' נראה שמוטל על המסדר קדושין להסביר הכל לחזן ולכלה, וכי מה שהחזין אומר לכלה האמית', פירושו שצמה שנותן לה הטבעת היא גמית לו ונאסרת לכל העולם, ושהוא נותן לה הטבעת בדרך שנותנים כסף או שוב כסף בעד כל קנין וכו'.

ג. ואם צריכים גם העדים לדעת בשעת קדושין שהבינה לשון הקדושין. עי' פ"ח סק"ו מה שהביא מהאבני מלואים ומהעי' קדושין. ועי' בהמקנה בק"א סעיף ב', בגדי שם סק"ד, יד דוד (פסקי הלכות) פ"ג מה' אישות אות ע"ו דכ"ה ד', דברי אברהם (להרא"ד מנדלזון) סי' קכ"א, מלאת אכן סעיף ג' וחלקה יואב סי' ז', שהאריכו לבאר דאף אם לא ידעו העדים בשעת קדושין שמוצינה, מי' לא חשיב כמקדש בלא עדים.

ג. האם נאמנת האשה לומר שלא הבינה לשון הקדושין, ותמצית הדעות בזה. הנה בלשונות הקדושין שהם קדושין ודאיים ישנם ארבעה סוגים: א' לשון הרי את מקדשת שהוא לשון הנהוג ומקובל לקדש בו. ב' לשון הרי את מאורסת, הרי את לי לאשה, שאם כי לא נהוג לקדש בהם, אצל מוצנס פשוט ויודע שהוא לשון קדושין, ג' לשונות שהם ודאי לשון קדושין אצל חזן מוצנס פשוט ויודע לכל כגון זקוקתי, ד' לשונות דאיבעיא עליהם בגמ' ואיפשטו דהוי לשון קדושין כמו לקוחתי. ולפי סוגי הלשונות ה"ל מחלקות גם הדעות להלכה לענין אם נאמנת לומר שלא בצינה, וישנם צ"ה חמש שיטות עקרויות: א' הסוברים דבשום לשון קדושין ודאיים אינה נאמנת לומר שלא בצינה, ואפילו באלו דאיבעיא בגמ' ואיפשטו. ב' הסוברים דבאלו דאיבעיא בגמ' ואיפשטו היא כן נאמנת לומר שלא בצינה, ורק בשאר הלשונות אינה נאמנת. ג' הסוברים דגם בשאר

אוצר

סי' י אות ד—

הפוסקים

ובב"י הביא גם מהר"ן בקדושין דף י ש"י דבחי לשונות דאופשטא
 לן שם דמהני, כגון לקוחתי קנייה לי והנכו אחריני, דוקא
 במדבר עמה על עסקי קדושה ידועה מאי קאמר לה, אי נמי דאמר
 לשם קדושין קבלתינהו, הא לאו הכי לא, שאין האשה מתקדשת אלא
 מדעתה, וכן הביא מהר"מ פ"ג מהל' אישות שכתב דאלו הלשונות
 אם אומרת שאינה מכרת בהם, כיון שלא אמר לה לשון קדושין שכל
 הנשים יודעות ומכירות, ולא היה מדבר עמה על עסקי קדושה
 אינה מתקדשת, וזהו מהבאר בדברי הרמב"ם שכתב בכל לשון שהיא
 מכרת בו, וסיים בה"מ שכן העלה הרשב"א, וכי הב"י דכן הם דברי
 העור ש"י וכלבד שהיה תבין שהוא לשון קדושין בו, ואחר שכתב
 מתחילה ומדברי הרא"ש [הג"ל צאות ד'] נראה שהוא חולק על
 המפרשים הג"ל, כתב שוב דאפשר דהרא"ש מודה לשאר המפרשים
 בענין האשה המתקדשת, ואינה לא איירי אלא צדין האיש המקדש
 [ובמובא להלן סי' י"ט], וכיון שהוא הולך מפיו לשונות הללו
 חזקה לשם קדושין הולך, אבל האשה שרק שומעת דבריו וחזקה שאינה
 מכרת צאותן לשונות שהם לשם קדושין, ומש"ה לרי"ך שחאמר שהיא
 מכרת, ומ"מ יש לתמוה על העור שלא הזכיר סברה הרא"ש בזה
 כלל. וע"י גם צ"ח ש"י דעת הר"ן והב"מ והעור דאף בלשונות
 הודאין, אם אמרה שלא הבינה נאמנת, ושכן נראה להלכה, אלא שסיים
 דלמעשה נקטין לתומרה דהוי ספק קדושין ובמובא להלן אות ז' ח'.
 וכן בעצמות יוסף כתב דמדברי העור נראה דאפילו בלשונות שהיא
 ודאי מתקדשת לרי"ך שכתב שהוא לשון קדושין, מיהו אם אמרה שאינה
 מכירה בלשון הווא יש להסתפק אם דעתו שאינה מתקדשת כלל או
 הוי ספק קדושין, ומדברי הב"מ הג"ל נראה דאינה מתקדשת. [אולם
 דעת העצמות עמו להלכה ע"י להלן אות ז'].

ובב"י הביא גם מהר"ן בקדושין דף י ש"י דבחי לשונות דאופשטא
 לן שם דמהני, כגון לקוחתי קנייה לי והנכו אחריני, דוקא
 במדבר עמה על עסקי קדושה ידועה מאי קאמר לה, אי נמי דאמר
 לשם קדושין קבלתינהו, הא לאו הכי לא, שאין האשה מתקדשת אלא
 מדעתה, וכן הביא מהר"מ פ"ג מהל' אישות שכתב דאלו הלשונות
 אם אומרת שאינה מכרת בהם, כיון שלא אמר לה לשון קדושין שכל
 הנשים יודעות ומכירות, ולא היה מדבר עמה על עסקי קדושה
 אינה מתקדשת, וזהו מהבאר בדברי הרמב"ם שכתב בכל לשון שהיא
 מכרת בו, וסיים בה"מ שכן העלה הרשב"א, וכי הב"י דכן הם דברי
 העור ש"י וכלבד שהיה תבין שהוא לשון קדושין בו, ואחר שכתב
 מתחילה ומדברי הרא"ש [הג"ל צאות ד'] נראה שהוא חולק על
 המפרשים הג"ל, כתב שוב דאפשר דהרא"ש מודה לשאר המפרשים
 בענין האשה המתקדשת, ואינה לא איירי אלא צדין האיש המקדש
 [ובמובא להלן סי' י"ט], וכיון שהוא הולך מפיו לשונות הללו
 חזקה לשם קדושין הולך, אבל האשה שרק שומעת דבריו וחזקה שאינה
 מכרת צאותן לשונות שהם לשם קדושין, ומש"ה לרי"ך שחאמר שהיא
 מכרת, ומ"מ יש לתמוה על העור שלא הזכיר סברה הרא"ש בזה
 כלל. וע"י גם צ"ח ש"י דעת הר"ן והב"מ והעור דאף בלשונות
 הודאין, אם אמרה שלא הבינה נאמנת, ושכן נראה להלכה, אלא שסיים
 דלמעשה נקטין לתומרה דהוי ספק קדושין ובמובא להלן אות ז' ח'.
 וכן בעצמות יוסף כתב דמדברי העור נראה דאפילו בלשונות שהיא
 ודאי מתקדשת לרי"ך שכתב שהוא לשון קדושין, מיהו אם אמרה שאינה
 מכירה בלשון הווא יש להסתפק אם דעתו שאינה מתקדשת כלל או
 הוי ספק קדושין, ומדברי הב"מ הג"ל נראה דאינה מתקדשת. [אולם
 דעת העצמות עמו להלכה ע"י להלן אות ז'].

ובב"י הביא גם מהר"ן בקדושין דף י ש"י דבחי לשונות דאופשטא
 לן שם דמהני, כגון לקוחתי קנייה לי והנכו אחריני, דוקא
 במדבר עמה על עסקי קדושה ידועה מאי קאמר לה, אי נמי דאמר
 לשם קדושין קבלתינהו, הא לאו הכי לא, שאין האשה מתקדשת אלא
 מדעתה, וכן הביא מהר"מ פ"ג מהל' אישות שכתב דאלו הלשונות
 אם אומרת שאינה מכרת בהם, כיון שלא אמר לה לשון קדושין שכל
 הנשים יודעות ומכירות, ולא היה מדבר עמה על עסקי קדושה
 אינה מתקדשת, וזהו מהבאר בדברי הרמב"ם שכתב בכל לשון שהיא
 מכרת בו, וסיים בה"מ שכן העלה הרשב"א, וכי הב"י דכן הם דברי
 העור ש"י וכלבד שהיה תבין שהוא לשון קדושין בו, ואחר שכתב
 מתחילה ומדברי הרא"ש [הג"ל צאות ד'] נראה שהוא חולק על
 המפרשים הג"ל, כתב שוב דאפשר דהרא"ש מודה לשאר המפרשים
 בענין האשה המתקדשת, ואינה לא איירי אלא צדין האיש המקדש
 [ובמובא להלן סי' י"ט], וכיון שהוא הולך מפיו לשונות הללו
 חזקה לשם קדושין הולך, אבל האשה שרק שומעת דבריו וחזקה שאינה
 מכרת צאותן לשונות שהם לשם קדושין, ומש"ה לרי"ך שחאמר שהיא
 מכרת, ומ"מ יש לתמוה על העור שלא הזכיר סברה הרא"ש בזה
 כלל. וע"י גם צ"ח ש"י דעת הר"ן והב"מ והעור דאף בלשונות
 הודאין, אם אמרה שלא הבינה נאמנת, ושכן נראה להלכה, אלא שסיים
 דלמעשה נקטין לתומרה דהוי ספק קדושין ובמובא להלן אות ז' ח'.
 וכן בעצמות יוסף כתב דמדברי העור נראה דאפילו בלשונות שהיא
 ודאי מתקדשת לרי"ך שכתב שהוא לשון קדושין, מיהו אם אמרה שאינה
 מכירה בלשון הווא יש להסתפק אם דעתו שאינה מתקדשת כלל או
 הוי ספק קדושין, ומדברי הב"מ הג"ל נראה דאינה מתקדשת. [אולם
 דעת העצמות עמו להלכה ע"י להלן אות ז'].

ובב"י הביא גם מהר"ן בקדושין דף י ש"י דבחי לשונות דאופשטא
 לן שם דמהני, כגון לקוחתי קנייה לי והנכו אחריני, דוקא
 במדבר עמה על עסקי קדושה ידועה מאי קאמר לה, אי נמי דאמר
 לשם קדושין קבלתינהו, הא לאו הכי לא, שאין האשה מתקדשת אלא
 מדעתה, וכן הביא מהר"מ פ"ג מהל' אישות שכתב דאלו הלשונות
 אם אומרת שאינה מכרת בהם, כיון שלא אמר לה לשון קדושין שכל
 הנשים יודעות ומכירות, ולא היה מדבר עמה על עסקי קדושה
 אינה מתקדשת, וזהו מהבאר בדברי הרמב"ם שכתב בכל לשון שהיא
 מכרת בו, וסיים בה"מ שכן העלה הרשב"א, וכי הב"י דכן הם דברי
 העור ש"י וכלבד שהיה תבין שהוא לשון קדושין בו, ואחר שכתב
 מתחילה ומדברי הרא"ש [הג"ל צאות ד'] נראה שהוא חולק על
 המפרשים הג"ל, כתב שוב דאפשר דהרא"ש מודה לשאר המפרשים
 בענין האשה המתקדשת, ואינה לא איירי אלא צדין האיש המקדש
 [ובמובא להלן סי' י"ט], וכיון שהוא הולך מפיו לשונות הללו
 חזקה לשם קדושין הולך, אבל האשה שרק שומעת דבריו וחזקה שאינה
 מכרת צאותן לשונות שהם לשם קדושין, ומש"ה לרי"ך שחאמר שהיא
 מכרת, ומ"מ יש לתמוה על העור שלא הזכיר סברה הרא"ש בזה
 כלל. וע"י גם צ"ח ש"י דעת הר"ן והב"מ והעור דאף בלשונות
 הודאין, אם אמרה שלא הבינה נאמנת, ושכן נראה להלכה, אלא שסיים
 דלמעשה נקטין לתומרה דהוי ספק קדושין ובמובא להלן אות ז' ח'.
 וכן בעצמות יוסף כתב דמדברי העור נראה דאפילו בלשונות שהיא
 ודאי מתקדשת לרי"ך שכתב שהוא לשון קדושין, מיהו אם אמרה שאינה
 מכירה בלשון הווא יש להסתפק אם דעתו שאינה מתקדשת כלל או
 הוי ספק קדושין, ומדברי הב"מ הג"ל נראה דאינה מתקדשת. [אולם
 דעת העצמות עמו להלכה ע"י להלן אות ז'].

וע"י ליל משום דהוי מגו במקום חזקה, אך לפמשי' הש"ך בחו"מ
 סוסי' פ"ב דאף כל החזקות שוות לענין מגו במקום חזקה, ויל
 דחזקה ידיה עדיפה טפי, ולי"ע.

וע"י בתאן ח"ס (מהדורת חש"ח) סי' ל"ח סק"ו וסק"ט ש"י דגם
 דעת הרשב"א כהרא"ש הג"ל, אלא ש"י הרשב"א דכל זה בזמן
 הגמרא, אבל לדין דלא בקיאי נשי בלישנא חין לשון ברור אלא כשאמר
 לה היא מתקדשת לי, וכע"ז כ' בעצמות יוסף דעת הרשב"א, ע"ש.

ה. הסוברים דבלשונות שנסתפקו בגמרא ונפשטו, נאמנת
 לומר שלא הבינה. בחדושי מהר"ט על הרי"ף דל"ה
 ג' כתב דאין לומר דעת הרא"ש דבלשונות שנסתפקו בגמרא ואיפשטו
 שהם לשון קדושין, לאו כל כמינה לומר לא הוי ידענה, דא"כ איכא
 לאתמוכי על העור ש"י איפכא דאפילו בלשון שנסתפקו לשון קדושין
 ודאי צאתו מקום, לרי"ך שכתב שהוא לשון קדושין, ואם אלא
 שפשוטים בלשונות מקום שהם ודאי לשון קדושין הרי"ך העור שחאמר
 שהבינה, בלשונות שנסתפקו בגמרא ואיפשטו שהם לשון קדושין כ"ש
 שהבינה נאמנת לומר שלא הבינה בו, והרי לא כ' הרא"ש "הוי לישני
 דאיפשטו שכן לשון קדושין", אלא כ' הוי לישני דבריו לן שכן לשון
 קדושין, כלומר שברור לכל העולם, דאילו הוי לישני דאיפשטו, מאחר
 שנסתפקו בהם חכמים, שאר אינשי מנא ידעי שכן לשון קדושין,
 יבשה"ש או האשה אומרים דלאו לשם קדושין נאמרו מהימני,
 ומסיק דצאותם בלשונות הברורים וידועים לאו כל כמינה לומר לא
 הוי ידענה כדכתב הרא"ש, ואין חוששין לדבריה כלל, אבל בשאר
 לשונות שנסתפקו בהם בגמרא ונפשטו, בזה חוששים לדבריה להצריכה
 גט משיבס.

גם באמנות שמואל סי' ה' אחר שכתב דמוכח מדברי הרא"ש
 דבלשונות שהם ברורים בחלמוד שהם לשון קדושין, לא
 האשה לומר שלא הבינה, כ' דלפ"ז ל"ל דמש"כ העור וכלבד שהיא
 תבין, קאי דוקא אלישני דאיבעיא להו בש"ס ואיפשטו שכן לשון
 קדושין כגון לקוחתי בו, וכמש"כ מהר"ט הג"ל, ועוד נראה בטות
 העור דמש"כ וכלבד שכתב, קאי דוקא על אלו שכן לשון קדושין צאתו
 מקום ולא בכל העולם כגון חרופתי זכודה, משא"כ באלו שהם לשון
 קדושין בכל העולם ודאי לא מהימנא לומר שלא הבינה, וכ"כ הדרישה
 דעת העור ונכת הוא, ודברי הב"י והרמ"א [בסעיף ב' שכתב
 דדבריהם דגם בשאר לשונות הודאין נאמנת לומר שלא הבינה],
 דחוקים הם, ואפשר דמש"כ הרמ"א שם "אם הבינה" קאי רק על
 לקוחתי שהוא צעיר דאיפשטא, וכמ"ש בשם מהר"ט, ומסיק דכן
 הוי העיקר ומי ירים ראש להקל נגד הרא"ש והעור לפי הפירוש
 הג"ל שכתבתי בשם מהר"ט והדרישה, כי הוא ברור.

ו. הסוברים דגם בלשונות חודאיים שלא נסתפקו עליהם
 נאמנת לומר שלא הבינה, כל שאין סובבם פשוט
 וידוע לכל. ע"י בחדושי הרשב"א בקדושין דף ו' ה"א שהביא בשם
 רש"י דמאי דאקשין בגמרא שם אילימא כשאין מדבר עמה על עסקי
 גיטה וקדושה מנא ידענה מאי קאמר, אכולהו לישני קאי, ואפילו אהרי
 את לקוחתי וזקוקה לי דהוי לישנא מעניה, דאי לא ידענה מאי קאמר
 ולא הוי עסוקין מעיקרא בעסקי קדושין אינה מתקדשת כלל, דכ"כ
 מקיאו נפשא אי לא ידענה מאי קאמר לה, ואחר שהביא דברי בעל
 העיטור [הג"ל צאות ד'] דלא ס"ל כן, כ' דלא נראה דבריו, אלא
 דאכולהו לישני אקשין דאי בשאינם עסוקים בעסקי קדושין אפילו
 בכולהו אינה מתקדשת, ומיהו מסתברא דאי מודה ידיעה ולשם
 קדושין קבלתינהו מתקדשת וכו', וכ"כ הראב"ד.

(ז) ע"י בעצמות יוסף ש"י על דברי הרשב"א דא"כ שאין נראה כן
 מהר"ט שבידנו [וכנ"ל אות ד' שהקנה בקדושין דף ו'], פ"ג חיי מאן
 גברא רבה והסגיד עליה.

אוצר

סיק י אות ו-י

הפוסקים

שכאריך בדברי הפוסקים דכח"כ דני"ד ע"ל נאמן אף בדבר שצדקה, הואיל ולא איתחזק איסורה, וגם נסתיע מחש' מהר"ם בהגמ"ר פ"ג קדושין סי' תקמ"ח ש' בתו"כ דל"ס אמר' שלא נתרש' ודאי דשתקב משום דלא ידע' מאי קאמר כי לא הציב לשון הקדש מהימנא, דע"ל נאמן באיסורין היכא דלא איתחזק, כי כבא דלא איתחזק מעולם שתרש' ה'. וכ"כ בספריו משיב' נפש סוסי' ל"ט וע"ז קדושין סק"ה. וכ"כ בחלקת יואב סי' ח', ומובא להלן אות ח'.

ובע"ז כ' גם בעצי ארזים סק"ה דנראה להשוות דעת הרא"ש לדעת הר"ן והמ"מ, דגם בלשונות הודאים נאמנת לומר שלא הציב, ומש"כ הרא"ש דאינה נאמנת היינו במדבר עמה על עסקי קדושין, וזהו גם דעת הטור שסיים דל"ס היה מדבר עמה כ"י וכ"ש אם אמר לשון קדושין ודאי אלא שאינה מצויה במקדשת, דכ"ז גם הר"ן והמ"מ מודים וכמו שכתבו להדיא דדוקא באינו מדבר עמה ע"מ צע"ק שצ"ח שכתב מכתב, ומה שהולך הרא"ש להשמיטנו זאת, היינו משום דלא נאמר דבב"ה לא קאמר דבמדבר עמה על עסקי קדושין מקדשת אלא כשנתן לה בשתיקה, אבל כשאמר לה בשעת חתימה לשון קדושין והיא אומרת שלא הציב והיא סבורה דלמלאכה או לד"ל קאמר לה, לא תהיה מקדשת כמו בלשונות המסופקים דגרסי מאלו נתן לה בשתיקה, לזה כ' הרא"ש בלשונות הברורים לאו כ"כ לומר לא הוי ידענא כמדבר עמה חתלה ע"מ, ולפי"ז אין מחלוקת בין הר"ן והמ"מ והרא"ש, וגם לשון הטור מכוון עם לשון הרא"ש, אמנם רבינו ירוחם כ' להדיא היפך הפירוש הנ"ל, שברי כ' דכל אלו בלשונות לאו כ"כ לומר לא הוי ידענא אפילו לא דבר עמה ע"מ חתלה, וי"ל דהטור ורי"ז מחולקים בפירוש לשון הרא"ש הנ"ל.

המחבר דרש לחומרא נאמנת לומר שלא הבינה, וחזי קדושין ספק, והחולקים על זה. כי רבינו ירוחם נח"צ כ"כ ח"ל דכל אלו בלשונות שהם ודאי מקדשת לאו כל כמינה לומר לא ידעתי שנתן אותם אלי בחזקת קדושין, אפילו לא דבר עמה על עסקי קדושין חתלה, וכן כתבו החוס', ומ"מ אם אמר' שלא ידע' הוי ספק מקדשת וכן כתבו המפרשים.

ובחזון איש (מהדורת תשי"ח) סי' ל"ח אות ט' כתב להסביר שיטת רבינו ירוחם, דהא לכאורה קשה למי הוי ספק קדושין, אי ספיקא הוי, נוקמה בחזקת פטויה וברי הוי אומרת לא נתקדשתי ומאי עעמא אינה נאמנת בספיקא, ואי בסתמא הוי בחזקת שידע' ואין ע"ל נאמן במידי דאיתחזק איסורא ודבר שצדקה, ודאי ח"כ כשראנו שנתקדשה הוחזקב ח"ל ואין אלו לריכס לחוש שלא הציב, אי"ל למי נאמנת לעשות ספיקא כ', וי"ל דמדדנן מיכא מוששין לדבריה, וכ"י.

והח"ם סק"ה כתב בלשונות שאין הכל מכירין בהם נאמנת לומר לא הצגתי ואינה מקדשת כלל, וכן משמעות כל הפוסקים, אבל ר"י כתב דהוי ספק קדושין, ולמעשה ל"ס אם יש לחוש לדבריו. ונעמנו יוסף כתב דלדעת הטור יש להסתפק אם אמר' בלשונות הודאים שאינה מצויה, אם אינה מקדשת כלל או הוי ספק קדושין, ומדברי ה"מ נראה דאינה מקדשת, מיכה העגלות יוסף עמנו לאחר שצבא דברי ר"י סיים דהכי נקטינן.

ועיין ב"ש סק"ה דאמר ש' לענין אם אמר לה היא מקדשת לי דכל לפי הענין, ואם ידוע דאשה א מצויה לה"ק הוי קדושין, כי דבשאר לשונות אם אמר' דלא היתה מצויה הוי ספק קדושין דשמא משקרת, ושכ"כ ר"י וצ"ח, ומש"כ הרא"ש דבהני לשונות דבריו לן דהוי לשון קדושין לאו כ"כ לומר לא הוי ידענא, יש לפרש דבריו דאינה נאמנת לעקור הקדושין לגמרי אלא הוי ספק קדושין, והיינו מש"כ

הטור

והוא בחזקת שמינה, הוחזקב ח"ל ואינה נאמנת אח"כ לומר שלא הציב, דהוי דבר שצדקה ואיתחזק, דאינה נאמנת, אבל בלשונות המסופקים מיד בשעת קדושין אם מצויה, י"ל דנאמנת אח"כ לומר שלא הציב, דחזקת פטויה מסייע לה, וסיים ששם ראה בע"ז הנ"ל ש' ג"כ כ"ל בפירוש דבריו לן.

וכן באבני מלואים סק"ה אחר שביאר מדברי השו"ע ש' ובלבד שהיה חזין, משמע דאפילו בלשונות הברורים בש"ס דהוי לשון קדושין מ"מ כל שאומרת שאינה מצויה אינה מקדשת, כי בפירוש "דבריה לן" שכתב הרא"ש היינו דיודעת ומכרת בלשון הזה דהוי לשון קדושין, דברי לאו כ"י גמירי בלשון הקדש, וע"ש שנסחיינו מדברי הריב"ז בקדושין דף ו' דאב"צ דס"ל דמאי דפריך בגמרא שם מנא ידע' מאי קאמר, לא קאי אלא על הלשונות המסופקים, אבל בלשונות הודאים אמרינן ודאי ידע', מ"מ כי הריב"ז דהיינו דוקא בזמן בגמרא שהיו הנשים בקיאות בלשנה, אבל השתא לדין דלא בקיאי נשי בלשנה ואינם יודעות לספר בלשון הקדש, כל היכא שאין מדבר עמה על עסקי קדושין, אפילו אמר לה הני לישני דחניא ברו ומקדשת, לא חיישינן לה דאינה לא ידע' מאי קאמר עכ"ל, ולפי"ז צממינו דלא גמירי נשי בלשנה, אי"ל אפילו בלשון הברור אפשר דלא ידע',

ובע"ז כ' גם בשי לחומרא סי' נ"ט דס"י טור צ' דאפשר לומר דהרא"ש לא קאמר דלאו כל כמינה לומר לא הוי ידענא, אלא באשכ המכרת בלשון הקדש, אלא שאומרת דלא ידע' דלקדשתי או קנותי הוא לשון קדושין, אלא סברה דהוא למלאכה או כו"כ, וזהו ס"ל להרא"ש דאינה נאמנת, דבאלו הלשונות אין להסתפק בהם כלל דלא ליכח לשון קדושין, אבל אם אינה מכרת בלשון הקדש ולא אמר לה לשון שהיא מכירה, מורה הרא"ש דנאמנת לומר שלא

ובשו"ת מהרא"ל סי' י"ט כתב דאם כותב הרא"ש במש"כ "אבל הני לישני דבריו לאו כ"כ" הוא לענין נאמנות, מהו לשון "אבל" ש' הרא"ש, ומה שיק' ענין זה לענין סוגיה הש"ס שהביא שם הרא"ש שלא נזכר ולא נרמז כלל מענין נאמנות, לכן נראה ברור דהרא"ש קאי על לשון הש"ס שם דמוקי האיצט"ל בלשונות המסופקים במדבר עמה על עסקי קדושין, ומיצט"ל ליה אי הוי לישני לקדושין משמע או למלאכה, ומבואר בסוגיה שם דאם אמר הני לישני גרע מאלו נתן בשתיקה, משום דכיון די"ל בלשונות אלו הם למלאכה ברי נפקר הדבור של עסקי קדושין דמטיקרא, וע"ז כ' הרא"ש דדוקא בהני לישני דספיקא, שיש לפרשם שצ"ל לעקור הקדושין לכן הם גרועים מאלו שחק, אבל בהני לישני דבריו שהם לשון קדושין, אפילו לא היה יודע שהוא לשון קדושין, מ"מ לא גרע משתיקה ואינו עוקר הדבור דמטיקרא, כיון שלפי האמת אין בלשון זה משמעות אחרת, ומקדשת גמרה היא, ומש"כ הרא"ש לאו כל כמינה, היינו שאין צידו לומר כן, וכיוצא בזה בקדושין דף ו' לאו כ"כ דעק' לחנא, וכה"ג עוצב בש"ס, ומנא דהרא"ש מיידי דבר עמה מקודם על עסקי קדושין, וכמו שסיים וכ' דכל אלו הספיקות מיידי כשהיה מדבר עמה על עסקי קדושין ואם לאו אין בהם ממש, עכ"ל, ודברים אלו מבוארים בעל"ל בדברי הטור ממש בכל דברי הרא"ש, וזהו ש' הטור דכ"ש במדבר עמה על עסקי קדושין ואמר לה הני לישני דבריו אלא שאינה מצויה דמקדשת, שהוא כפירוש הנ"ל בדברי הרא"ש כאשר כל דברי הטור מיוסדים על דברי הרא"ש, ומעשה דברי הטור ש' ובלבד שהיה חזין, הם כפשוטן שנאמנת לומר שלא הציב וכהצנת הב"י, ואין ראיה מהרא"ש כלל דאינה נאמנת, דברי הרא"ש איירי בדובר עמה על עסקי קדושין, ובכ"כ כ' גם הטור דאינה נאמנת, וכבר כ' הח"מ שכן משמעות כל הפוסקים דנאמנת לומר שלא הציב, וגם מתוך הסברה נראה דנאמנת דהא ע"ל נאמן באיסורין היכא דלא איתחזק איסורא, והבא תרצה ב' איתחזק ביחרא דבחזקת פטויה קאי, וע"ש

(ח) ועי' בשו"ת מהר"ם מלובלין סי' קל"ט שכתב דבאשכנז מהר"ם

נ"ל לא ספק על פסא ד' לבד.

אוצר

סי' י אה ז-ח

הפוסקים

הח"מ וכן עיקר ודלא כדעת הב"ש צ"ח. וצ"ח מוכרח"ל סי' יט
כתב דדברי הב"ש צדעת הר"ש דהוי קדושין ספק, אינו צמחצט כלל,
דאי"כ הו"ל להר"ש לבאר בזה דהוי ספק קדושין.

וכתב בשאלת שלום ח"א סי' ק"ד דף פ' טור צ' דאף לשיטת ר"י
דסי"ל דצאומת שלא הבינה הוי ספק קדושין, היינו דוקא
בלישנא דבירורא לן בגמרא דהוי לשון קדושין, אבל בלישנא דמספקא
לן בגמרא אי הוי לשון קדושין, נראה דאם אומרת שלא הבינה לא הוי
חשש קדושין כלל לכו"ס, ועפ"י החיד בידונו שאמרה שלא הבינה
מה שאמר דנותן לסדר קדושין, כיון דבלשון זה נחלקו הפוסקים אי
מכניז או לאו. גם במשיב נפש סי' ל"ט בידון שהמקדש אמר ימנצט
זו חקדש אחת"ך והיא טוענת שלא הבינה דלקדושין אמר, כי דאף
דב"ש ס"ל דבלשון צרור בשאמרה שלא הבינה הוי ספק קדושין,
אבל ב"י דאף שיש לצד שכוף לשון קדושין, מ"מ כיון דלאו לשון
צרור הוא לכו"ס נאמנת לומר שלא הבינה, וכע"ז כי גם בלבושי
מרדכי מהדו"ת סי' נ"ד.

ח. בלשון "חרי את מקודשת לי" הנהוג לקדש בו, אם נאמנת
לומר שלא הבינה. עכ"ל סק"ה שהביא מחלוקת
הפוסקים צ"ח. והנה ב"י אחר שהביא דעת הפוסקים דגם בלשונות
הבדליות נאמנת לומר שלא הבינה, ושכן דעת העור מדכתב ובלבד
שכיה חצין שהוא לשון קדושין, כתב דאם ודאי דלא קאי העור על
האומר ה"א מקודשת לי, דאם ודאי כ"כ ידעי דלשון קדושין הוא,
ואי אמרה דלא ידעה לא מהימנת, אלא אשאר לישני קאי.

והב"ח דחכ דברי הב"י, והאריך לדייק מלשון העור וסידורו דסי"ל
דאף בלשון האמק"ל נאמנת לומר שלא הבינה, וכתב עוד
דגם מדברי הר"ן שלא חילק בין לשונות אחרים להאמ"ק, נראה
דלשונות אלו מסתמא לא ידעה מאי קאמר, משא"כ האמ"ק מסתמא
ידעה מאי קאמר, ואי"כ אומרת שלא הבינה דלא הוי קדושין, ומש"כ
הב"ח בפ"ג מאישות דבשאר לשונות אם אומרת שאינה מכרת בהם,
כיון שלא אמר לה לשון קדושין שכל הגשים יודעות ומכירות אינה
מקודשת בו, דנראה מה לבאור דבאומר האמק"ל אינה נאמנת לומר
שלא הבינה, אפשר לדמות ולומר דלא כתב כן אלא משום דאורחא
דמלתא הכי הוי שהגשים יודעות לשון האמ"ק, אבל ודאי היכא
דאמרה שלא הבינה אבי"א דלא הוי קדושין, וס"מ שכן י"ל להלכה,
[אלא ש"מ למעשה כתב דיש לחוש להאמרה ולומר דהוי ספק מקודשת
וכמובא להלן].

וכן בגזלת צבי סק"ד כתב דנראה צרור שטות העור לומר דאפילו
אם צרי"ן לן שיהא לשון קדושין בגון האמק"ל צריך שחצין, דאם
כתב דגם בלשון שמשמעותו לשון קדושין ודאי בזהו מקום צריך
שחצין, אי"כ גם באומר האמק"ל נמי דינא הכי, דמה לי שהוא ודאי
לשון קדושין בזהו מקום או בכל המקומות, וכפי שפרשתי דעת
העור כן הוא גם דעת הר"ן והב"ח, ודלא כב"י שפירש דהעור לא
קאי על האמ"ק אלא על שאר לישני וכו'.

גם במהרי"ם פאדווא סי' כ"ז דכ"ז אי כתב לך היתר בידונו שפ"י
בצנת הב"ח בלשון העור, ועפ"י ההוכחה מהעור עצמו ובהנחלת
צ"ח ה"ל, וכתב עוד דאין לשון העור סובל פירוש של הב"י, ומש"כ
הר"ש דבלשונות הצרורים לאו כל כמותה לומר לא הוי ידענא, אין
ראיה דמילק על זה, ד"ל כמ"ש ב"י [ומובא להלן סק"ט] דקאי
על האיש שאינו נאמן אבל האשה נאמנת.

ובבב"י מהדו"ת סי' ע"ב בידון שאומרת שלא ידעה כלל שכו
פירוש מקודשת, כי דבר הכרעתי צב"י מהדו"ת סי' י"ט
[לענין שאר לשונות הבדליות ומובא לסיל אחת ז], דבאומרת לא
בגנתי נאמנת אפילו בלא מ"ו, דכיון שעל תחילת הקדושין היא טוענת,
מסייעת לה חזקה היתר, ואף שכתבתי שם לתרן דעת הב"ש דסי"ל
דא"כ.

העור ובלבד שיהא חצין, כי היכי שהיה מקודשת צדא"י. וכי בעלה
מח סי' ה' ולענין דינא נראה דכיון דהח"מ מסתפק אם חיישין לדעת
ר"י, והב"ש כי צדא"י כדעת ר"י, צדא"י עליו להכריע כהב"ש.

גם בשי למורא סי' י"ט דסי' ד' אחר שהאריך במחלוקת הפוסקים
אם בשאר לשונות הודאין נאמנת לומר שלא הבינה, מסו"ק לענין
הלכה נראה דהוי ספק קדושין, וכמו ש"כ ר"י ה"ל בשם המפרשים.
ועי' גם באמרות טהורות סעיף ג' שהאריך הרבה בדברי הראשונים
ובדברי הב"ש ה"ל, ולבסוף העלה לענין הלכה כהשי למורא ה"ל.

ובשאלת שלום ח"א סי' ק"ד אחר שהאריך לבאר דע"ה נאמן אף
בדבר שנערוה כשכח להעמידה בחזקה, כי ב"ד פ' י
פ"ר צ' דלפ"י באומרת שלא הבינה שפיר כי הנוצ"י [המובא להלן
באות זכ] דמהראוי שהאומן, אלא דכ"ז מי ידע ראש להקל באיסור
אי"א נגד דעת ר"י, דסי"ל דאף בלשון שאין הכל מכירות שהוא לשון
קדושין, אם אומרת שלא הבינה הוי ספק קדושין, והב"ש ה"ל נמשך
אחריו, וגם הח"מ כי דלמעשה צריך להחייב בדבר, ועי"כ י"ל בטעם
ר"י כמ"ש הנוצ"י שם דכיון דלישנא צריח הוא להגמרא, ריעה
טעמיה לומר שלא הבינה.

ובברכות מ"ס סי' כ"ז דף ק' טור ד' האריך לבאר דמש"כ הראשונים
דאף בלשונות הודאין נאמנת לומר שלא הבינה, היינו
דלא הוי ודאי קדושין אבל עכ"פ ספק קדושין הוי, וגם מש"כ העיטור
דכיכא דמקדש בלישנא מעליא אע"ג שאין עוסקין בזהו פני
מקודשת, י"ל דמיתרי כשהיה אינה טוענת כלום אלא שחזקה, ולכן
מכניז הוי לישני לומר דהבינה מה שאמר לה וקבלתה לשם קדושין, אבל
בשאומרת שלא הבינה גם העיטור יודע דמיתרי ספקא לא נפקא,
ונמלא דהר"ש והר"ן והעיטור צ"ע ח"א קיימא, הן מהר"ם
ה"ל ש"י לבדיו דאם אמרה שאינה מכרת בלשון דאיה מקודשת,
ויש לתמוה פלוג' מהנ"ל, ואין נאמן לה שלא הבינה ולא נאמר
שרק עכשו אומרת כן ומשקרה.

ועיין צנעט שורק סי' י"ב, ובחזרת הסד (להר"ש מלובלין) סי' ל"א,
ובדברי מלכילא סי' קכ"א, ובאשר לשלמה (להר"ש אבן דנאן)
סי' צ' דף ז' טור ג', שכתבו דכיון שחלקו הפוסקים אם בלשונות
הודאין נאמנת לומר שלא הבינה, הוי ספק, ויש לגרף ספק זה
לשאר ספיקות והוי ס"מ להחיר.

אולם מלבד הפוסקים שהביאו צדא"י הקודם שכתבו בזהו מסתמא
דבשאומרת לא הבנתי נאמנת, מנינו לכמה אחרונים שחלקו
לכדא"י על ר"י, וכתבו דנאמנת לגמרי לומר שלא הבינה. עי' פ"ח
סק"ד שהביא מהנוצ"י מהדו"ת סי' י"ט ש"י ד"ל מש"כ השו"ע ובלבד
שהיה חצין, היינו שאם אומרת לא הבנתי נאמנת לחלוטין ואין כאן
קדושין כלל, וכדברי הח"מ ש"י שכן משמעה כל הפוסקים, ודלא
כב"ש סק"ה ש"י דהוי ספק קדושין דממא משקרה, דזה אינו, דלמה
לא נאמן לה כיון שאין כאן חזקה איסור, אדרבה יש לה חזקה היתר
המסייעת לה וצדא"י נאמנת בו, ואולי י"ל דטעם הב"ש הוא דכיון
דלישנא צריח הוא להגמרא, ריעה טעמיה לומר שלא הבינה.

גם ביטעות יעקב צפתי"ק סק"ד על מש"כ השו"ע ובלבד שיהא
חצין, כתב דאם אמרה שלא הבינה, מילתא דפשיטא היא דנאמנת,
דע"ה נאמן באיסורין היכא דלא איחזק ואין צריך גנ, וכי"ש דעת

(ט) ועי' בדברי חיים (להר"י אירבור) סי' ג' דצ"ב ג' שהאריך להשיג
על הנוצ"י במש"כ דכיון שיש לה חזקה היתר צדא"י נאמנת. ומסק' דאין
לסמוך על הנוצ"י בזה, אמנם בידונו מיתרי שאמר לה ה"א מקודשת לי,
ואשר דבשאר לשונות יודה דנאמנת לומר שלא הבינה, וצ"ע. ועי' בדברי
אברהם (להר"ד מנדלצון) סי' קכ"א ובשו"ת מהר"ם מרומבזוק התורנים
סי' י"ג ד"ח א', שהאריך הרבה בסברת הנוצ"י הנ"ל.

אוצר

סימן יא

הפוסקים

עכ"פ נראה כה"פ דהכל לפי הענין, וגערה בגלל כיון ספק לנרצח ועי' להלן בזה דגם בין הסוברים דמעיךר הדין אינה נאמנת למר שלא הבינה, ישנם כאלה שחששו לחומרא להצריך גם מהשני אם קדשה.

אולם כמה אחרונים החזיקו בדעת הב"י דבאמר לשון האמק"ל אינה נאמנת לומר שלא הבינה. כפי לנראה ס"י נ"ט דס"י א' כתב דמדברי המ"מ בפ"ג מה"י אישות יש ללמוד דנשוא האמק"ל אינה נאמנת לומר שלא הבינה, שהרי כ' על לשונות הודאים דאם אומרת שאינה מכרת בזה כיון שלא אמר לה לשון קדושין שכל הנשים יודעות ומכירות אינה מקודשת בו, ומשמע דאם אמר לה לשון הכנוג בבל הנשים אינה נאמנת לומר שאינה מכירה אותו לשון, וכן יש לדקדק קצת מלשון הר"ן, שהרי כ' דבשניות דפשיטא לן דמכרי כגון לקוחתי קבוצה לי והכריז אחריו, דוקא במדבר עמה על עסקי קדושין דמסתמא ידעה מאי קאמר לה, אי נמי דאמרה לשון קדושין קבלתינה, כה לא"ה לא, שאין אשה מתקדשת חלה מדעתה, עכ"ל, ומשמע דדוקא בהכך לשונות, אבל אם אמר האמק"ל לא צעיק שום חנאי, וגם הריעצ"א צפ"ק דקדושין ט"ז דאם אמר לה האמק"ל בלשון ברור ומחזק וחזקה דידעה, ואפילו כשלא דבר עמה על עסקי קדושין חוששין לה דידעה וכו"ל מקודשת, וזו שיטת גדולי ר"ל והיא הנכונה בפנינו, וגם הטור ש"י וכל"ד שהיה חזין, אפשר דמורה דאם אמר לה האמק"ל אינה נאמנת לומר שלא הבינה, ואפילו אם נימא דפליג, מ"מ כיון דהמ"מ והריעצ"א כתבו כן בפשיטא, ואפשר דגם הר"ן ס"ל כן, כפי מקומו דאינה נאמנת לומר דלא ידעה וכו' קדושי ודאי.

גם בעצי ארזים סק"ה כתב דהרשב"א והריעצ"א ס"ל דבאמר לה האמק"ל אינה נאמנת לומר שלא הבינה, ומש"כ הב"ה דנאמנת לומר משמע מלשון הר"ן והמ"מ, לא עיין היטב, דאדרבה פשטא דלישנא דהר"ן והמ"מ משמע דבדרי כב"י, ואילו ראה הב"ה דברי הראשונים בג"ל, לא מללו לבו לחלק על כב"י ולדחות דברי הפוסקים כב"ל.

וכן פסק לבידא בלבוש סעיף ב', דאם אמר הכי את מקדשת לי שהוא בלשון שאומרים לכל הנשים, לעולם היא מקודשת, אפילו לא דיבר עמה חלה מעסקי קדושין, ואפילו היא אומרת שלא הבינה שלשם קדושין נתן אינה נאמנת.

ועי' בשו"ת פתח"ס מלובלין ס"י קל"ט שכתב דאין להביא ראיה מתשובת מיימוני ס"י ג' שהביא בשם מהר"ם שהחיר בנידונו משום שנאמנת לומר שלא הבינה לשון האמק"ל כשאנינה מבינה לשון הקדש, דכד מעינת באתה חשוכה חמלא שלא על סברא זו לחוד אלא להחירי בלא גע, ולא עשה סברא זו אלא סניף לסברות אחרות, אבל על סברא זו לחוד אין נראה להחיר.

ויש מהאחרונים דאע"פ דס"ל מעיקר הדין דאינה נאמנת, מ"מ כתבו לחומרא יש להחמינה להצריכה גם גם מהשני אם קדשה. בחי"מ סק"ה כתב דאם אמר לה לשון שכל הנשים יודעות זו, כגון האמק"ל שהוא לשון הכנוג לומר בכל קדושין וכל אשה חכמה לב יודעת שהוא לשון קדושין, והיא אומרת שלא הבינה, אינה נאמנת, ומ"מ לחומרא נאמנת לענין שאם קדשה שגי דנריכה גם גם משני, דכה שו"תא נפשה פנויה לגבי ראשון לפי דבריה.

ובחזון איש (מהדורת תשי"ח) ס"י ל"ח אות ע' אחרי שכתב דמהראשונים בג"ל מוכח דלא כב"ה, כתב בלחך אינה נאמנת מן הדין כיון שכבר הוציאה ח"ה קמץ, ואפשר דמ"מ נאמנת לחומרא מדרבנן לגבי נפשה אי פשעה ידע וקבלה קדושין מאחר, דשו"תא אנפשה חד"א וכמ"מ החי"מ בג"ל, ובזית מאיר סעיף ז' אחרי ש"י ג"כ עפ"י הראשונים הביא דמעיקר כב"י, סו"ס דמש"כ החי"מ בפשיטות להחמיר אם קבלה קדושין מאחר מעט דשו"תא נפשה פנויה, בזה אפשר דאם חזרת באמחלה נאמנת.

ובלמח

דאינה נאמנת משום דחיישין שמא משקרת והיו ספק קדושין, וכתבתי דס"ל דמה שהוא לישנא ברירא ריעא טענתה לומר שלא הבינה, מ"מ צ"ד גם אינה יודעת אם שמעה הדברים כלל, ואנו אומרים שנאמנת שלא הבינה וכו' לאי לא שמעה.

וכן בדרך יבחר ס"י י"ח בחשוכה מכן המחבר כ' עפ"י הנוצ"י בג"ל דנאמנת לומר שלא הבינה ולא שמעה לשון האמק"ל, אלא שבנידונו שם כ' דאין לסמוך על היתר זה לבד, כי נראה שבהרבה דברים נמסר לשונה לבד שר, וכיון שהפדים שמעו לשון הקדושין קשה להחמין שהיא לא שמעה.

גם באב"י צדק (להר"י טייטלבוים) ס"י ל"ד בנידון שאמר לה האמק"ל, והאשה אמרה ששמעה "כרי את" והשאר מה שאמר אינה יודעת מהמחשבה שאינה מבינה בלשון הקדש, כי בין שאר הטעמים להחיר מהמחשבה שאמרה שאינה מבינה בלשון הקדש דפליגי בזה הח"מ והב"ש אם נאמנת, ובנוצ"ק ס"י נ"ט הכריע דנאמנת משום דבדלל אחזקת איסורא ע"ה נאמן אף בדבר שבערוב, ועי"ש שהאריך הרבה להוכיח כהנוצ"י דבדלל אחזקת איסורא ע"ה נאמן.

ובחלקת יואב ס"י ח' כתב דיש לזון הרבה כמה שכתבו הפוסקים דבאמר האמק"ל שהוא לשון ברור אינה נאמנת לומר שלא הבינה, דאף דנראה ברור דע"ה אינו נאמן בדבר שבערוב אף בלא אחזקת איסורא בו, מ"מ נראה דנאמנת חמיר לומר שלא הבינה, ולא מטעם עדות רק מטעם ברי, וכמו שנאמנת לומר לכשר ונפלתו וכמ"ש רע"ה בחדושי לכתובות דע"ה א', והטעם דכמו דבמחזון מהני ברי במקום שאינו אומר גג החזקה, וכמ"ש בשער משפט ס"י קל"ט ובתנ"י ס"י רנ"ט סק"ג, ה"י במעודה על עממה בו, ומש"כ האחרונים בשם הרא"ש דבלישנא דברירא אינה נאמנת לומר שלא הבינה, המעיין ברא"ש יראה דמיירי רק בפסוקין באתו ענין מקודש, דלא רגלים לבד שהבינה, ועי"כ חלו דין זה בראות עיני כב"ד אם הדברים נראים שהבינה או לאו.

ויש מהאחרונים דאע"פ דסוברים דמעיקר הדין נאמנת לומר שלא הבינה גם בהאמק"ל, מ"מ כתבו דיש לחוש לחומרא ולומר דהיו ספק קדושין. בב"ה כאן אחרי שהאריך דנאמנת לומר שלא הבינה ישן כ"ל להלכה, הביא מרצו ירוחם [בג"ל באת ז'] דנראה מדבריו דס"ל דאף לגבי האמק"ל אינו חלה ספק קדושין מדסתם דבריו ולא חילק, וסו"ס דכ"י נקטין לחומרא להלכה למעשה.

ובעין יצחק ס"י נ"ז בנידון שאמרה שלא שמעה וכן לא הבינה לשון האמק"ל, כתב דמסתבר דנאמנת וכמ"ש הב"ה והנוצ"ק ס"י נ"ט בג"ל, אף הב"י והחי"מ ס"ל דאינה נאמנת, וא"כ היו ספק קדושין, ובפרט צ"ד שאומרת שלא שמעה מהמחשבה שבינה טרודה בענין אחר, א"כ היו מהמחשבה זה לכה"פ רק קדושי ספק. ועי"ש צ"י נ"ד בסוף החשוכה ש"י לרף לסניף להיתר מה שאומרת שלא הבינה כשאמר לה האמק"ל. גם בחזרת חסד (להר"ש מלובלין) ס"י ל"ז האריך לבאר בלשון האמק"ל כשאמרה שלא הבינה היו ספק קדושין. וכן העלה בבליטת אליהו (להר"א פיגשעין) ס"י י"ז דהיו ספק קדושין, ושכן מפורש בריעצ"א ש"י י"ח שששן לקדושין.

ובשו"ת הרי"ם (מגור) ס"י י"ח דס"ד ד' בנידון שאמר לה האמק"ל והיא אומרת שלא הבינה, כתב דהרי דעת הב"ש [במחז"ל באת ז'] דאפילו בלשון האמק"ל שייך לומר דלא כל הנשים מבינות לשון קדש ושהכל לפי הענין, וא"כ נערה זו שהיא בת י"ג שנים וכפי הנראה לוי"ט שגאמח לא הבינה כלל, עכ"פ ספיקא היו ויש לנרצח לשד ספק והיו ס"ס גמור, ובסוף החשוכה כתב דגם הב"ה בחשוכה ס"י ל"ז ס"ל דבאומרת שלא הבינה היו ספק קדושין, והריעצ"א צפ"ק דקדושין ש"י דבשון האמק"ל חזקה שידעת וחוששין לה שידעה והיו מקודשת, אין מבוחר בדבריו אי ודאי היו או ספק.

אוצר

סיק י אה ת

הפוסקים

מדברים על עסקי קדושין ומקודשת, אלא אפילו בלקוחותי לאפשר לומר דבזיונה מדבריו דהדר ביה ממה שדבר עמה חתלה על עסקי קדושין ולקחה למלכה, אפי"ה הוי מקודשת כיון דאיפשטא שבוט לשון קדושין.

וכן פסק להדיא בלבוש סעיף ז', וכלל לשונות הנ"ל בכדי שאר הלשונות הודאים וכתב: דאם אמר לה הרי את חשתי, הרי את זקוקתי, ה"ל קנייה לך, ה"ל ארוסתך, ה"ל שלי, ה"ל ברשותי, ה"ל לקוחתי, שלשונות הללו הם בלתי"ק קדושין ודאי, אלא שאם בכל מצבים אחרים, לפיכך אם אומרת שהזיונה מקודשת, אכל אם אומרת שלא הזיונה ארוסתך נאמנת ואינה מקודשת, ואם דברו מקודש בעסקי קדושין וכתן לה ואמר אחד מאלו הלשונות, הרי זו מקודשת, ואינה נאמנת לומר שלא הזיונה.

אולם ע"י לעיל אות ו' בדברי הר"י סק"א שהשווה לישני דברי אה מאורסת ודרי את לי לאיננה ללשון דברי אה מקודשת, וע"כ צנינים הר"י שהשיג על הב"י לפי מה שהבין דב"י מחלק ביניהם, (שדרי הב"י כתב דמש"כ העור ובלבד שהיה חזין לא קאי על לשון האמק"ל אלא על שאר לשונות, ושאר לשונות דנקט, ע"כ כן מש"כ העור אחר הלשון דהאמק"ל, דהיינו ה"ל מאורסת לי או ה"ל לי לאיננה), וכתב דזה ודאי תמוה, דהא הכך לישני מפורשים על קדושין עפי מלשון האמק"ל, וצ"ע על הלשון ה"ל לי לאיננה כו', אלא גרסא ברור דמה שבוט פשוט אפילו צנינים הנוש, כגון האמק"ל ה"ל מאורסת לי ה"ל לי לאיננה, אמרין צודאי שהזיונה הוא ודאי, ורק בלשון קנייה לי לקחה לי ה"ל ברשותי וכו"ו, דכתבנו לך להשמיט דמהני, צ"כ ודאי לך שחזין או ידבר עמה חתלה מעסקי קדושין, וצ"ל דוקא מיירי הר"ן והמ"מ וכמו שזכרנו בדריא לשונות אלו בדברי הר"ן וכו'. וע"כ גם צחזון איש (מהדורת תשי"ח) סי' ל"ה אות ו' מה שכתב בדריא דלא כדית יוסף, לפי מה שהבין דמשמעות הב"י היא ככונת הר"י דלא כדעתו.

ובעצ"י ארזים סק"א כתב דגם כונת הב"י בדעת העור הוא דג' הלשונות המזכרים בצרייתא הראשונה [האמק"ל] ודרי את מאורסת ודרי את לי לאיננה] שים, ומש"כ הב"י דדרי העור יצלבד שחזין"א שאר לישנא קאי, היינו על ארוסתך שם לשון קדושין רק במקום אחד ולא בשאר מקומות, דכיון דבשאר מקומות אינם לשון קדושין נאמנת לומר שלא הזיונה, או על ארוסתך לשונות שבי העור אח"כ, אכל ג' לשונות הנ"ל צריי ואלו כל כמינה לומר לא הוי יושנא. וע"כ לעיל אות ד' בדברי העצמות יוסף קדושין דף ו' ודרינא דחיי עשין מ"ח דמ"ד ד', דמשמע מדבריהם דלשון ה"ל מאורסת לי וכו"ל לי לאיננה שוב ללשון האמק"ל.

ובשיש אומדנא שלא הבינה לשון האמק"ל אם נאמנת אף למחמירים הנ"ל, וצ"ע דגוים שונים בזה. צ"ע מהר"מ מלוצלין סי' קל"ע בלחוד שאמר מי זה יחפון העצמת, והיחא שם נערה בזה י"ב שנים ושני חדשים ואמר חן איתו לי, ודחף העצמת בלחוד ודרי את מקודשת לי וכלכה לה, ואמר לה שני נערים שבו שם מה את עושה הרי את מקודשת לי, ואלו האמירות העצמת, כי שם בסוף החשובה דאע"ג דאיכא למימר דאין סבדי דבא דקבלה העצמת והלכה לה משום דלא הזיונה דמה שאמר האמק"ל שבוט לשון קדושין, שכן ח"כ בשאמר לה שהזיונה מקודשת לו החזירה לו העצמת, אכל כזר כי בחשובת מיימוני [סי' א', והוצא ברמ"א סי' מ"ב סעי' א'] דמשום חומרת דא"ל אין לסמוך על אומדן דעתה היכא דליכא אומדן דעתה דמוכה, וצ"ע נמי ליכא אומדן דעתה דמכה.

ועיין בזה ח' צו"ת הר"מ סי' י"ח דאף שהיתה אומדנא צנידונו שהיה זה י"ג שנים דכפי הנראה לדיינים שבאמנה לא הזיונה כלל מה שאמר לה האמק"ל, מ"מ כתב דהוי ספק קדושין. וצ"ע ביטעות מלכו סי' ל"ז דאף שהיתה אומדנא צנידונו שלא הזיונה לפי

הצמח צדק (מליבוויטש) סי' ק"ז אות ג' כתב דמדבריו הב"י ועוד פוסקים שכתבו דבלשון האמק"ל אינה נאמנת לומר שלא הזיונה, משמע דאינה נאמנת אפילו לעצמה ספק קדושין, ומש"כ הריטב"א דבאמר האמק"ל "חוששין לה" שידעה והוי מקודשת, אין רש"י לומר דהוי ספק ממש, אלא כונתו דמחמת חששא זו עשאה לחומרת כדאי מקודשת כדסיים הריטב"א "וכיו מקודשת", אלא דמ"מ נקרא רק חוששין, והיינו כמ"ס הח"מ דלחומרת נאמנת לענין שאם קדשה שני שזריכה בט גס משני, ומלשון הח"מ משמע שאינה נאמנת לחומרת רק משום דשוייתה נפשה תחילה דאיסורא, וזה ל"ע, דהנחת לענין לאסור עצמה לעלמא אם יגרשנה ראשון עד שתקבל בט גס משני, אכל איך נאמנת לאסור עצמה על הראשון עד שתקבל בט גס משני, הא צ"כ"ג לא מהני עשמה דתחילה דאיסורא, דכיון דמשמע דהראשון לאו כל כמינה להפקיע את עצמה ממנו וכמבואר בס"י מ"ח סעיף ז', וצ"ע, אלא אפשר דלחומרת חוששין לדבריה, אכל להקל לעצמה ספק קדושין ממש כדי שיתקוף עם עוד ספיקות ודאי דאין מתקוף כלל. וע"כ גם בצדושי הר"מ סק"ע שנסתפק בדעת הח"מ במש"כ דלחומרת נאמנת לענין שזריכה בט משני משום דשוייתה נפשה תחילה דאיסורא, אם כונתו דאסורה גם על הראשון עד שתקבל בט משני, או שאסורה רק לעלמא כשגרשה הראשון או מה, אכל אינה אסורה על צעלה הראשון, ע"כ שהאריך בזה. וכן צניט קדושין סק"ד האריך בדעת הח"מ בזה.

ובתעפנות ראם (להר"מ עי"ש) סי' ל"ז צנידון שאמר לה האמק"ל והיה עושה שלא הזיונה, והר"ב השואל ר"ה לנרף דעת הב"י דגם בלשון האמק"ל נאמנת לומר שלא הזיונה לעוד טעם להקל, והמתברר חלק עליו, והצי"ח מהריטב"א וממשמעות לשון הר"ן הנ"ל דאין לומר בלשון האמק"ל דאינה מציונה, ומסיק דאף דאין לומר מדבריו הב"י, ובאומרת שלא הזיונה לך לומר כשנתקדשה לאחר (אף דמדבריו הריטב"א משמע דגם בזה אינה נאמנת, משום דכיון דכזר נתקדשה לראשון לא שייך לומר שויה אנפשיה חדא, משום דמשמע דהראשון וכו"מ מהרי"ט ח"א סי' ל"ב דאף בלחוד מיקרי משועבדת לבעל), מ"מ כיון שהב"י והצ"ח מחמירים, אין לזוז מדבריהם ואריך להחמיר, אכל להקל באומרת שלא הזיונה ולגרפו לס"ס לא נכון צנייני, כיון שמדבריו הראשונים מבואר דאינה נאמנת, והיה אפשר לחלק בזה בין קטנה לגדולה, דבקטנה נאמנת, אלא שצ"ע ח"ן להחמיר בקטנה וכו'. וע"כ לעיל בזה שם דגם מאלה הסוברים דמטיקרי הדין נאמנת לומר שלא הזיונה, יש כאלה שהחשי לחומרת לומר דהוי ספק קדושין.

ט. להסוברים דבלשון דהרי את מקודשת לי אינה נאמנת לומר שלא הבינה, אם הדין כן גם בשאר לשונות שסובגם ידוע, כגון הרי את מאורסת לי או הרי את לי לאשה. צ"ע למורא סי' נ"ט דס"ו ג' אחר שהעלה דבאמר האמק"ל אינה נאמנת לומר שלא הזיונה, וכמוכח בזה הירושלמי, כתב אכל צ"ע ל"שני דברי אה מאורסת או הרי את חשתי יכולה לומר שאינה מכרת לדעת הר"ן והמ"מ [הסוברים דגם בלשונות הודאים נאמנת לומר שלא הזיונה, וכמוכח לעיל אות ו'] כיון שלא אמר לה לשון הנהוג, ועל כן צניטן חדא מתרחי או שידעה או שסוקין בזהו ענין, אכל בלתי"ה לא.

וכ"כ באמרות מתורות צדעת הר"ן, והוסיף דאפי"ה אם אמר לה בלשון לע"ז שמינה פשיטא דהוי קדושין, אכל אם אמר לה בלתי"ק ואינה מציונה לא מהני, וזה דלא כהסוברים צדעת הר"ן דדוקא בלקוחותי ס"ל דנאמנת לומר שלא הזיונה אכל בלחודותי אינה נאמנת, דמאי שנא, הא גם בלקוחותי איפשטא בנמרת שבוט לשון קדושין, ומאי דנקט הר"ן כגון לקוחתי, לאו לאפוקי לשון ה"ל מאורסת וכי"ו, אלא לרבותא נקט דלא מיבעיא בברי את מאורסת דאם כיו

אוצר

סיק י אה י

הפוסקים

לפי ששאלה לעדים מה אמר המקדש, מימ' כתב דוקא אם ידוע
בבירור שדיבר עמה בלשון לעי, אז מהני האומדנה לומר שלא הבינה
לפי שלא הכיר בלשון לעי, אבל אם לא דבר עמה בלשון לעי, אף
ששאלה מה אמר, מימ' כיון שהחיימ והבייש הסכימו בלשון האמק"ל
אינה נאמנת לומר שלא הבינה, ממילא י"ל דערומי קמערמת במה
ששאלה מה אמר, ובפרט אם היה אחר כדי דבור לנתיבה. גם בחזרה
הסד (להרשי"ל מלובלין) סי' ל"ו כתב בנידונו דאף שכוין אחיז אומדנה
שלא הבינה בלשון האמק"ל, מימ' יש לחוש ולהחמיר דלא נפקא מידי
ספק קדושין, אלא שבסוף חשבתו אחר שכי' כמה נדרים להחיר
מטעמים אחרים, הוסיף בלוח ח' דגם יש לזקק להיחר מה שנתן לה
מטעם ואמר לה כי"ל מקדשה לי בעצמך, דמאחר שראתה שאין זה
טעמה, ונשי לא דינא גמירי דאף כשנתן לה מטעם ואומר שהבינה
מקדשה בעצמה שיהיה בזה חשש קדושין, משוי"ה סברה שלא היה
בדעתו לקדשה רק אמר דברי הכל, והיה אלא כמו מלחא דלא רמיא
פניה דאיניש, ונאמנת לומר שלא הבינה שיהיה בזה פנין קדושין.

אולם מצינו לכמה פוסקים שכתבו להחיר בנידוגיהם משום אומדנה
שלא הבינה לשון האמק"ל, או שסמכו על אומדנה בלרוב שאר
היתרים. בחוב המושג (מולוחין בתשובות הרא"י) סי' י"ב אמר
שבעלה דבלשון הכבוד לקדש אינה נאמנת לומר שלא הבינה, כי אף
כסחם נשים אשר יודעות ושומעות לפעמים נוסח לשון קדושין,
אבל בגיד דהיא נערה כפרית אשר לא ראתה ולא שמעה מעולם לשון
קדושין, איך בירר לן בודאי שידעת שהוא לשון קדושין, ואין לומר
עי' איך נחת דברי הראשונים לשיעורין, דהרי מצינו חילוק בזה
לפנין איזה דינים צייט, צייט לענין אונאה מפליג בין כרכים לכפרים
שאינם מציים בין אנשים, וכן מצינו בנדרים דיי"ט במשנה דמחלק
בסחם תרומה ותרומים בין יהודה לגליל לפי שאלו מכירים ואלו לא
מכירים, ולא שייך לומר בגיד נחת דברין לשיעורים, כיון דידוע הוא
שאלו מכירים ואלו אינם מכירים, ולולא דמסתפינה הוי אמינא דאף
כי כריע מקדשי בהאי ליפנא, אמנם על פי מהנה שלנו שמקדשין תחת
החופה והנעירות אינן עומדות תחת החופה לשמוע איך מקדשין, וגם
בזוהר קא' לחקור ולדושה אחר זה, פשוט הוא דלא כל הנעירות בירר
לה ליפנא דקדושין, וחו אמינא מילתא דקא חזינא בדברי אקני גרירה
מולוחין בתשובה בכת"י, שברור אצלו דכל כה"ג אזלין בחר אומדנה
שלא היה בדעתה להתקדש או שלא הבינה, ואף שכי' הפוסקים שאין
הולכין בקדושין אחר אומדנה וקבע בן הרמ"א בסי' מ"ב, אין למדין
מהכללות, דעובדא דתשר מיימוני ברמ"א הני"ל הוי שהשגח אמרה
קדשי והוא אמר כן אעשה, עי' כי דאף שנעשה דרך שחוק, דברים
שבכל אינם דברים, ואע"ג דאומדנה דמוכח אשכחן בכתב דוכחי
דאלוין בחר הכונה, בקדושין לא אמרינן הכי משום דליחתא בכל
דכו ינחא לה, והיינו משום חומרא דקדושין, אבל דוקא בבב"ג שייך
לומר דברים שבכל אינם דברים משום דהוא נגד דברים שבפני, משא"כ
היכא דכל חשש האיסור הוא משום אומדנה [שהבינה], ודאי דיש
לנו למילא בחר אומדנה לצטלו.

ובשרית ריבין סי' ל' בתשובה הרי"א מגרידק, בנידון אחד שבה
לקנות יי"ש מעשרה המוכרת בבית מרחץ, ונתן לה מטבע
גדולה וצק ממנה שחתן לו מדה יי"ש, והיא מדה לו וגם נתנה לו
עודף, ואח"כ אמר שערס שנתנה לו העודף קדשה במטבע שנתן לה,
ושני נערים אמרו ג"כ ששמעו שאמר האמק"ל, ושאר האנשים שהיו
שם לא שמעו מאומה וכן כי היו שם אנשים שטעו רעש, והנערה לא
ידעה מאומה מכל זאת רק לעת מחר כראותה כל בני ביתה פניהם
זועפים ספרו לה כל הנעשה וזו התחילה לבכות, כי דאין בזה שום
חשש ונדנד ספק להאש לקדושין מכמה נדרים, ואמנם די בכל אחד
מהם לסלק הענין לגמרי ומש"כ בהגרפס ביחד, דהרי יש דעות
בפוסקים בלשון המצורא אם נאמנת לומר שלא הבינה, ומסלכו גרסא

שלא אן סהדי שהנערה היא בטעם הילדות, ולא ידעה מעולם
מענינים כאלו שאין לה עדיין מצוא לידעה כזאת, ונראה גם מחזק
העובדא שלא ידעה מה היה, דאין כאן שום מחשש, דהא אף דמליט
לענין כמה דברים דברים שבכל לא בוי דברים עי' בחיימ סי' ר"ז,
אפי"ה פסק שם הרמ"א לטעם המק"ל עי' אומדנה דמוכח ואמרינן
דהוי כדברים ממש, וא"כ הי"ל בקדושין אף אם אמר בלשון הרגיל,
סוף סוף כיון דאין סהדי לפי הענין שלא הבינה אין דעת שום פוסק
להחמיר, ובפרט בנידון שלפנינו שלא הרגישה כלל, ועיי"ש שהאריך
לבאר דאין לסחור דברים אלו ממ"ש הרמ"א בסי' מ"ב דאין הולכין
בענין קדושין אחר אומדנות כו', ומסיק דבגיד שלא דיברו מקודם עיי"ה,
וגם יש אומדנה דמוכח שלא ידעה, אין שום חשש, ובדף מ עור ב' כי
ואלולי דמסתפינה הייתי אומר שאם קרה עובדא כזו לבת מדינתנו
והיא אמרה שלא הבינה מה ראה בדבריו, רק חשבה שנתן לה מתנה
ואינה יודעת שעי' זה חכיה מקודשה, שיש להחיר לגמרי, דרק בימי
הגמרא והבאים אחריהם הרבה מאות שנים שהיה נהוג לקדש שלא
תחת החופה, רק שכתבן היה מקדש את הכלה בפני אדום וזאתו
כולם מצינו כמו עתה בשדוכין, והיו שם גם חטוקות, ובזה יש מצוא
לנעירות שיבינו שאם נתן לה מטבע או חפץ שהיא מקדשה שהרי
כן ראו, וכן אח"כ בדורות שאחריהם שהקדושין נעשו יחד עם הכישוף
תחת החופה עדיין היה זמן רב זאת בזכרון, וגם במדינה ששכיח ששעו
רשעים כך, ג"כ הוי עי"י שותא דאינשי ויוכל להיות שידעו הנעירות
מה, משא"כ במדינה זו שמעולם לא נשמע ענין כזה, ואין שום גדולה
וקטנה וגם בעלי בתים מפשוטי עם יודעים מאומה שאם נתן לה איזה
דבר וליכא חופה ולא רב וכחוצה דבזה שייך קדושין, ואין זה אלא
רק חוכא ועלולא לומר דבר כזה, ובשדוכא זו שהנערה נאגלה
מעצמה במדינה זו ואין מצוא שכתב לה ידעה שיש מילואה קדושין
בזה אופי ורצ וטעמה קדושין, בודאי לא יעלה על דעת חכם לומר
דליכא בזה אן סהדי שלא ידעה מאומה, וכיון שאין כאן אמתלא
לדחות האומדנה ודאי יש לסמוך על זה, ובדף מ עור ג' כתב דכלא
בפשוטא הכללה הדיא כי הוצי"ק בסי' י"ט דאף אם אמר לשון
קדושין ממש נאמנת לומר לא הבינה, וא"כ אין שום מרחא לומר
שבהיות אומדנה דמכח גס הבייש מודה, ועוד לזה מש"כ החיימ בסי'
מ"ב סק"ה בשם תה"ד דלפולס מוקמין לה בחזקה פנויה אם לא
היכא דליחירע החזקה ע"ש.

ושם בתשובה המחבר דמ"ד ה' האריך בזה, ומסיק ג"כ דכדי שלא
להשוות פלוגתא רחוקה בין הפוסקים, נראה דעי"כ לא פליגי
הפוסקים אי נאמנת לומר שלא הבינה, רק היכא דהסיבה מה שלא
הבינה הוא מלד בלשון אצל המעשה נעשה כפי המנהג בכל הנשואין,
אבל היכא דלא נעשה המעשה כדרך שששים בכל הקדושין, כגון בגיד
שלא לא היה חובע ממנה לתת לו יי"ש לא היתה מקבלת ממנו שום
ממון, וא"כ אין כאן שום מעשה המורה על ענין קדושין רק הדיבור
לבד, ובזה כריע מורים דנאמנת לומר שלא הבינה בלשון, ואין כאן
חשש קדושין וכו'.

ובשוואל ומשיב מהדו"צ ח"א סי' רע"ח בנידון שאנכם לבית מרחץ
שהיתה נערה מוכרת שם יי"ש, ונתן לה מטבע גדולה כדי
שחליק לו על מעות קטנים, ובשנתן לה המטבע אמר לה הי"ל מקדשה
לי כדמיי, והיא עושגת שלא הבינה כלל דנתן לה לקדושין, כתב
דבב"ג פשיטא דנאמנת לומר שלא הבינה כלל, ואף שיש פוסקים
דסי"ל דבלשון האמק"ל מחזקין לה במדינה [ובמבוא לעיל אות ח'],
זה דוקא כשהיה עסק קדושין ביניהם [היינו כשהיה בלשון שיטת
להבין שנתן לה לקדושין], אבל בגיד שבקש ממנה לפרוע המטבע
ולא היה עסק קדושין ביניהם, וממה שלא השליכה המטבע אין ראיה
שהבינה, דהרי חשבה שנתן לה להחליק וגם נתנה לו מעות קטנים
חמורתו, וא"כ הדבר ברור דנאמנת כיון דלא אחזקח קדושין כלל.
ובשאלות

אוצר

סיק י אה י

הפוסקים

ואין כאן טענה אלא כסף העודף, אך המקנה בקריא סעיף ב' כתב
בזה ד"ל דלא אמרינן מיגו במקום חזקה, כיון דאין מחזיקין לה
בחזקה שמצינה [ומובא לעיל אות ד'], אך לפי"ש שם המקנה בשם
הש"ך דאין כל החזקה שוות, אי"כ צ"ל שהיה בחולה, הגם שהיה
יותר מ"ג שנה, מ"מ אפשר שאין החזקה עצומה כ"כ עד שנאמר
שבדאי ידעה, וכן משמע מלשון הח"מ כאן שבי דוקא אשה חכמה
לב יודעת שזה לשון קדושין, ועוד לכיון שהיתה ערוכה לעשות שליחות
בביתה ליקח השמרים ולקבל העודף, י"ל שלא נחה לב כלל לפטומו
מילי אשר אמר לה בעת נתינת העודף, ועוד דמגו במקום חזקה
הוא בעיה דלא אפשרת, ואי"כ פכ"פ הוי ספק גמור שמה לא הבינה
כלל שזה ענין קדושין, ובג"ד דיש עוד כמה ספיקות יש להקל בו,
וע"ש בזה בזה ד' שהאריך עוד בענין המגו שבנידונו, ומסיק דהוי מגו
כיון דגם חזקה פנויה מסייע להמגו.

ובהליכות אליהו (להרי"א פיינשטיין) סי' י"ג בנידון נערה שהיתה
רגילה לשאול מחיית טענת חפירה [אלצנען] לתפירתה,
ופעם אמרה לו חן לי הטענת שלך לטעה מוטעת לתפירה ואמר
לה הלא טענת שלי גדולה היא מאלצנען, והשיבה לו עובד היא למדת
אלצנעתי, ואמר תראי אלצנען והתחילו לכת הטענת על אלצנע ואמר
בדרך שחוק כוונ עדים הרי את מקודשת לי בטענת זו כדמייני, ויכר
היה שלא הרגישה מאמירתו וכן אמרו בעדים, והלכה לעשות מלאכה,
ואחר חצי שעה הלך לביה וקיבל הטענת בחזרה כאשר לא היתה
כונתו לקדושין, והיא אומרת שאמר אחי דברים ולא שמעה ולא
הרגישה מה הוא אומר, כי היא עוד רכה בשנים לא הגיעה לשלוש
עשרה, עד אחרי זמן שהתחילו לשחוק ממנה שקדשה אז התחילה
לזכות, וכי' לא היתה מלד שאמרה הנערה וכן מוכיחים הדברים שלא
הבינה אמירת הקדושין, והגם דשיעור הרבה ראשונים היא אומרת
האמק"ל אינה נאמנת לומר שלא הבינה, וטעם הדבר דאפי"ג דפי"ג
נאמן אפילו בדבר שבערוה היכא דלא איתחזק איסורא, מ"מ כיון
דאיכא חזקה שמצינה אינה נאמנת נגד חזקה לומר לא הבנתי, אבל
בג"ד אשר העלמה רכה בשנים אשר גפי הבראה ממנה אומדנות אין
כאן צודאי חזקה שהבינה, כמו שאומרים כלם שהיה ניכר ממנה שלא
הרגישה שום דבר, וגם הדברים מוכיחים כן כי חיבך דרש הטענת
ממנה בחזרה והיא השיבה לו בלא טענת דברים, ואח"כ בכתה,
הרי ניכרים הדברים שמתחילה לא הבינה, וגם כבר כתבו האחרונים
במשניות דכפי הכוונ אלגינו שאין מקדשין אלא תחת התופה, ופ"י
דין אינן רגילות לראות ולשמע לשון קדושין רק באופן כג"ל, וצ"ע
עלמה רכה בשנים כמו בג"ד, ברור הדבר דלית כאן חזקה שהבינה,
ואי"כ נאמנת לומר לא הבנתי, גם הלא איכא כאן מגו שיכולה לומר
לא קבלתי הטענת כלל כו', וב"כ צ"מ דק"ס סי' קי"ז הכ"ל, ומכ"ש
בג"ד שיש ללרף לטעם זה עוד טעמים, עוד יש ללרף מה שאמר בטענת
על כלי שאין שמו העיקרי טענת, והגם שצ"ע יעקב סי' כ', והתחיים
בסי' פ"ה החמירו בענין זה כשאמר היא מקדשת בטענת ונתן לה
דבר אחר, מ"מ מכלל דצריכה הלא נראה שאין פשוט כך לישא, וראוי
להצטרף לסלק החזקה שהבינה, כיון דאין רגילות לקדש בזה ולאו
שמה טענת, כמו שמכת גופא דעובדא שלא הרגישה שום דבר בעת
אמירתו רק בעבודתה ערוכה ובלקחתה מאתו דרך שאלה, ופ"י
בדרישה שבי דאם יודע שלא הבינה אין כאן קדושין, וזה לנו ידיעה
יותר מזה אשר העדים בעלמם והמקדש בעלמם אומרים שלא הבינה
ולא הרגישה.

ובבשיב דבר סי' ל"א באים חיל יהודי שראה בחולה מוכרת
שוגות, וקנה ממנה בכמה אגורות וצ"ע לקבל המחיר
לקח מטבע של כסף ואחז בידה ואמר האמק"ל ומה לא המטבע,
והיה שחקו והלכה לה עם המטבע, וכאשר נשמה הדבר עלו אביה
ואמרה וגם היא בעלמה וצ"ע על זה ואמרה שלא הבינה כלל מה
שאלה, כתב צדק לי טור אי' לא הותר במה שאמרה שלא הבינה מה
שאלה

ובשארית יוסף (להרי"א ריחון) סי' י"ב באחד שאמר לנערה שחלך
ותביא י"ש ונתן לה מטעם ובעת הנתינה אמר לה
האמק"ל, והיא אומרת שלא הבינה מה שאמר לה האמק"ל, כי צדק הי'
לא אחד להיתר משום דבג"ד הוי אומדנא דמוכח אחרי שהיה רכה
בשנים ובחור דלא ידעה לשון הקדושין, וגם בלשון ודאי דקדושין
מבואר בשו"ע ולריך שהיה חזין, והיא דעה הרמב"ם הרשב"א והטור
ע"ש בביאור הגר"א סק"ח, ובג"ד דאמר לה מקדשם שחלך ותביא
י"ש עבור המטעם ובעת הנתינה חרק מפיו ואמר לה האמק"ל, והיא
הלכה והביאה בזהות המטעם כאשר אמר לה מקדשם, ברור דלא הבינה
כלל לשון הקדושין והוי כמו אומדנא דמוכח, ומאין דמקום אומדנא
דמוכח גם דברים שכלל הוי דברים כמבואר ברמ"א בחי"מ סי' ר"ז
סעיף ד', והא דכ' הרמ"א בזה"ע"י סי' מ"ב דאין הולכין אחר
אומדנות [בקדושין], כבר ביאר הנוצי"י דלאו משום דאין מאמינים
לה, רק דגם כשאמין לה [דכך היה בלבה] אינו כלום משום דדברים
שכלל אינן דברים, ובג"ד אין לנו אומדנא דמוכח יותר מזה, וגם לאחד
דעה שם [בחז"מ] במתנה אצלן בזה אומדנא [אף דלא מוכח], ואף
כי כתבתי דקדושין לא הוי כמתנה, מ"מ לסגיף יש לומר דאולי
קדושין דמי למתנה, וגם נראה ברור דהא דלא אצלן בזה אומדנא,
הוא רק שהיו נלכדים לומר דהאומדנא מבעל המעשה ולינך בזה
דברים שכלל, כמו [בסי' מ"ב] לומר דלא כיוון לשם קדושין רק
להשעיה, אבל היכא דהאומדנא מורה דהמעשה לא היה כגון, כמו
בג"ד דמספקין אם קבלה לשם קדושין או להביא הירש, דהוא אמר
לה שני דברים, ברור דאמרינן מהאומדנא דהביאה משקב, דמתחלה
קבלה לשם זה ולא הבינה כלל לשון הקדושין, וזה שייך להא דאמרינן
היכא סופו על תחלתו כו', ועי' במדכ"י פ' האומר, ובסוף הסיומן כי
עוד דלכמה פוסקים גם בדבר שבערוה היכא דלא איתחזק איסורא
נאמן עד אחר, אי"כ תחלה בג"ד היא נאמנת על עצמה כאשר ביאר
בנוצי"ק סי' י"ט.

ובזרע יצחק (להרי"א קאנלצוויג) סי' י"ד בנידון שכתבם לנחת
לקנות סכין ונתן לנערה המוכרת מטבע של כסף עבור הסכין
ע"מ שתחן לו עודף, והנערה הביאה העודף על השאלה, וכשנתן לה
המטבע של כסף חפס בידה ואמר לה היא מקודשת לי במטבע זו
כדמייני, והנערה אומרת שקבלה המטבע עבור פרשן הסכין, ושלא
שמעה כלל מה שאמר הנער מחמת שהיו בחנות ערלים, ושגם אם
היתה שומעת לא היתה מציינה שזה קדושין, וכי' שם בערוגה הי' דיש
להחירה כיון שאמרה שלא שמעה כלל לשון הקדושין וגם אינה מציינה
לשון הקדש, ואף שבי' הרמ"א בסי' מ"ב שאינה נאמנת לומר לשחוק
הכתובות, שאני הכס כיון שהיה מודה צעיקר הדבר, אי"כ מה
שאומרת שנתכונה לשחוק הוי דברים שכלל, משא"כ בג"ד שזה מלתא
דמסתבר שיוכל להיות שלא שמעה כלל מחמת שהיו שם ערלים והיתה
ערוכה, ואין ראייה כלל מהעדים ששמעו, שהם לא היו ערודים,
משא"כ אלא דהוי כמו מלתא דלא רמיא עליה דאונש ולא אדעתה,
וכמה פוסקים ס"ל דנאמנת לומר שלא הבינה כלל לשון הקדושין,
ואף שהבי"ש חולק, היינו משום דאמרינן דמסתמא ידעה ענין הקדושין,
ואם לא הוי רק בקדשה תחת החופה דכו"ע ידעי שאמר לה לשון
קדושין, אבל אם קדשה שלא בדרך המקדשים, אדרבה קרוב הדבר
שהיה יודעת כלל אם זה ענין קדושין, ואף אם יהיה ספק השקל,
נראה שדאי נאמנת בזה וכו'.

ובצמח צדק (מלוצאוויטש) ח"א סי' קי"ז בנידון משרתה שהיה בת
י"ג שנה ויותר שקתה מאחד שמרים, וכשנתן לה כסף
העודף אמר לה האמק"ל בטענת זו כדמייני והיא טוענת שלא הבינה
כלל מה שאמר לה, אחר שביאר דבלשון האמק"ל אינה נאמנת לומר
שלא הבינה [וכג"ל בזה"ח], כי בזה"ח ג' דמ"מ בג"ד נאמנת לומר
שלא הבינה כלל מה שאמר לה, במגו דאי צמי אמרה שהבינה ג"כ
מה שאמר בטענת זו, דקדושין בעלמא מטעם שאמר בטענת זו

אוצר

סי' י' אות י'

הפוסקים

קבלה מידו החפץ על לא דבר, ופעולתה סותר לדיבור עמה, אבל כ"ד שאמר מתחילה שפרע לה החוב ואח"כ אמר האמק"ל, שפיר נוכל לומר שלא הבינה ומה שקבלה היה על פרעון החוב שאמר מתחילה.

ובשטענתא דרבא ח"צ סי' א' בשני נזירים שהיו משחקים במשחק בכסף, ואמרו שישלישו את הכסף אלל הנערה שעמדה שם והסתכלה במשחקם, ואמר לה א' מהם האמק"ל, ורלו את הכסף בידם (אך אינו ידוע אם המקדש נתן לה הכסף או שהיה לצד לקחה מהשולחן), ואח"כ כשאמר לה המקדש תדעי שאת אשתי ארקב את המעצב לארץ, והעד אומר שראה שהלבינה בפנים ושאלה מה הם הדברים שאמר מתחילה, והיא אומרת שלא הבינה בכלל מה שאמר, כתב בעמוד קכ"ד טור א' דהגם שהנז"י צ"ע ה"ל כעד כ"ד דאף שמדינת גלגלת, מ"מ משום דריעא עענחא לומר שלא הבינה הוי ספק קדושין, אבל כ"ד כיון דהעד אמר שראה שנכלה ודאי דלא ריעא עענחא לומר שלא הבינה, ובפרט דגם כ"ד לפי הענין, וא"כ כ"ד שהסתכלה לא הורגלה לשמוע לשון הקדושין, שהיא יושבת בקבר ואיננה רגילה להיות אלל חופה נשואים לשמוע לשון האמק"ל, ודאי דנאמנה לומר שלא הבינה, ובפרט שמוכיח סופו על חלוחו דאח"כ שאמר לה תדעי שאת אשתי ארקב הזכ"ז מיד, וניכרין הדברים שמתחילה לא הבינה ולא ידעה שאת אשתי ארקב, וכמו שבאמת שאלה אח"כ מה אמר בתחלה, חזי יתד נאמן לחלוח עליו היתר [אחד] של הבטלה, ובעמוד קל"ב דן עוד דכיון דהעדים אינם יודעים צדירות שכסף הקדושין היה שלו אלל מכה הודאחה, וא"כ נאמנה שלא הבינה במה דהיתה אומרת שהכסף היה שלה.

ובפתחי שעריו סי' ע"א כתב ד' היתר צנידונו משום דלא הבינה לשון הקדושין וכמו שבי' כ"ד כ"ד, ובפרט בחולות שנת' והיה מכפר ולא ידעה כלל מה הוא, וכ"כ בגמ' חוב סי' כ"א, וכ' דהוא לעולם מן המהירים ע"ש, והגם דהח"מ כ' דאם אמר לשון הנהוג בכל קדושין אינה נאמנה, מ"מ הרי ע"א בעיד שאמר לשון טענה זו כדת משה וצני ישראל הרי גם העד עם הארץ, ופשיטא שהיא ג"כ לא הבינה ואין סכדי דלא הבינה כר, ובסוף בס"י כ' דנאמנה לומר שלא הבינה גם מחמת חזקת כשרות.

ובדברי חיים (להר"י אורבאך) סוס"י ה' כתב צנידונו לנרץ להיתר מה שאמרה שלא הבינה לשון האמק"ל, כיון שהיא צה ספר ומעודה לא ראה ענין קדושין, דהא כ' כ"ד דהכל לפי הענין, ואלל צה ספר הוי לשון האמק"ל כשאר לשונות שטענתה שלא הבינה דמסיק הח"מ דלא הוי קדושין, ואף שכתבתי כבר [בס"י ג' שם, וכמוצא לעיל בהערה ט'] דלא כהנז"י שבי' דנאמנה לומר שלא הבינה, מ"מ כ"ד דיש עוד דברים להחזיר יש לסמוך ע"ז שלא הבינה, וכאשר נראה לעינים שלא הבינה.

ובדברי יששכר סי' קל"ט כתב ד' היתר צנידונו דהיא עושנת דאינה מבינה לשון הקדושין כלל, וקרוצ אל הדעת שהאמת כן דהיא ילדה ומעט דעת לה ודרכ ציוצ קצן שלא ראהה מעולם חופה וקדושין, ברם כ"ד יש לעיין דהא היא מוכחשת מעדים צמה שהיא מכחשת כל אותה המעשה לגמרי, ולכאורח יש לדמותה לזון המצואר צרמ"א סי' מ"ב סעיף ג' דאם מכחשת העדים אינה נאמנה אח"כ לומר לשחוק נחבוחתי, ומדמי לה [בהשג' מהר"מ מפאדוה דממנו מנרן הדין] לאומר לא לריתי כאומר לא פרעתי דמיא, אך הא ליתא כלל, דהתם כיון שמכחשת המעשה לגמרי, אי"ב הוי כאומרת לא שחקנו בשעת קדושין והיא מודה שלא היה שחוק צניבה לקדשה, וממילא כיון דהעדים מעידים שקדשה אינה נאמנה אח"כ לומר שקדשה בשחוק, אבל כ"ד אין שני המאמרים סותרים זה את זה כלל, וכי צצביל שלא הוי קדושין מעולם מוכח שהיא מבינה לשון הקדושין, הא יכול להיות ששני המעשים אמת, וצמה שמאמינים לה מאמינים וצמה שאין מאמינים לה אין מאמינים, ועוד ייתר יש להכשיר פס"י מ"ש

שאמר לה, ומי יכול להכחשה, ואע"ג שהצ"י כ' דלשון שמורגל צפי כל לקדושין אינה נאמנה לומר שלא הבינה, הא כבר כתב הח"מ [הדוקא] אשה חכמה לב יודעת שזה לשון קדושין, והצ"ש כ' דאם היא מבינה לה"ק, והע"ז כ' דאם ידוע לן בודאי שלא הבינה אפילו בלשון מקדשה לי אינה מקדשה, היותא מצי' דכ"ד לא מיידי אלל צאשה שמבינה פירוש מלות אלו, אלל שאין אנו יודעין אם יודעת דלשונות אלו משמע קדושי אשה, ובזה שפיר אמרין דכל מי שידע פירוש לשון הקדש או שאר לשונות יודע שמשמען לקדש אשה, אבל באינה מבינה כלל פירוש מלות אלו מהיכא תיתי שידעת דמלות אלו נחקדשה, ומכ"ש צווח דלא העם שאין להם ידיעה מהו הקדושין וכסבורים שהעמדה הואפכה הוא הגורם להיות אשה איש, ועוד כ' הצ"ש דהכל לפי הענין, והרי מהענין שלפנינו מסתבר שלא הבינה, וכי אפשר שאם היתה מבינה מה שאותו איש חיל מדבר שחבה לו לאשה, ולא תתפעל ותשתומם באיזה ישוב הדעת לפי ערכה, וגם בלי שאלה אב ואם, אלל הענין מוכיח שלא הבינה כלל, וכסבורה היתה צאשה שאחז צידה ומדבר לה דברים שאין לה הבנה בהם, שהיא מתענג בראותה מעות מידו לידה ומדבר עמה איזה נבלות וכדומה, ובוי כדאיתא בגיטין דכ"ז ע"ז דחמש נשים נאמנות לבניה גיטא אפי"ג שאין ראויין להעיד מפני שהכתב מוכיח, וה"י בשלבי מס' יצמות הפונדקית הולילה להם מקל וצמילו, הרי דאפילו לריע דס"ל שאין משיאין עפ"י אשה, מ"מ אם הענין מוכיח מל אמיחת דבריה נאמנה, והשתא התם להולילה מחזקת אי"א נאמנה, כ"ש הכא שעומדת בחזקת פטויה שהיא נאמנה דבר שמוכיח על אמיחותה, חזי צדור למעלה ואין צריך לפנים, ואחרי שהאר"י דגם במבינה לשון הקדש במחלוקת שוויה אי נאמנה לומר שלא הבינה, כ' דאף דיש להאם לדעת המהמירים אבל כ"ז במבינה לשה"ק משא"כ באינה מבינה, ומש"כ כ"ד חזי אשה יודעת לשה"ק ודאי אין שום חשש צדור, וגם כי הענין מוכיח על אמיחת השוכח שלא הבינה.

ובגמ' חיה סי' כ"א באחד שצאשה שפרע חוב לנערה אמר לה האמק"ל כדמ"י, וכפי דבריה הוי לא ידעה מה אמר לה ותצעה אותו מותר החוב ואומרת ששמעתי רק שאמר משה וישראל וצדעה היה שאמר כן לצווח אחיה, וכ' ד' היתר עפ"י דברי הח"מ סק"א [שהוצא צלות ח'] דנראה מלשונו דרק אשה חכמה לב יודעת דלשון האמק"ל הוא לשון קדושין, אבל כ"ד שהיא נערה שיושבת צניחה ואינה בוללת לחופות, קרוצ הדבר שאינה יודעת דהאמק"ל הוא לשון קדושין, ובפרט שלא שמה לב ללשונות דבריו מאחר שצצעה ממנו החוב ולא עלה על רעיונה שיקדש אותה, וגם כ"ד כ' דאפילו אם אמר לה האמק"ל צריך לידע שהיא מבינה ושהכל לפי הענין, וכיון דהכל חלוי לפי הענין אפשר לנרץ כאן מסבירה שלא ידעה ולא הבינה דהרי לא היה דעתה על קדושין, ושם צ"ב כ"ד דל"ו ג' כתב על נידון אחר להחזיר לפי שכולם אמרו שלא הבינה מה שאמר לה האמק"ל, וגם שאלה אח"כ מה אמר לה, ומחמת שנתגדלה בכפר כל ימיה ולא ראהה חופה מעולם לא ידעה מהו לשון קדושין, והרי הדרישה כתב דאם ידעין צבירור שלא ידעה מענין קדושין, אינה מקדשה אף אם אמר לה האמק"ל, ומנין דע צבירור שלא ידעה מענין קדושין, וע"כ ע"י אומנות מוכיחות, אי"ב גם כ"ד הוי אומנות מוכיחות שלא הבינה, ומ"מ הפוסקים דבהאמק"ל אינה נאמנה לומר שלא הבינה, הייע משום דסתמא דמלתא הנשים יודעות זה הלשון, אבל כ"ד שנתגדלה כל ימיה בכפר ולא ראהה חופה מעולם, לא עדיף לשון האמק"ל משאר לשונות שהבירשו הנז"י והיושבי' דנאמנה לומר שלא הבינה [וכמוצא לעיל אות ר'], ועוד הוי אומנותה שלא הבינה ממה ששאלה אח"כ מה אמר, ועוד אפשר לומר לפי מ"ש הצ"י בעמם הראש' דהאיש אינו נאמן לומר שלא נחבוח לשם קדושין, משום דכיון שהוליה נפשו, חזקה לשם קדושין אמר, וא"כ כ"כ אפשר לומר צאשה דכיון שקבלה הקדושין אינה נאמנה לומר שלא הבינה, דא"כ למד

אוצר

סי' א' אה"כ

הפוסקים

בביתים ואפשר שידעת להי' מ"מ ודאי דלא תבין פירוש [מלת]
"מקדשה" דאסורה אכ"כ בהקדש, ועוד דאפשר פירוש לא הבניה
[שד"כו ט' הפוסקים], הוא שלא שמה דעתה לענין ימח לא הבניה,
וכמ"ס הנוצי"ץ שם דלא שמעה ולא לא הבניה ע"ש.

ובברכת כהן סי' מ"ב דף ס' עור ג' כתב ז"ל היתר בנידונו דנאמנת
לומר שלא הבניה לשון הקדושין מחמת מהירות הלשון של
המקדש, וגם אחד העדים אמר שהוא ג"כ לא הבין, עוד י"ל כמ"ס
במשנת מיימוני סי' ג' בשלח שאמר הכי את מקדשת לי וכי שאפילו
הוא אומר שנתרחה להקדש לעצמו והוא אומרת שלא הבניה
וכסבורה שמקדשה למשל נאמנת, דשארית ישראל לא יעשו עולה,
וכ"כ ששלח יש לו אשה ויש חדר"ג ע"ש, והכא ג"כ שהוא משודכת
ויש חרס הקדמונים אמרין שארית ישראל כו', ואף דשם לא אמרה
רק שלא הבניה חיצה ל', אבל על גוף הקדושין י"ל דאינה נאמנת
לומר שלא הבניה שהוא לשון קדושין, אעפ"י י"ל כ"ל, ובפרט למ"ס
ה"ש דהוי ספק קדושין והכל לפי הענין, ובג"ד שאומרת שלא הבניה
מחמת מהירות הלשון י"ל דכ"כ מודים דנאמנת בודאי שלא הבניה.

ובבית סי' מ"ב כ"א כתב ז"ל היתר בנידונו באשה שאומרת שלא
בניה לשון המקדש, דהא טעם הפוסקים דס"ל דאינה
נאמנת משום דסחמא דמילתא אשה חכמה ל' יודעת, אבל אם לפי
האומדנה דכ"ד שאינה צד דעת כלל, וכמו שאמרו העדים שקרוב
הדבר שלא הבניה כלל מחמת טעותה, וכמו שגירסא ג"כ מחבליכות
הסיפור מהעדים אודותה שהיא שוטה, וא"כ לענין אשה כזו חזרו
לשונו הברורים כלשונות המסופקים, ואם לפי אומדנה דכ"ד אינה
מצויה, ודאי אינה מקדשת.

ובעזרת ישראל סי' ס"ז באחד שכלבית כובע לעברה ואמר לה
האמק"ל ^{המורה} כובע והיא אומרת שלא הבניה, כי דג"ד אי' ז"ל
להחיר לפי מה שבי' ה"ש דהכל לפי הענין, וא"כ בג"ד נראה לפי
הענין דלא הבניה שהוא לשון קדושין, ואפילו נימא דגלשון המקדש
כל הנשים יודעות אבל לשון הקדש "דכובע" אפשר דקטנה צד י"ב
אינה יודעת, ושם נאמנת לומר שלא ידעה זאת, וא"כ לא ידעה צמאי
מקדשה, ואשר הליביה הכובע סברה שהוא כדרך ילדים משחקים.

ובמהרש"ם סי' מ"ב רכ"ז באחד שאמר לבת כפר שנותן לה מטבע
לפניה ואח"כ קידשה בזה, והיא אמרה שלא שמעה
אמרת המקדש, והעדים אינם יודעים זמן הקדושין, ודייק מדברי
ה"ש דבודאי אינה מצויה גם באמר המקדש יש להקל דלא הוי קדושין,
ועוד דכיון דלא נהגו לקדש במטבע רק בטבעת, י"ל דסחם נשים אינן
יודעות. דהוי ענין קדושין ולכ"כ נאמנת שלא הבניה, דהא טעם
דאינה נאמנת משום חזקה דכל הנשים רגילות, ובכ"כ דאין רגילות
י"ל דליכא חזקה ונאמנת, ובפרט דבג"ד אמר לה בפירוש שנותן
לפרט וגם העדים פיתו אותה לקבל לפרט, ובג"ד דגוף העדות בטע
מכ"ה, רק מפני נעם יש להחמיר, א"כ צד נאמנת גם להסבירים
דבדבר שצערות גם בלא איתחזק איסורא אינה נאמנת וכו', ועוד
נראה דגם לה"ש שבי' דהוי ספק קדושין, מ"מ בג"ד דמדינת העדות
בעל משום דהוי בלא דרישה ואקירה דלא ידעו הזמן, א"כ י"ל דלכ"כ
בספיקא מקמינן לה בחזקה פנייה, ואף דמבואר ברמ"א בסי' מ"ב
דאין לסמוך על אומדנות בקדושין, י"ל דהיינו באיסור דאורייתא אצט
בג"ד שחצטל העדות שזכר יש לסמוך על האומדנה, וכיוצא בזה כי
התח"ס בסי' פ"ב דדוקא משום חומר א"א לא נסמוך על אומדן
דעת, אבל היכא דליכא חשש דאורייתא שזכר יש להקל ע"ש, וכ"כ באה,
ועוד דדוקא לענין אם כיוצא לקדושין לא סמכין על אומדנה משום
דאיתחזק בכל דבר ניחא לה, אבל לענין שלא הבניה לשון הקדושין
היכא דלא היכ מחללה שום דיבור מה וכמו בג"ד, שפיר יש לסמוך
על אומדנה שלנו, דבזה לא שייך טעמא דאיתחזק בכל דבר ניחא לה,
דכא לא ידעה כלל אם הוא ענין קדושין, וזה צריך.

ובג"ד

מ"ס צו"ה רעק"א סי' קמ"ט בשם הגמ"י דמשו"כ אמרין כל האומר
לא ליתו כאומר לא פרעתי, משום דלא פטר נפשיה בקושטא, אבל
בג"ד הכי פטריה נפשיה בקושטא, אלא דלרפה לא טענה של שקר
ג"כ, ואע"פ שחי הטענות מצטלות זו אח"כ.

ובתעלומות לב ח"ב דיו קדושין סי' א' באחד שאמר לאשה קחי
פוליס מדיי וכושיטי לקמה שעתה שם, וצטח
הנתיבה אמר לה האמק"ל והיא אומרת שלא הבניה לשון הקדושין, כי
בדכ"ה ג' דהגם שכתבו שאינה נאמנת לומר שלא הבניה כשהוא
לשון המורגל וכמו דס"ל להב"י, מ"מ מדיי פלוגתא לא נפקא ולדעת
רמ"א הוי רק ספק קדושין, והש"ס אמתלא לדבריה למה לא הבניה היא
נאמנת, שכי' שאנו אומרים דלשון הרגיל לקדושין כולבו נשי גמירי
לכו, היינו כשנחתה דעתה לשמוע מה צפוי, אבל בג"ד שפסטה ידה
לקבל הפוליס בעד הקטנה ולא נחמה אל לבב להבין מה הוא אומר,
יש לנו להאמינה כו', ושם בזה גיעין סי' ג' באשה שנקשה מאחד
טבעת לשם מחנה ולא לשואין, והסכים שלא ישתנה, ואח"כ נחן לה
הטבעת מחמת השלשון ואמר האמק"ל והיא אומרת שלא הבניה מה
שאלה, הבין מש"כ בסי' א' ה"ל, וכי דטוחה נמי בג"ד שהיא
שאלה ממנו חתן זונה כאשר נותנים לה הערלים, וצפיתיה אמרה
לו שלא תנשא לו בשום אופן וגם הוא הסכים לדבריה, ומשני כך באשר
לקח ידך בשחוק ונתן הטבעת באצבעה היא קבלתה לשם מחנה, ולא
נחמה דעתה לשמוע מה הוא סת', ועוד אני אומר שלא אמר שאינה
נאמנת לומר לא הבניה בלשון הרגיל אלא בנותן לה לפני עדים ואמר
לה קודם הנתיבה האמק"ל בדרך הנהגה בקדושין, כי הטענה הנעשה
באופן זה הוא מוכן שהוא לשם קדושין, אבל בענין י"ד שקרא את
העדים לשחות, וגם הוא יושב ומשחק, ונתן לה חתם השלשון צמח
ואין איש רואה, נראה דבכ"כ כ"כ מודו שהיא נאמנת, ובכ"כ שבי'
הב"ה בחש"י סי' ל"ז דבמקדש צפוי ט"ל, אפילו למאן דחויש לקדושת
ע"א נאמנת לומר שלא הבניה, ונראה טעמו דמשום דאין הקדושין
בדרך כל הארץ [צפוי צ' עדים], ולכן היא לא נחמה דעתה ונאמנת
שלא הבניה, ודטוחה בג"ד שאין דרך לקדש חתם השלשון באין רואה,
כיון שטעם היפך מנהג העולם, נאמנת היא לומר שלא הבניה.

ובמעשה אליהו מערכת ג' כתב דמה שמבואר בכמה פוסקים דאם
ידוע שאינה מצויה נאמנת, לא ידעתי איך גזע מה, שחם
נחקרה קודם מעשה חולי עתה מחדש למדה להבין, ואם אחר המעשה
אמרה שאינה מצויה הכי לא האמיניה [בדבר שצערות], אם לא
שמערה [לומר] לסברתם דבשעת מעשה היה רגלים לדבר שלא
הבניה, ומזה נדדתי בנידון צחלה רכה [בשנים] שאין לה מבואר בין
הנשים לידע ענין הקדושין, ועוד שהמקדש היה מחלק קליות לשאר
הצוות ולא בכלל וצחתו לה אמר לה המקדש, וגם כשהגיד לה בעד
זה לקדושין בכתה, דהוי רגלים לדבר שלא הבניה, דנאמנת, ובפרט
שכחצ"ק בסי' נ"ט הרבה להשיב אמאי לא מחמירא, ומאחרי כדבריו
בחסר מיימוני בלי אישות בסי' ג', ואע"כ דבחסר ה"ל סי' א' נראה
במחיר לה, שבי' חס"כ ד"ל אכן סבדי דלא נחטונו רק להחליץ משום
חומרה דא"א לא נסמוך האומדנה לומר שלא היכ בלבה כן, כיון
דאיכא למימר דאיתחזק בכל דבר ניחא לה, ע"כ, דמשמע דלא סמכין
לומר לא היכ בלבה להקדש כיון שקבלה, י"ל דדוקא החם שלא
אמרה כן צפיה רק מאומדן דעתה וכו' אומרים כן, לכן יש להפוך
האומדנה משום איתחזק בכ"ד ניחא לה, משא"כ בסי' ג' שאמרה צפיה
ונאמנת וכמ"ס הנוצי"ץ, ואע"כ דהנוצי"ץ יושב דעת המחמירים משום
דרישא טענה לומר לא הבניה בלשון צחור דהאמק"ל, הנה המחמיר
בחסר מיימוני סי' ג' ה"ל גם בלשון צחור האמיניה, והנה שישבחי
המחמיר בחסר מיימוני באופן אחר ולפי אותו היישוב בג"ד היכ
רמ"א ג"כ להחמיר דאשה בכל דבר ניחא לה, מ"מ הא בג"ד מבנה
הרגלים לדבר נתייפית טענה, ועוד דגם להמחמירים באומרת לא
הבניה אינו אלא ספק קדושין, ואע"כ דבג"ד הצטלה היכא נאמנת

ביאור הגר"א

[ט] ואם היה כ"י שם
אפס הלכה כ"י יחי:

ו [ט] ואם היה מדבר עמה תחלה (ה) על עסקי קדושין

ונתן

באר הגולה

1 חסנה ז' פ"ד ומעשר
שני ומייתי לה שם צמ'

פתחי תשובה

(ה) על עסקי קדושין. כתב הגמ"ח פ"ג מה"א דין ז' וז"ל לא שנה היו מדברים על עסקי קדושין לענין ל"ט על עסקי קדושין למצורו כגון דהוה שליח ונתן לה קדושין ולא פירש דיו כ"כ מהר"ט בתשובת ח"מ סימן כ"ב יע"ש:

אוצר

סיק י אות י — סיק יא אות א

הפוסקים

ובגבול בנימין סי' ס"ב צידדו שאחר התינה אמר לה האמק"ל, וכשהודיעו לה העדים שהוא לשם קדושין ארקה מה שנתן, וחשש לדעת הפוסקים דבשתיקה לאחר מתן מעות היו סיק, וכי צדמ"ד דצ"ד כו"ע וידו להקל, דהוכיח סופה על תהלתה דלא קבלה לשם קדושין, וגם י"ל דלא שמעה היעצ מה היה אומר עד שאמרו לה העדים וכמו שפענה בפירוש, או אפילו שמעה לא הרגישה ולא הבינה וכמו שאמר העד, ואף דבלשון האמ"ק סתם נשים מצויות ואינה נאמנת, מ"מ קרוב הדבר להאמינה דאין דרך לקדש בדבר כזה שכתבנו אינו שור כלום, כי אם בטענה או בכסף ובהזמנה לקדושין, ולכן ודאי הוא שלא נתנה דעתה להבין מה שהוא אומר, וצדמ"ד לפי דבריה שהיתה מדברת עם אחרים, ודאי אף שחשמה לא חבין.

יא. ובשהיה ספק קדושין מצד אחר אם נאמנת לוטר שלא הבינה לשון האמק"ל. צדמ"ד הר"מ (מגור) סי' י"ח אחר שצ"ח דאף שהיה אומנת צידדו שלא הבינה לשון הקדושין מ"מ היו ספק מקדשה [וכמוצא בלוח הקודם], כתב דמ"מ צ"ד שהיה ספק קדושין מלד אחר דשמה היו שתיקה לאחר מתן מעות, י"ל דנאמנת לומר שלא הבינה, דהרי לנאמנה קשה למה אינה נאמנת לומר שלא הבינה והלא לרוב הפוסקים צ"ח נאמן אף בדבר שנתנה, היכא דלא אחזק איסורא, וע"כ י"ל דזה חשוב אחזק איסורא כיון דרוב נשים מצויות, וכן בכל חזקה דמכה רוצה חשוב אחזק, ולכן קודם שאמר שאינה מצויה כבר הוחזקה למקדשה מעתה, ושוב אינה נאמנת להוציא מחזקה, ולפי"ז צ"ד דמשולם לא הוחזקה רק לספק מקדשה משום דשמה היו שתיקה לאחר מתן מעות, שוב י"ל דנאמנת לגמרי לומר שלא הבינה, דאף דלענין זה חשיב אחזק איסורא מעטם רוב שמצויות, מ"מ לא אחזק רק מעטם ספק, וע"כ שהביא רמ"א לה, אלא שסיים דמ"מ מיראי הוראה אני צעין תמור כזה, אבל מאחר שהוא צמקום ענין גדול אם יסכים גדול הדור להחזיק ואחרא דבריו אהיה ג"כ סניף להחזיק, וכל שלא איראה דעת גדול כזה אינו מחזיק כלל, דהרי י"ל דאף להפוסקים דצ"ח נאמן בדלא אחזק, מ"מ בעל דבר צמקו אינו נאמן, ודוקא נדק דיש לה היחר נאמנת, משא"כ כשאין לה היחר, דהא אף שצדמ"ד הקלה אמרין אין אדם נאמן על עצמו, וכן צמק דוכתי.

יא. מדבר עמה תחלה על עסקי קדושין. א. האם בדבור על עסקי קדושין בעיני שיוזכר לשון קדושין ממש, או כשדיבר רק על התקשרות ושדוכין ג"כ מהג"י. כלל הכסף ח"ב צמ"ח הרמ"ש גאטניווי סי' כ"ז וז"ל עור ז' כתב דלענין זה דהיו מדברים בעסקי קדושין, נראה דלא צעין לשון קדושין ממש, אלא כל דבענין והדבור הוא שרובה שהיה לו לאשה והוא מצויה סני, דאם צעין לשון קדושין מצורר לא היו שותקים קמאי מלשמשנין חידוש זה, ואחרי שהביא סמוכין לזה מכמה תשובות אחרונים, מסיק דלפי"ז צ"ד אפילו נימא דלא היו אלא לשון שדוכין, הו צלל מדבר על עסקי קדושים דאם קידש בשתיקה מהני, וצידדו שבלשון היה: האם את חלה את יוסף לחתן, הוסיף עוד דזה לאו לשון שדוכין הוא אלא לשון איורסין, והביא כן מהפני משכ ח"ה סי' כ"ט.

ובפרי צדיק סי' י"ד הביא מהדברי ריבון סי' קפ"ה שכתב: צידדו כמדבר על עסקי קדושין מה שאמרו "נתחתן". וכ"כ

אולם בעבודת השם סי' י"ד צידדו שאמרו לה האם את ראה אותי לחתן ואח"כ נתן לה בשתיקה, כתב דק"ל עור ז' דהגם דלשון "נצויה" הוא לפי של חתן, מ"מ אין כאן לשון קדושין ולא לשון אישות כלל, ואף דמהררי"ק סי' ק"ט [דפ"ג ח'], וצדמ"ד וצדמ"ד הוא בסי' קס"ח דל"ה עור ז' הביא ממורה אחר דהיכא דנתן לה סבלנות והאנשים שנמלאו שם היו אומרים זה לאו לשון חתן וכלה, חוששין צמ"ד לסבלנות שהיו לשם קדושין, כבר דחה מהררי"ק שם סברה המורה הבוא וז' דקריאה חתן וכלה אינו מורה כלל על לשון קדושין, אלא על שם העמיד כשיכנסו לחופה, ושור נראה דאף המורה הבוא לא כתב כן אלא בזמנם שהיה מפורסם ציניסם דלשון חתן וכלה מורה על המתקדשין ומצדוניהם זה לא, משא"כ צמ"מיו לשון זה אינו מפורסם כ"כ שהוא על המקדש והמקדשה, אלא שהוא מורגל לדבר כך אפילו היכא דאין שם כי אם שדוכין צעלמא, וכבר כי מהררי"ק שם [בסוף הסימן] דאין השדוכין צלל מדבר עמה על ע"ה, וכן נראה מדברי המצ"ח ח"ה סי' קכ"ז, ותימה על הדברי ריבון [סי' קפ"ה ה"ל] דס"ל למדבר על עסקי שדוכין מהני, ולא זכר דברי מהררי"ק ה"ל, ומסיים דנמלא דני"ד תלוי בפלוגתא דרבותא אי חשיב כמדבר עמה ע"ה, וממילא חפסי גם קדושי שני ולריכה ממנו גט, וכ"כ שם בסי' כ"י.

ובתשובת הר רפאל בן חסון שצ"ל הכסף ח"ב סי' כ"ז צידדו הכל הכסף ה"ל, כתב דאין זה נקרא מדבר ע"ה, משום שאינו אלא לשון שדוכין צעלמא ואין צעין לשון מצורר של קדושין ממש. גם צמ"ח מכסף סי' ל"ג דף סי' ע"ב כתב צידדו דאף שהיו מדברים

י וע"י בשער אשר שם שדייק גם משרת ורשב"ש סי' תפ"ג דמדבר על עסקי שדוכין מהני, ממה שכתב שם בנדריו דחשיב מדבר על ע"ה מה שאמר לו חן לי בתך, אולם במשוא דרבנותא (בחלק החודשים של הרמ"ד אלפאסי) בתשובה שבסי' מ"א דקיד"ד ד' כתב דאין ספק שפ"ס נפל בדברי הרשב"ש, וכצ"ל: אם היו מדברים על ע"ה כגון שאמר לו תפול קדושי בתך. וע"י עוד בשער אשר שם שדייק גם במהרש"ד סי' ס"ז ועוד פוסקים דס"ל דמדבר על עסקי שדוכין מהני, ממה שכתבו בנדרותיהם דאם אמר שיתן לו את בתו לאשה הו כמדבר על ע"ה, אולם בעבודת השם דחה ראיה זו, כיון שיש כאן לשון אישות [דבאופר הרי את אשתי וכו' קדושין ספ"ט], ע"ש.

אוצר

סיק יא אות א-ב

הפוסקים

ובעבודת השם סי' ע"ו דקיי"ג ג' כתב דאף דרצא דרצותא סוברים ללא כהרד"ז [וכמוצא להלן], מ"מ ה"ה ראו להחמיר ולהלכיה גט כדי לחוש לסכנת הרד"ז והרש"ט, ופטרם היכא דליכא עיגון בדבר וכנ"ל שהמקדש הוא צעיר לפנינו, ומש"כ היד אהרן דהרש"ט סותר עליו ממשי"כ בסי' תקפ"ג, לדעתו אין כאן סתירה כלל, ותמה על הבני אברהם [המוצא להלן] שכן צפשיטות בנידון דידיה לפוטרה בלא גט, ולא חש כלל לדעת הרד"ז. ועי' גם במעשה אליהו מערכת ל"ז ש"י בנידון דללא ידיו מוצא הרד"ז יש לדרך ב"ד עוד ספק, וכו"ל סי'ם להקל.

אמנם הרצח פוסקים נהגו צפשיטות דאם אינו מזכיר בדבר על עסקי קדושין שהוא הוא המקדש והיא המתקדשת, לא מהני כלל מה שדבר עמה מקודם. כגון כ"ה הגה"ט אות ל"ט הביא ממכר"א גאליקו בשם ר' כח"י ש"י דאע"ג דכתבו הרא"ש וכו"ל דאם היה מדבר עמה תחלה על עסקי קדושין, ואח"כ אמר האמ"ק ולא אמר לי הוי מקודשת בודאי, מ"מ נראה ברור דהיינו דוקא כשהיה בדבור מזכיר ומוכח מחוכו שהיה מקדשה לו, אבל אם גם בדבור על עסקי קדושין לא היה מוכח שמקדשה לו, ודאי דאינו כלום, שברי אין כאן ידים מוכחות.

ובדברי ריבוב סי' רס"ד כתב להחמיר בנידון, משום דמדבר עמה על ע"ק לא מהני אלא כשגילה דעתו שרואה לקדשה לעצמו, ואז אפילו נתן אח"כ בסתם הוי קדושין, משא"כ בנ"ד שלא גילה דעתו שרואה לקדשה לעצמו לא קודם נתינה ולא בשעת נתינה. ועי' ב"ש סק"י ש"י ג"כ דלכ"ע לא מהני מדבר צ"ק רק בשמדרים צעניי קדושין שלה, וליון לחשו' מהר"י לצית הלוי סי' ז'. וכן בבני אברהם סי' י"ד כתב דבנידון לא חשיב מדבר על עסקי קדושין, מאחר דהוא ה"ה דבדבור הוכחה שהוא היה המקדשה. גם מהר"ט סי' ל"א דקיי"ג ע"ד ב' כתב דמדבר ע"ק היינו שהיו מדברים בפירוש להקדש לו, והיינו שגודע בביתו מי הוא המקדש והמתקדשת, וכדי לא ראה מהשגות גבורים ש"י דאם לא היה מדבר על עסקי קדושין ממש אינו מקודשת, וגם הביא מהדברי ריבוב כנ"ל. ובפרי הארץ סי' ג' דף ל"א א' כתב דכן דעת מהרש"ך בח"א סי' קנ"ב, דבנידון שאל מחתלה לא היה אם יקבל העצמה בעד קדושין בזה, ואח"כ בשעת קדושין לא אמר מלה "ל", והעלה שם להקל משום דהוי ידים שאין מוכחות, הרי דאף שדבר מקודם ע"ק, מ"מ כיון שאין בדבור הוכחה לעצמו מקדשה, דאפשר שהיה רואה לקדשה לאחר, לכן דן שם להקל. וכן במגיד מראשית (בחלק השני מן המחבר) סי' ג' דף י"א ע"ד ב' כתב דהא דמהני מדבר עמה על ע"ק, היינו במדבר ביחוד על עסקי קדושין האם לנוכח אשה, וכמו שפרש"י בקדושין דף ר' ע"א והוא שעסוקין בזהו ענין דהיינו דבדבור צעניי קדושין, וכי"כ הרא"ש דמדבר ע"ק היינו להקדש לו.

גם בדרך יבחר סי' נ"ה בתשובה בן המחבר כתב דודאי לריק שידברו לפניו על ע"ק שלהם, וכמו שפרש"י גבי והוא שעסוקין בזהו ענין דהיינו בדבור עסקי קדושין, ועל מאי דאיתא בגמרא שם מענין לענין בזהו ענין ומיכר לזרבי זיווגם ה"ה ב"ר, ואף כי מהעור [ש"י] אם היה מדבר עמה על עסקי קדושין ולא כ' על עסקי קדושין אינו מוכרח לומר כן, מ"מ הוא ברור, ועכ"ל כן, דהא העצם דמקודשת במדבר עמה על ע"ק ונתן בשתיקה, הוא משום דכיון שדבר עמה ע"ק והוא קבלה את הקידושין גלחא דעתה דניחא לה, ובתימה אם דברו מקדושין שלה, אבל אם דברו מקדושין סתם איזה גילוי דעת יש שמדובר להקדש לו. ובגדולי מרדכי (הנדפס בחרי"ל) סי' ק"ג כתב דיש להביא ראיה מלשון המשנה במש"כ פ"ד ע"ד דנקט ה"ה מדבר עם אשה על עסקי גיטה וקדושין, ולא נקט בקיבור על עסקי גיטין וקדושין כלשון המפרשים, וכן יש לדייק מדברי רש"י דה"ה מענין לענין ב"ר [וכנ"ל בדרך יבחר]. ובכסף אלהי סק"ג כתב דיש לעמוד

מדברים על עסקי שדוכין, מ"מ הרי לא הזכירו שם קדושין, ובדאי דאם דבר עמה על עסקי שדוכין ונתן בידה סתם לא מקרי מדברים ע"ק, ולא הוי קדושין. וכי"כ במשנה דרצותא (בחלק החדשים של הרמ"ר אלפאסי) בתשובה שבסי' מ"א דקיי"ג ד' דמדבר צעניי שדוכין לא מהני.

ועי' בלשון הסארי קדושין דף ר' ע"א שכתב וז"ל: שהדיבור צעניי קדושין לריק שיהא בו לשון שאילו היה כיוצא בו בקדושין יהא מעיל, כגון שיאמר חרני להיות אשתי, או איזה משאר לשונות המועילים ב"ר, הא כל שאינו כן אינו כלום, שאין בדבור צעניי קדושין מועיל בזה שאין קדושין עליו מועילים, וכן נראה לי ברור.

ב. ואם צריך לחיות סבורר בדבור ע"ק שהוא הוא המקדש והיא המתקדשת. בשו"ת הריב"ל ח"א סי' י"ח ד"ז א' הביא מהמדרש סוף גיטין בנידון דבדור שדבר עם אשה והראה לה קרם של כסף ואמר לה חרני להקדש צו אם תתנו לי, ואח"כ אמר לה הרי הוא לך לשם קדושין, וכתב המדרש דמהני אף שלא אמר האמ"ק כיון שהיה מדבר אשה על עסקי קדושין שאל לה כנ"ל, וכי מהריב"ל דנראה שיש עצות סופר בזהא התשובה במש"כ חרני להקדש צו, והסופר השמיט מלה לי, כי איך אפשר דבמדבר עמה על עסקי קדושין בסתם בלי שפרש שהוא רואה לקדשה לעצמו דתהא מקודשת משום הכי, והלא כשהוא נתן הקדושין ולא אמר לי כיוון ידים שאינם מוכחות, אלא ודאי דטעות נפל בספרים.

וביד אהרן הגה"ט אות כ"ז הביא דבשו"ת הרד"ז ח"א סי' נ"ה כתב שחולק על הריב"ל, וס"ל דבמדבר עמה תחילה על עסקי קדושין אף שלא היה מוכח שמקדשה לעצמו, וגם אח"כ בעת הקדושין אמר לה הרי את מקודשת בלא מלה לי, מ"מ הוי מקודשת. ועי' בפנים הרד"ז שם שכתב בעצם הדבר, דכיון שהיה מדבר עמה על עסקי קדושין סתם ולא אמר פלוני שלחני לקדש אותך, אין ק"י ידים [יותר] מוכחות מאלו. וכי צדדו הרי"מ סק"י בבית דבר הרד"ז, אשר לכאורה הם בלתי מוכחים, דהא במפרש האמ"ק ולא אמר לי [ולא דברו מקודם צעניי קדושין] ג"כ שייך טעם זה שלא אמר פלוני שלחני, אף נראה לפרש טעמו, דבשלמא בזהא האמ"ק ולא אמר לי אין במשמע לי יותר מלאחר, ואף שלא הזכיר פלוני שלחני הוי אינו מוכח, אבל בדבר עמה על עסקי קדושין ואח"כ נתן לה בשתיקה, דע"כ לגבי אחר שלא הזכיר אינו חשוב דבר עמה ע"ק, ואין כאן רמז קדושין, אי"כ שוב מוכח דלעצמו מקדשה דלגבי עצמו חשיב שפיר דבר עמה ע"ק, והוסיף עוד, דממילא כשדבר עמה ע"ק ואח"כ אמר האמ"ק ולא אמר לי ג"כ מהני כיון שדבר עמה מקודם, אף דבכאמ"ק בלא לי לא שייך הטעם שלא הזכיר פלוני שלחני וכנ"ל, מ"מ לא גרע משתיקה.

וכתב עוד ביד אהרן כנ"ל דנראה שכן היה סברת הר"ש בן הרש"ץ, ש"י בתשובותיו [שו"ת הרש"ט] סי' ח"ק בנידון שאמר לחבירו קח אלו זכוכים קדושין על בזה, ואח"כ אמר לעדים הוי עדים איך לקח קדושין על בזה, ואמרו לו העדים הרי לא ראינו ואין נעיד, וחר ולקח הזכוכים מיד אבי הנער ואמר לו אלו קדושין על בזה, וכי דמאחר שהיו מדברים על עסקי קדושין, אפי"פ שלא אמר בשעת קדושין חיצת "ל"י הוי קדושין, הרי דאף שלא היה מוכח בשעת הדבור על ע"ק שמקדשה לעצמו, שהרי לא אמר הוי עדים איך לקח קדושין על בזה בשבילי, אפי"כ כ' דכשחזר ולקח ממנו הזכוכים וא"ל אלו קדושין על בזה הוי מקודשת, אבל בסי' תקפ"ג שם בסוף התשובה כ' בזה"ל: אמנם אם היו מדברים על עסקי קדושין כגון שאל חתן לי בזה וכו"ל כן, ונצטר שם עסוקין בזהו ענין נתן לו הקדושין אפי"פ שלא אמר הרי בזה מקודשת לי קדושין קדושין, הרי דס"ל דבמדבר עמה על עסקי קדושין לריק שיאמר לי, והוא הויך מהב"א דסי' ח"ק, וגם מלבד זה אותה תשובה דסי' ח"ק לריק לעין זה עובד דיש צד מן הגמגום, וז"ע.

הפוסקים

סיק יא אות ב-ה

אוצר

ג. כשדובר עמה בלשון שמשמעו שהיא מקנה עצמו לה. כחזון חסד (מהדורת תשי"ח) סי' ל"ח אות י' כתב דיש להסמך במדבר עמה על עיקר ונתן לה בשתיקה, אי צעיק לקדוק הלשון בדבור הקודם, כגון אם אמר לה הריני נשואך לך לאיש וכיוצא לשון פסול, דאפשר דוקא דבור שנשעת קנין מפסול לשון מקולקל משום שמשמעו שפועל הקנין צעיק, אבל צעיק ר"ל דידע אין קפידא אם בלשון רמז דיבר כיון שהענין מבואר, וכשנותן לאיש סתם דעתו לקדושין המועילים, או דלמא כל נתינה סתם מתירא לדבור הראשון, וא"כ, ובסוף האות שם כתב דיש להסמך גם בשאל אותו החרלה להיות חמי ואח"כ נתן סתם, וכמו שנסמך קמי לעיל.

אולם ע"י צמארי קדושין דף ר' ע"א שם שהדבור בעסקי קדושין לריד שיבא בו לשון שאילו היה כיוצא בו בקדושין יבא מועיל, כגון שיאמר חרלי להיות אשתי, או אחר משאר לשונות המועילים, ושיבא לשון שלא יבא מקיה בו את עצמו אלא שיהא קנויה היא לו, ה"ל כל שאינו כן אינו כלום, שאין דבור בעסקי קדושין מועיל במה שאין קדושין עצמן מועילים, וכן נראה לי ברור.

גם צידד דוד סי' ז' בחשונה בר רפאל חסון צידדן שדבור על עסקי קדושין אמר לה לשון שמשמעו הוא הריני ארוסך, כתב דכיון דלא היה כאן שום לשון של קדושין רק דחפסין לשון זה כאילו היה מדבר עמה בעיקר, וכיון דלשון זה לא מבני משום דכתיב כי יקח איש ולא שיקח את עצמו אי"כ אין כאן דיבור של עסקי קדושין, וכע"ז כתב בלבושי מרדכי סי' ל"ו ע"ש.

ד. וכשדובר עמה בלשון שהוא שם דבר ולא בתור פעולה. צפני משה ח"ב סי' צ' צידדן שאני המקדש אמר לאבי המקדשה אם תקבל חפץ פי' בשביל קדושי בחד אהן אותו לך, וכתב נחן לו בחפץ בשתיקה, כתב בדף ז' עור ד' דלא שייך הכא הריעותא דרבי פרוציליא שכתבו דמשלשון הקדושין הוא בחור שם דבר ולא בחור פעולה לא הוי קדושין [וכמוצא להלן סק"ג אות א'], דה שייך רק צעפת נתינה משום דצעיקן שיאמר כלפי המקדשה בלשון פעול, אבל צ"ד טווח אבי המקדש לא היתה לקדש בלשון זה, אלא הכנה והקדמת דברים, וכמי שהיה מצקש לדעת דעתו של אבי הנערה אם ירצה לקבל קדושין צעד בחר, ואם יסכים יתן לו אח"כ קדושין צלופן המועיל, וא"כ מבני הקדושין מדין עסקין צלפון ענין, וכע"ז כתב צח"א סוסיי כ"ט.

אולם ע"י צעפר אשר סי' ל' ד"צ א' שחמה על הפני משה ה"ל מחשך מכריז"ט ח"ב סי' ל"ח, שיוצא מדבריו מפורש דגם צכ"ג שהדבור צעיק הוי בחור שם דבר ולא בחור פעולה, ואח"כ נתן לה בשתיקה אינה מקודשת. גם בדברי שמואל סי' צ' דק"ח א' צידדן שהדבור צעיק הוי בחור שם דבר ולא בחור פעולה, כתב דאליבא דרבנן פרוציליא לא הוי מדבר בעיקר, וכמ"ש ציד אהרן הגה"מ אות כ"ז בשם הריב"ל [ומוצא לעיל אות צ'] דהא דמבני מדבר בעיקר היינו כשהדבור מבואר ומוכח מחובו שמקדשה בשבילו, אבל אם גם בדבור של עיקר לא מוכח שמקדשה בשבילו ודאי שאינו כלום, וא"כ גם צ"ד שדבר בלשון גרע לא חיישין לקדושין אלו כלל כ"ר.

ה. כשהדבור על עסקי קדושין היה בלשון שאלה ותמייה. צח"א לשלם סי' א' בחשונה ה"ש א"צ"ד אמשטרדם צידדן שהט"ר העצמה מאלצעה של נערה ואח"כ החזיר לה, ולקחה את העצמה ומסרה לו בחזרה ואמרה לו החפץ אהא לקדשני בעצמה זו, ושאל אותה אם נותנת לו העצמה במתנה והשיבה כן, וחדר ושם העצמה על אלצעה ולא דיבר כלום, אחר שהעלה דגם בדברה הוי על עסקי קדושין ה"ל כנתן הוא ואמרה הוי דמקדשת מספק משום דהו"ל במסכים לדבריה, כי דמי"מ צ"ד י"ש לנדר להקל, משום דדוקא אם אמרה בלשון החלעית דהיינו אני רוצה להתקדש לך אז הוי ספק קדושין

כן מדברי החסד צ"ח הכותב ד"ה קנו מידו, ע"ש. וכ"כ לדינא בראשית יעקב סי' ל"ח, וצ"ב פעלים סי' י', ובעמק שאלה סי' ע"ג, ובחמ"ד שמואל סי' י', ובקונטרס משמרת הקדושין סעיף י"ט, ובשמן המשפט סי' ס"ח דמי"ט א'. וע"ש בשמן המשפט שכתב שכן דעה הרש"ש גם בסי' ח"ק, ודלא כה"ד אהרן הכ"ל.

אמנם אף שלא הזכיר בדבור על עסקי קדושין מלה "ל", רק שאר דברים המוכחים שהוא הוא המקדש והיא המקדשה, מצינו להפוסקים שכתבו דג"כ מהני. צעמודי א"ש סי' כ' אות י"ח הביא מה"ש"ש בקדושין פ"א סי' ד' שכתב ליישב דברי המרדכי במה שהבשר הקדושין משום שהיו מדברים חתלה בעיקר, והלא בחתלה ג"כ לא אמר אם חרלה להתקדש לי אלא להתקדש בו [וכמו שהקשה הריב"ל ה"ל], אלא מאחר שאמר אם חרלי להתקדש בו אם חתנהו לך משמע שהוא המקדש, והיו כמו שאמר הריני נותנו לך, וכתב דמבואר דגם הי"ש"ש ס"ל דצעפת הדיבור צעיק לריד שיאמר שהוא מקדשה לו, אלא שהי"ש"ש כתב דבמה שאמר אם חתנהו לך משמע שהוא המקדש, ומכריז"ל הגיה שאמר להדיא "ל"י. יא. גם באדמת קודש סי' ל"ט כי ליישב דברי המרדכי בג"ל צ"ש"ש, וסו"ס ואינו יודע למה הרחיק הריב"ל את הדבר. וצפני יחושע (שצ"ס שני המאורות הגדולים) סי' צ' דע"א ע"ב כתב דמשי"כ הריב"ל שצ"ד להגיה במרדכי מלה "ל"י, אין מקום לדבריו כלל, דהא כתב המרדכי שם להלן בזה"ל: ועוד י"ל שאפילו אם אותו הבחור אמר בחתלה דבריו חתנהו לשם קדושין נכון להחמיר, עכ"ל, ומדג"ח למלה "אחנהו לך" משמע דהוא הוי גרים לכו"ח שלפניו מקדשה.

ובפרי הארץ סי' ג' דף ל' עור ד' כתב צ"ש"ב דברי המרדכי ה"ל, דכיון שצ"ח"א נידון הוי מתחילה מצקש ממנה שחלטה לו מעות על הקרם, ושוב אמר חרלי להתקדש בו, אף דלא אמר לי מעות, דאריס דבריו קאי ולעצמו הוי רוצה לקדשה, וחשיב כאילו פירש הו"ל ואמר ה"לני לי מעות, ולפי"ז נותן גם מה ש"י שם המרדכי אח"כ דאפילו אם אותו הבחור אמר בחתלה דבריו חתנהו לשם קדושין נכון להחמיר, עכ"ל, הגם שאמר רק חרלי להתקדש וליכא לישאל דמוכח דלעצמו מקדשה אפילו לפי סברה הריב"ש כמו אחנהו, אפ"ה חשיב ג"כ כאילו אמר לי, כ"ל בדרך אפשר ליישב דברי המרדכי כגם שהוא דוחק.

ובחיים ושלום ח"א סי' כ"ד ד"צ א' כתב צידדן לתקן הריעותא מה שלא אמר צעפת הנתינה חתנה "ל"י, בזה שצ"ד צעיק שאל אותה אם חרלי קדושין ממני, ועוד דאפילו לא הוי אומר קדושין ממני, כיון שהיה שקלא ועריא ציניכס, שהנערה צקשה שיתן לה וכו' ענה שצח"ס לא יתן לה, והשיבה תן לי צעד קדושין, וכו' השיב דאם חרלי צעד קדושין אינו נותן זה אלא זה, הרי הדברים מוכחים שעל קדושי עצמו הוא מדבר ולא על קדושין מאחר, שהרי על עסקי נתינתו ממתנו הם מדברים, ולא יתכן כלל להבין על קדושין מאדם אחר, וע"ש שצ"ן לאדמת קודש ה"ל ולעוד כמה פוסקים שכתבו כן. וע"י גם צמארי דוד (להרד"מ פערער) סי' י"ח צידדן שאמר הרי את מקדשת והחסיר חתנה לי, אלא שמתחילה דבר אהא על עסקי קדושין, וכתב דאין להקל משום דגם בדבריו שמתחילה לא אמר חתנה "ל"י, כיון שצעפת עם המדובר צינינו הצנה דבריו הוא שיקדשה לעצמו.

(א) וע"י הריב"ל הג"ל שרצה ג"כ ליישב באופן זה דברי המרדכי, דס"ל דהיכא דאמר אנתנו לך הוי כאילו אמר אני הוא הנותן, ובסברה הריב"ש המובא להלן בסעיף ד' דהוי כאומר לי, אלא שכתב דדבר זה רחוק בפירוש דברי המרדכי, דא"כ הו"ל לפרושי דבריו ולא לסתום, ועוד דהריב"ש עצמו ס"ל דלא הוי אלא יד מוכיח וצריכה גם מספק, עכ"ד, והיינו דהריב"ל לשיטתו דס"ל דהריב"ש לא אמר דלשון זה מנהי אלא להצריך גם מספק, וכמובא שם להלן בסעיף ד'.

אוצר

סיק יא אה ה

הפוסקים

ורצחה, דאמרה הן, ונעמה דמסחבר הוא. וכן צפי הר"ד ערמחם על הרמזים כחז דפירוש רצחה, הוא שאמרה הן בפירוש.

ובבבב"ג הגה"ט אות ל"ח הביא גם מחשף הר"א מוטל בבב"י, דהא דמדבר עמ"ק מהני היינו ששמעו העדים שאמר המקדש תרצי להתקדש והיא אמרה הן, אבל אם לא שמעו אינה מקודשת.

ובלח"ם שם הביא דברי הכ"מ, ואחרי שציאר דהא דבגס לא כחז הרמזים אלא מדבר עמה על עסקי גיטת בלד, משום דהתם ודאי לא בעינן רצחה, דהוי בעל כרחיה, הקשה לפי הכ"מ דא"כ כשאמרו בקדושין דף ר' [גבי הוי לישני דסעיף ג' דאיצטרי לן חי הוי לשון קדושין] במאי עסקינן, אילימא בשאין מדבר עמה על עסקי גיטת וקדושה מנא ידעה מאי קאמר לה, ואי כשמדבר עמה אפילו לא אמר לה נמי, [ולפי הכ"מ] לימא דאחרי דלא אמרה הן וצודאי ידעה כיון שמדבר עמה, דהא בגט לא אמרה הן ואמרין ידעה, וחו קשיא דהרמזים צב"ל ד סתם וכחז בהני לישני והוא שיהיה מדבר עמה עמ"ק, ולמטה כחז דמדבר עמה עמ"ק בעינן שחאמר הן, א"כ למעלה נמי נראה דבעינן שחאמר הן, וא"כ קשה בלא אמירת הן כיון ידעה מאי קאמר ליהוי ספק מקודשת דאילמא הוי לישני הוי לשון קדושין, וי"ל דכיון דלא אמרה הן לא אסיק אדעתיה דהוי לשון קדושין, דמשמע לה כיון דלא נחלית לו בפירוש ודאי לא יקדש לו, אבל בגט כיון דהוא צב"ל אפילו בלא אמירת הן ידעה דהוי גט, דאמרה כיון דדיבר לו שרצה ליחננו אע"פ שלא אמרתי לו הן נחננו לו צב"ל, ועוד דבגט אע"פ דלא אמר לה כלל כי שם הרמזים דהוי גט מדאורייתא, ולכך צידעה קאם סגי. וכעין זה תירץ דברי בגמרא לפירוש הכ"מ, כסם הוי סי' ה' ד"ד ג'.

והבב"ב יעקב סי' כ"ד דקל"ו טור צ' הביא גם ממחרי"ט לכהן סי' ל"א שדעתו כהכ"מ, וסיכס שדעת הכ"מ והלח"ם ומחרי"ט לכהן דמדבר עמ"ק לא סגי בלא אמרה הן, גם הביא מהיד אברן הגה"ט אות י"ב שכחז בדברי מהר"א מוטל שהביא הכנ"ג [הכ"נ], ושגראה דס"ל כן. [אולם האביר יעקב עלמו דעתו להחמיר וכמו שיוצא להלן].

גם בשו"ת מוהר"א סי' י"ט דל"א טור צ' כתב דנראה לו עיקר דמש"כ הרמזים ורצחה היינו דוקא נחלצתה בפירוש, כפי הכ"מ, וכן מצאנו בקדושין ד"ב ע"ב אילימא רצחה דאמרה חין לא רצחה דאמרה לא, הרי אפילו למאי דס"ד לפרש לא רצחה דאמרה לא מימ לשון רצחה אינו סובל פירוש אחר רק דאמרה הן, וכן ברמזים בפיה ה' י כתב להדיא ואישתקא ע"ש, ומש"כ הכ"ש [דלכאן] דהוא ורצחה שכי' הרמזים היינו דשחקא לא נהירא כלל, וכן פירש הכ"ש גופיה דברי המחבר דרס"י ל' כיון שרצחה היינו שרצחה בפירוש, וע"ש שהאריך לבאר דלא חיקשי מהגמ' קדושין ה"ל. ובספרו טיב קדושין סק"ז כתב לפרש דברי הגמ' לפירוש הכ"מ בעין הלח"ם ה"ל, וביתר ביאור, דלא מצי לאוקמי בגמרא דמייירי שלא נחלצתה בפירוש רק ששחקא, דכיון דבחוליה דיבר לשון שהבינה אותו לקדושין ועכשיו שינה לשונו ממה שקדם לדבר עמה, כ"ש דקשיא מנא ידעה, דפשיטא דבבב"ג חין הוכחה שנחלצתה, ויכולה לימר דהואיל ושינה בלשונו מסתמא לאו לקדושין נתן לכך שחקא, אבל ברצחה בפירוש שפיר קשיא כיון

(יב) חיינו שפירש שם דברי הרמב"ם בהל' ח' במש"כ ורצחה, דאמרה הן, וכן הביא דעת מהרי"ט בפעשה אליהו סוף מערכת ד' דף ב' טור ג' עפ"י החשובה הנ"ל, אולם בחשובת מהרי"ט צה"ק שבבב"ר מסכת סי' כ"ז אחר שהביא פ"י הכ"מ בדברי הרמב"ם. הקשה עליו דא"כ בהל' ו' שלא כתב הרמב"ם ורצחה שהוא לפי הכ"מ שאמרה הן, משמע דלא בעינן שתאמר הן בפירוש אלא אפילו שחקא, א"כ קשה מאי פריך בגמרא בדף ר' אפילו לא אמר לה נמי, מאי קשיא. לעולם במדבר עמה רק שלא אמרה הן, אבל בלא אמר כלום בשעת נחיצה בעינן שתאמר הן כר, וסיים בצ"ע.

קדושין, אבל כ"ד שאמרה בלשון תמים ובדרך שחוק הכי רצחה אחת לקדשני בטבעת זו שאחרי מחזר אחריה לקחמה, וגם חין שידך לומר שהסכים לדבריה, שהרי היא בטבעת לא הסכימה, ועכ"פ לא אמרה דבריה בלשון הסכמה שחזק לומר דגם הוא הסכים לדבריה, וא"כ לא חשבו כלל כדיוצא בעמ"ק ולא חיינו שום קדושין צמה שנתן לה בשתיקה.

ואולם המחבר שם צב"י צ' אחר שהאריך דין קדושין בלשון שאלה המוצא צב"י כ"ט סעיף י', וציאר דיש לחלק בין י"ד להביא דה"י כ"ט, כי דמ"מ בעבור החילוקים שבחבתי לא הייתי מחליט לומר דבבב"ג דני"ד מהני לשון שאלה, אמנם יש לומר כן מהא דאשכחן לרבנן קדמאי דעבדי עובדא בדבור הבא בלשון שאלה להתשיבו דבור על עסקי קדושין, דבהגהת מרדכי שלהי גיטין בדבור שנקם מנערה להלות לו משום על חפץ של כסף שהיה ברשותו, ונראה לה החפץ ואח"כ שאל אותה החרני להתקדש בו אם חתנה לו, וחשב שם דבור זה למדבר על עסקי קדושין, הרי דאף שהדבור בעסקי קדושין נאמר בלשון שאלה ולא בלשון החלטות אפ"ה מהני לענין אם נתן לה אח"כ בשתיקה, ואין שום סביר לחלק לענין דבור הבא בלשון שאלה בין דיבור דיהיה לדיבור דיהיה כר, ועוד ראה מהרי"ל ח"ב סי' ס' בחשף בכו הר"ד ששאל על מי ששאל לאשה אחת תרצי להתקדש והיא אהבה ונתן לה בשתיקה, והשיב דהשיב מדבר על עסקי קדושין, ועוד ראה משו"ת מהר"ם פאדווא סי' כ"ט בנידון שאלה גבר בנערה ואמר לה התחשבי להתקדש לפלוני החזירי לו מעותיו, ומיד שדיבר כן לנערה עמד אותו פלוני ואמר לנערה בלשון יון ארסתיך והיא שחקא, וכי שם דהדבור הראשון חשבו מדבר על עסקי קדושין, והנה בנידון מהר"ם פאדווא ריע וגרוע הדבור בעסקי קדושין, שהרי הדברים שצאו בלשון שאלה הם כמעט היפך המכונה בדבור דהדברים מורים בפירוש בלתי התקדש ובלשון חמיה ובדמוכה ממה שאמר לה החזירי מעותיו, ועכ"פ כי דהשיב במדבר עמ"ק, א"כ ק"ו כ"ד שאמרה לו החפץ אחת לקדשני בטבעת זו דלכאורה אינו כ"א ידועה ראונו אם חפץ בה, דודאי השיב דיבור בעמ"ק, וע"י גם בבב"ג הגה"ט סי' כ"ז אות ל"ח דמשמע שם דאף אם הדברים צאו בלשון שאלה השיב מדבר על עסקי קדושין, ועוד י"ל דכ"ד שהדברים שצאו בלשון שאלה לאו לענין עיקר הקדושין קאי כמו בהנהו עובדא דקדושין דף ג' דאמר לה אי ירבינא לך מקדשת לי שיעקר לשון השאלה מוסב על הקדושין, אלא מליק למימר שהשאלה אינה חלה לענין הטבעת שלה ובאותה לשאלה אם חפץ לקדשה בטבעת זו או בחפץ אחר, וממילא י"ד אינו ענין להני לישני דשאלה המצוהים בקדושין דף ט' שנחלקו הראשונים שם [ובמבוא צב"י כ"ט סעיף י'], ועפ"י י' יש לדחות מש"כ הרב הפוסק ה"ל דכיון שהיא בטבעת לא הסכימה לא יתכן לומר שהוא הסכים לדבריה, דלפי ה"ל ודאי דהיא דיברה את דבריה בהסכמה מוחלטת ולא שאלה כי אם לענין הטבעת, ור"ה לא מדברי המשנה למלך פ"ד מאישות ה"ל ה' שציאר דברי הרשד"ם צב"י כ"ד דכל כמה דמאניו למימר דענין השאלה לא קאי על עיקר הקדושין גופייהו, לא איכפת לן מה שצאו הדברים בלשון שאלה, וה"י כ"ד. [וע"י לעיל בזה ג' בלשון המחירי בחדושי לקדושין דף ר' ש' דהדבור בעמ"ק הוא כגון שיאמר תרצי להיות אשתי, ומשמע דגם ע"י שאלה השיב מדבר עמ"ק].

ו. הא דמהני כשידבר עמה תחלה על עסקי קדושין אם זה דוקא בשנתרצית לדבריו, או אפילו בששתיקה בשעה שדיבר ג"כ מהני. הנה הרמזים צב"ג מהל' אישות ה' ח' בבב"א דין ז' כתב ח"ל: ה"כ מדבר עם האשה על עסקי הקדושין ורצחה וכו'. וכחז בכסף משנה ולשון זה משמע שנחלצתה דהיינו דאמרה הן, אבל אם לא אמרה הן אלא ששחקא ואח"כ קבלה מידו סתם, וגם הוא לא אמר כלום ליכא הוכחה דלשם קדושין קבלה, ואין לפרש דרצחה היינו ששחקא ולא מיתחבה, דא"כ הול"ל ולא מיתחבה, מאי

אוצר

סי' יא אות ו

הפוסקים

ודאי קדושין, ואי אפשר לה לומר לפקדון ולמחנה, שכרי אמר בשעת נתינתו כרי את ללשתי והיא יודעת שכוונתו לקדושין, והלכך משני דבני לישני גרישי משתיקה, וצ"ע.

ובברכות פ"ט ס"י כ"ז דק"ה ד' אחר שר"ה מתחילה לתת קושיה בלח"מ בהמהרי"ט והאמרות טבורות ה"ל, כתב אח"כ דב' דוחק, וי"ל דרך אחר דאבי"ד דבני מני לתרונו הכי, אל"ה הש"ס חדושה אחת לאשמועינן, דלעולם במדבר עמה ואמרה בן איירי, ואי יביע לה ושחיק ה"י, אל"ה כיון שאמר דבני לישני קא מיבעיא ליה לקדושין או למלאכה קאמר, ואי הוי מתקין כך תירוצא דלא אמרה בן, כיוצא בזה אומר הא אמרה בן אף דקדשה צדיק לישני מקודשת [ודל"ה], משו"ה תירץ דאפילו באמרה בן איבא לספקו, וה"ה בשלא אמרה בן דאיבא לספקו דשמה לשון קדושין הוא ומדקבלה ש"מ ניחא לה, או דילמא למלאכה כיוצא, ולעולם דבני לישני ספק מקודשת, ועי' עוד בתשרי מהרי"ט בהלן שצנצנר מכסף ס"י כ"ז המוצאא לעיל בהערה י"ב, שמצאנו בדבריו שחפס ג"כ דלפירוש הכ"מ הוי דבני לישני ספק קדושין אפילו לא אמרה בן.

אולם כרצו פוסקים חולקים בעיקר הדיו, וסוברים דאפילו בשעתו לב אח"כ בשתיקה נמי מהני, ולא צעין שחאמר בן, בחדושי מהרי"ט על הרי"ף דל"ה ד' אחר שחירץ קושיה בלח"מ לפי פירוש הכ"מ, כתב דמ"מ קשה מנין לו לזר"ח אמירה בן, דהא במתניתין ובגמרא לא הזכירו אל"ה הוי מדבר עמה על עסקי גיטת וקדושה, וסתמא משמע קדושין דומיא דגט ולא צ"י דבני האשה כלל, ודומיא דהפוסק דמ"מ ולא קרא שם דעלה מייחוי לה [במעי"ש פ"ד מ"א], ומש"כ דאי בלא אמרה בן אל"ה ששחק ליה הוכחה דלשם קדושין קבלה, הא ודאי הוכחה גדולה היא על טוונתו מדבריו שהיה מדבר עמה, ושחיקה לקדושין קיבץ, ולמה קבלה חס לא שהסכימה לנשואו כ"י, וחו"י בלח"מ ואמרה בן הכי שדיק מיקרי, דאפילו קדשה בגל וחמס דידה ושחק מקודשת ולא מליח אמרה דידה שקלי משום דשדיק, ופי' רש"י [בקדושין ד"י ע"א] שדיבר עמה קודם לכן ונתרצה להחקש לו, והביאה מהרי"ט בפ"ה בלשון הזה: אם קדם ביניהם שידוכין ושחקו כרי זו מקודשת, ואם לא שדך אותה מעולם אפי"ן ששחקו אינה מקודשת, כרי היבא דנתרצה להחקש בהדיא שדוכין מיקרי, ומה שהכריח הכ"מ דלח"מ לאו היינו ששחקו ולא מיחמה דא"כ הול"ל ולא מיחמה, אינו נראה, דכ"י האומר בעל מלת שירא אבא מפרשין דכ"י רש"י בעל מלת שירא על מנת שלא ימחה קאמר, ואפי"ן שהרי"ט בפ"ו פסק כמ"ד ע"מ שירא דהיינו שחאמר בן, לאו משום דל"ה הוא דוקא שחאמר בפיו, דהר"ן בל"ה חלו, אל"ה לפי ענינו מהפרש שם, דבנחלי שמתנה האדם לא מחית נפשיה לספיקא, ואם יאמר על מנת שלא ימחה, א"כ כל זמן שימחה אפילו עד סוף העולם מתעטל המתעטל, אל"ה ע"כ דע"מ שירא דעמו שהוא רוצה קאמר, אבל לשון ורצה שכתב כאן אין אנו לריבין שחאמר בן בפירוש, אל"ה כל שלא מיחמה וברחשה פנים כמי שרואה די כ"י, וצ"ח א"כ אמאי בלח"מ הרמב"ם לפרש ורצה פשיטא דאם מיחמה לאו כלום הוא, וי"ל דס"ד שאפי"ן שמתנה בדבור חללה, מ"מ רחש לעשות מעשה וכבר הוי לה להבין שאין זו מחנת חנם ולא היה לה לקבל, לכן כתב ורצה בלומר [שלא מיחמה מקודם, ובפנים בספר חסד הביוס] א.

ועיין

לפימ"ד הכי כמה נדונוא יש לך כל כמה שאינו יודע אם פתרת, ופאכ"י דחירץ הכי אליבא דראב"ר שמשע דרדבי דאמר דבני עוסקין באותו ענין ממש, דהיינו שנתרצה כ"י, ומפחה אין הכרח לומר דקדושין דופיא דגס, אלא הא כדאיתא והא כדאיתא, דבט לא בעי דברי האשה ובקדושין ב"י כ"י, ומה שהקשה עוד מהרי"ט דאי רצתה הו"ל שדיק ופשיטא דכי שדיק אפילו קדשה בגל דידה מקודשת, וכ"ש כשלא אפר לה שום דבר בעת הנתינה ומאי קמ"ל, וי"ל דהא קמ"ל דלא אפרין מתנה יחייב לה ואם דעמו

כיון שהיא נתרצה בפירוש לא גרע, ולא קשה מידי וברור הוא, אל"ה שצ"ח דברי הרמב"ם נכח שם קא"ה לדרך אחר, דלא צעין שחאמר בן, רק כשזכור לה הקדושין או שנתן לתוך ידה ולא היה שום גילוי דעת מלכת שמתרצה רק מה דלא שדיתיבה, הא לאו מילתא היא להרמב"ם, אבל כשפשיטא ידו וקבלה הקדושין מהני אפילו בשלא אמרה בן, ע"ש שהאריך בזה.

ובגבחר מבס"פ ס"י כ"א כתב דלא קשה מדברי הרמב"ם בל"ה ז' שלא הזכיר רחש, כי שם לא בא לבאר אל"ה דין האומר אחד מהלשונות הללו דלא הוי אל"ה קדושי ספק, ודין הוי מדבר עמה סמך על מה שיבאר אח"כ כ"י, והכי מוכח בגמרא דקאמר לעולם במדבר עמה כ"י, משמע דמאי דמוקמין לה במדבר הוא דבר השוח בן דייב לה ושחיק וצ"ח לומר לה דבני לישני גרישי, ואי צדיב לה ושחיק היינו דאמרה בן, ה"ג דבני לישני גרישי דאמרה בן, וליבא ביניהם לענין דינא אל"ה דבשתיקה הוי קדושין ודאי, ואי אמר בני לישני גרישי הוי קדושין ספק.

ויש שכתבו לחלק לפי פירוש הכ"מ בין שחמר לה אחרי הדבור ע"י"ך אל"ה הקדושין בשתיקה, דאז לא מהני רק בשחמר בן, לבין שאמר לה הלשונות המסופקות, דכ"י הוי ספק קדושין אפילו בששתיקה. בחדושי מהרי"ט על הרי"ף דל"ה ד' הביא קושיה בלח"מ ה"ל ותירונו, וכתב דתירונו אינו נראה, דמאחר שדבר עמה ע"י"ך צדיב ויהא לא מיחמה, למה לא יעשה עכשיו מעשה לראות אם תקבלו, וכיון שנתן אז ואמר לה בן לישני הוי לה לחוש שם קדושין, שכרי פירש בחללה הקדושין בהדיא, וכן משמע מדקדוקי דברי הרמב"ם שצ"ח להלשונות המסופקות כתב והוא שהיה מדבר עמה כ"י, ולא פירש שהיה מתרצה וסאמר בן, ורק בנתן בשתיקה כתב ורצה, וכ"י א"כ מאי קפריך בגמרא צדיב לישני דמיועדת כ"י מנא ידע"ה דמנא שדיבר עמה ולא השיבה, וי"ל דלמאי דס"ד דלא הוי לישני גרישי [ש"ס בהם משמעות עבודה] אל"ה שאינם מפורשים שם לשון קדושין, פשיטא ליה דמה שאמר לה תחילה ששחקו מהני לפירוש לשונות סתומים הללו שם קדושין, ועדיף עפי מאמירת בן חללה ונתן בשתיקה כ"י, כך יש ליישב הסוגיא לפי מ"ש הכ"מ. [אל"ה דעת מהרי"ט עצמו להחמיר אפילו לא אמרה בן וכמוצא בסמך]. ועיין עוד לקמן בזהב יעקב ס"י כ"ד מש"כ בענין זה בנידונו.

וב"כ לתת קושיה בלח"מ באמרות טבורות סעיף ג', וס"ס דלפ"י מה שכתב הרמב"ם בלשונות המסופקות והוא שיהיה מדבר עמה ע"י"ך, היינו בלא אמירה בן, דכיון דדיבר עמה ע"י"ך ושזכר אמר לה לשונות המסופקות אפילו לא אמרה בן מקודשת מספק, כי הוי דמקודשת צדיב בלשונות הצדוקים אפילו לא אמרה בן, ועי' עוד להלן בדבריו המצאנים מתחת לקו על דברי מהרי"ט.

ובחזון איש (מכודות תשי"ח) ס"י ל"ה א"ה הקשה בעין זה על דברי ציהגרי"א ס"י י"ג שהסכים דדבור צעיק לא צעיק שחבה היא משיבא שמתרצה, דא"כ מאי מקשה בגמרא מנא ידעה כ"י נימא צעיקין באותו ענין ולא השיבה כ"י, וכתב דלכאורה וי"ל דלא מלי לשנויי הכי, דהא בשח"ה ס"ד שאין לשון גרוע גרע משתיקה, וא"כ כי הוי שח"ה כ"י נותן בשתיקה אמרינן שכוונתו לקדושין, ה"ג באומר ללשתי כוונתו לקדושין, וא"כ כשמקבלה הוי

(ג) ובאמרות טבורות סעיף ג' ד"ה וידעת, כ"י על דברי מהרי"ט תנ"ל, דנראה לקיים דינו של הרמב"ם והכי"ם דמלשון הגמרא היה מדבר עם ואשה ע"י"ך שמשע שהוא המדבר לבד והיא שותקת, וא"כ לא הו"ל לפימ"ד הוא צעיקין באותו ענין אלא שיעוסק באותו ענין, אלא ודאי צעיקין בעי שם היא תאמר שמתרצה, וגם מדברי אב"י דאמר צעיקין מענין לענין באותו ענין משמע הכי, דהרי אין דרך שיאמר כמה נדונוא וכמה שדות יש לך אם לא שכבר נתרצה להתקדש, ואפילו אם תשחק לא עבידי אינשי

אוצר

סיק יא אות ו

הפוסקים

מתיבה זו, להורות לנו דהאי ריזוי דידה לא צעי עד שתאמר כן, אלא אפילו שחקק.

גם בקוננו משמרת הקדושין סעיף י"ט כתב דאף שמשום לשון הכ"מ שכתב וטעמא דמסתבר הוא, נראה דדעתו נוטה להרמזים, אך מדחזין דבש"ע לא פסק בן וגם ב"י לא הזכיר מה, נראה דחזר ממשיכ ב"מ, וכן נראה מדברי ב"י שאחר דברי המרדכי דקדושין [דאחרים מדברים בפניה סגי], לין בסוף דבריו להגמיר סוף גיטין ה"ל, וכ"כ לקמן בד"ה, נראה דהכי ס"ל, וכן משמע מהפוסקים שאין לריך שחשיב בן כו. [אלא שמי"מ שם ד"ה איצרא לירק דעת הכ"מ ברמזים דבעין שתאמר כן, לעשות ס"ס מה].

ובאביר יעקב סי' כ"ד דקל"ו א' הקשה על הכ"מ ה"ל מדבריו עצמו בפ"ד הל' ה', שעל מש"כ הרמזים היה מוכר פירות כו וצ"ח אשה ואמרה לו חן לי מעט מאלו, ואמר לה אם אתן לך חבי מקודשת לי, אם אמרה כן ונתן לה כו. וזו מקודשת, תמה ב"מ דלמה לריך שתאמר כן ודאי אפילו שחקק וקבלה משמע נמי דמקודשת, והשאלה לפי מה שכתב סבור דמדבר ע"י לריך שתאמר כן מאי מקשה, הלא הדברים ק"ו, ומה במקום שאין אומר בלשון שאלה וגם היה לא שאלה ממנו כו לי כלום, אמרין דלריכה שתאמר כן, כ"ש היכא דמיקרא אמרה כו לי וגם הוא אמר לה בלשון שאלה, דודאי לריך שתאמר כן בפירוש, דהא ודאי מדון עסקין צ"ח ענין מקדשה, דהא לא איירי צ"ח לה בשעת נתינת החקדש לי כמבואר, ואחרי שהיה מעוד פוסקים דקיימי בשיעור הכ"מ [וכמוצא ממנו לעיל], כתב לדינא דמי"מ אין לבעל הקדושין ב"מ מלד דלא אמרה כן, כי מלכד שהראשון שכתב סברא זאת הוא הכ"מ ודאי מלינו לו שכתב דברים סותרים לה בפ"ד מהל' אישות וב"י סי' כ"ט וכמו שכתבנו לעיל, ואפשר לומר דהדר ביה, אף גם זה כי מלאנו [רבים] החולקים עליו כו, וכ"כ כתב דמשאר פוסקים לא משמע כן, והאמת אחר שלא מלינו מי שחילק בזה, וגם כי נראה לי כי כל הפוסקים דס"ל בזה דסי' כ"ט ה"ל דשתיקה הויה מקודשת, ע"כ דסבירא להו דמדבר ע"י אין לריך שתאמר כן וכמו שהוכחנו לעיל, ומלינו להרש"א צ"ח לקדושין דס"ל כה"ל דשתיקה הויה מקודשת אפילו לא אמר דברים אחרים אלא אי יביטא לך כו, וכיון שכן הרי הרש"א ורבים אשר אחרו דסבירא בהויה עובדי דשתיקה מקודשת, נוספו גם הם לדעת הנהו דחולקים על הכ"מ והם רוב מנין ורוב בנין, ודאי דטוהייהו ראוי להורות, וכ"ש כי אפשר לומר דגם הכ"מ הדר ביה ובמש"ל, ופשיטא דאין לחוש, וכ"ש בדבר שהוא להקל, מה גם ב"מ אפשר לומר דגם הכ"מ מודה דהויה מקודשת לפי מש"כ מהרי"ט צ"ח על הרי"ף דעד כאן לא הלריך הכ"מ לדעת הרמזים שתאמר כן אלא בנתן לה שתיקה, אבל היכא שדבר בשעת נתינת ורק דהו ליטנא דגריעו אין לריך שתאמר כן, ופשיטא דב"מ דהיה לשון קדושין אלא דלא הו יד מוכיח, פשיטא דמהני אפילו לא אמרה כן לעשותה ודאי מקודשת וכו'.

ובחיים לעולם סי' ב' בידון אשה שדברה בע"י וכו' ונתן שתיקה, כתב דף ג' עור ג' דלכאורה היה מקום להקל בנתינתו מטעם ס"ס, ספק בדעת הכ"מ דעת הרמזים לריך אמירה כן של האשה דבר עמה ע"י, [וה"ה דבדבר היא בע"י ולריך אמירה כן דידה. מדבריו שם לעיל], ואח"ל דשתיקה מהני, אכתי ספק אי מוטיל בנתן הוא ואמרה הוא, אולם לצי נוקפי וחוכך אני להחמיר בנתינת עשות ס"ס מה, משום דלית מאן דחש לסברת הכ"מ להקל ולא שערוריה שאר הפוסקים כו, ואף מן גופיה ב"י ובש"ע לא הזכיר כלל סברת הרמזים בזה לפי פירוש, מעשה היכי נצידי ס"ס כה"ג להקל בערוב החמורה ולמעקר הקדושין, ואם ראינו לרי דוד בן הריב"ל [המוצא להלן] דחש לה, היינו לחומרא, שאם צא אחר וקדשה קדושי ודאי ע"כ ספק מקודשת מיהא הו וצ"ח גט, אמנם ב"י

ועיין ב"ש סי' ו' שכתב על דברי הכ"מ דשחקק לא מהני, דמשאר פוסקים לא משמע כן, וכן משמע מדברי הרמ"א בסמוך דבשדדברים בפניה סגי, ש"מ אפילו שחקק מהני, וכן משמע מהגמ"ר סוף גיטין, ושכן י"ל גם להרמזים דשחקק הו ריזוי, והביא מהרי"ט ה"ל ועיין בהגמ"ר סוף גיטין שם שהשאל כתב דגם שחקק מהני, והסתייג מגמ' קדושין דף ו' דצ"ח חלמודא צמאי עסקין וכו', ולא נוקי דשחקק [וכקושית הלח"מ דלעיל], והמשיב אף כי דהא הרא"ה מקדושין, מ"נ נדינא הסכים דגם שחקק מהני ע"ש. ועי' בציאור הגמ"ר סי' י"ג שהסתייג מהגמ"ר סוף גיטין ה"ל דשחקק ג"כ מהני, וכתב דהיה ראיה ברורה, ודברי המשיב [במרדכי] שדחה אינם מובנים כלל.

ובישועות יעקב בפירוש הק"ר סק"ו הביא דברי הכ"מ ה"ל דלמא היינו דאמרה כן, וכו' אמנם בדין לישני דמיוחדת ומיועדת כו כתב הרמזים בסתם דמהני כהיה מדבר עמה, ואם ימלא לחלק בזה, קשה אמאי לא אוקמא בקדושין דף ו' מנא ידעה כו במדבר עמה ולא אמרה כן, וע"כ י"ל דאף בלא אמרה כן מהני, ורמזה כפשוטו שלא מיתחב, וכן מלאה צ"ח מהרי"ט [המוצא לעיל], וכן נכון לדינא.

גם ביד דוד (פסקי הלכות) פ"ג אות ק"כ דמי"מ ד' כתב ע"י הראיה מגמ' קדושין ה"ל, דמש"כ הרמזים ורמזה אין הכונה שתאמר כן, רק לאפוקי אם השיבה שאינה רואה וכו'.

ובתפארת יעקב סק"ה כתב דאף שיש ליישב קושית מהרי"ט על הכ"מ, מ"מ בעיקר דברי הרמזים נראה פשוט דמה שאמר שרמזה, הכוונה לאפוקי שהיה מדבר עמה וכו' לא רמזה לשמע דבריו ולא העתה אזנה לדבריו כלל, וכ"ש כשמתחב בפירוש, אז לא מהני הדי דבור, והכוונה ברמזה, דמדבר עמה בדרך המצחית, זה עם זה אף שגדיין לא גמרו העסק ביניהם, כיון שלא הרחיקה הדברים ושמעה לדבריו, או שהשיבה לו צ"ח ענין דברים בדרך המדברים זה עם זה, אז מהני מדבר עמה כו, וזה ברור.

ובדינא דחיי עשין מ"ח כתב דלע"ג דגמרא משמע בפירוש דלמא כהכ"מ, דהא צריחא דנכסי סלע זו בקדושין ד"ב אוקמיה רמזה דאמרה כן לא רמזה דשחקק, מ"מ כמו זר נחשב צעני לפרש כן בדברי הרמזים, דע"כ לא אמרין דשתיקה לא מהניא, אלא דשתיקה דלמא מתן מעות, אבל דשתיקה דשעת מתן מעות לא, והכא לא מיקרי שתיקה דלאחר מתן מעות, דכיון דהיה מדבר ע"י ונתן לה וכו' שחקק וקבלתה, ה"ל שתיקה דשעת מתן מעות, אבל מה אעשה שח"מ דעתו לפרש כן בדברי הרמזים, [אולם] הסמ"ג דר"ט להעתיק דברי הרמזים ככתבו וכלשונו ובאן שיה דבריו ולא כי ורמזה כמ"ס הרמזים, נראה דס"ל דאפילו שחקק הו מקודשת, וכן הדעת נוטה.

ובבב"ר משה סי' ל"ה דקכ"ט ד' אחר שהלריך בישוץ דברי הכ"מ, מסיק בסוף דבריו דע"כ נראה דכל הפוסקים לא ס"ל להאי סברא, אלא אפילו דיבר עמה ושחקק ולא השיבה כן ושוב נתן לה בסתם היינו דינו דרי יוסי דמקודשת, שהרי כל חיליה של הכ"מ מדכתב הרמזים ורמזה ועמד וקידש, וכל כי האי לישנא אין גם אחד מהפוסקים דכתב הכי, וכ"כ ב"ש דמשאר פוסקים לא משמע כן, ונראה שגם הכ"מ שהסביר לו פנים להרמזים בסברא זו, עכ"ז לא ישרה צעיניו להלכה ולמעשה ולא כתבה בש"ע, שכתב היה מדבר עמה כו ולא כתב ורמזה כדכתב הרמזים דכל עיקר דיוקא הוא

היה לקדשה לא היה נתן בשתיקה. אלא אמרין כיון דדיבר עמה תחילה, לשון קדושין נתן לה, ולא דמי להאי דשריף וקידש בגול דידה דהתם אפר לה בפירוש הרי את מקודשת לי. ועיין עוד בברכות פ"ט סי' זה דק"א ד' פ"ט ליישב קושיות מהרי"ט על הכ"מ.

אוצר

סיק יא אות ו

הפוסקים

הל"מ ללוקמי דדיברו בעיקר רק שלא אמרה הן, דא"כ אכתי תקשי מנא ידעה כיון שכבר הפסיקו לדבר בעניינים אחרים, ואם נאמר דלוקמי בעסקוקן בלוחות ענין ממש, זה חינו, דבזה שוב לא בעינן אמירת הן, א"כ אכתי תקשי אפי"ג דלא אמר נמי, ושפיר הקשיא בממ"כ, והדברים ברורים ציטוט לשון הרמב"ם [אולם עי' להלן סק"ד דהרבה פוסקים סוברים דהרמב"ם לית ליה לגמרי דמכחי מענין לענין ולדידהו ליכא למימר כדבריו].

ובחדושי הר"ם סק"א הביא דברי הכ"מ ומש"כ הכ"ש בסי"ק ו' דשאר פוסקים לא ס"ל כן, ובתב ד"ל דלא פליגי, דשד"ך י"ל גם הרמב"ם מודה, רק בלא שד"ך דיש איסור לקדש בלא שידוכין ולמא נימא סתם דלקדושין נתן, וברלחה היינו שידוכין כמבואר לקמן בשו"ע סי' כ"ח סעיף ב' הוי כחתימה אח"כ לקדושין, דהא הוי כשד"ך קודם הקדושין, אבל בשתיקה לא חשיב שד"ך רק בשעת קבלה כ"ר. [לפי דבריו ז"ל דהפוסקים שלא כתבו כהרמב"ם מייירי כדשד"ך, וז"ע דבכי הא הוי להם לפרש, ובמכרי"ע מבואר להדיא דאפילו בלא שד"ך לא בעינן הן, שכרי הקשה על הכ"מ דאי ברלחה ואמרה הן כה"א שד"ך מיקרי].

ובשער אשר סי' ל' דל"א א' כתב לחלק דאף להסוברים דבעינן שתאמר הן, היינו דוקא כשהדבור בעיקר הוי קודם נתינת הקדושין, משא"כ אם הדבור הוי בשעת נתינת ממש, וכ"ש בנ"ד לאחר ששמעו דבריו פשטה ידה לקבל הקדושין, דודאי ליכא מאן דפליג דשפיר הוי הודאה ורלווי גמור להתקדש עמו, וע"ש שהסתמך בזה על שו"ת פני יבושע (שכ"ס שני המאורות הגדולים) סי' א' דסי"ד ד' וכ"כ בדברי שמואל (להרש"י ארדעיו) סי' ב' דק"א ג'.

ובערוך השלחן סעיף י"ג כתב על דברי הכ"ש הנ"ל דגם טווח הרמב"ם לאו דוקא שתאמר הן, דמאי מהני אמירתה בקדושין, והרי הוא לר"ך שיאמר שמקדשה, אלא עיקר טווחו שנדע שנתרצת בעסק הקדושין שדיבר עמה, ובזה כל הפוסקים מודים, דאם לא ידענו שנתרצת מקודם מאי מהני קבלתה דילמא לא קבלתן לשם קדושין, ועכ"פ אין זה ודאי קדושין אלא ספק, ואפילו כשבעל, הוי דניכר שנתרצתה, מי"מ אם לא ראונו זה דברים בניכרים שנתרצתה כשדיבר עמה אין לעשות קדושין ודאי אלא ספק, ודילמא כוונת לזנות בעלמא, שלא בכל מקום אמרו אין אדם עושה בעילתו בעילת זנות כמ"ש הרמב"ם צ"ח דגירושין הל' י"ט, וכ"ש בזה שדעתה קלה. ועיין לעיל בחיים לעולם סי' ב' שכתב ג"כ דאף לדעת הרמב"ם היכא דאיכא הוכחה להסכמה, לא בעינן שתאמר הן.

ז. אם הדבור ע"ק צריך להיות בפני עדים, או שסמפיק תודאתם שדברו בעסקי קדושין כל שהנתינה היתה בפני עדים. בערוך השלחן סעיף י"ז נסתפק בזה, ובתב ד"ל דאף שהנתינה היתה לפני עדים, מי"מ כיון שלא אמר כלום בשעת הנתינה, הרי העדים אינם יודעים לשם מה נתן לה אם לשם קדושין או לשם מתנה, והוי כמקדש בלא עדים, או אפשר כיון שראו נתינת הקדושין דיו, והנה בקדושי שטר וציאה נראה פשוט דאין לר"ך שישמעו העדים כשדברו ע"ק, דהא רואים את השטר מה שכתוב בו האמק"ל, וכן כשנתיחדו לפניכם, אבל בקדושי כסף יש להסתפק, וז"ע לדינא.

ובדעת מרדכי סי' ג' כתב ומדברי המרדכי צ"ח האיש מקדש בזה מהר"ם מרומנוצור [המוצאים צרמ"א סעיף ג'] נראה דלא בעינן שיעידו שהיה מדבר עמה ע"ק, שהרי כ' שם [בגידון שתאמר לה בשעת נתינה לשם אהבה וחיבה] דאם אין עדים שנתרצת רק יודעים שקבלה והיא מודה שנתרצת לו מקודם לריכוך גמ, ואפילו לא דבר עמה [בשעת נתינה] כלל, רק בשעת שנתן לה הוי בלא לשם קדושין וגם היא קבלה לשם קדושין לריכוך גמ, וכי התי"מ בסקיט דעובדא דמכרי"ם היתה שדברו בתחלה ע"ק, רק דמייירי שהם לבדם יודעים שנתרצת ולא העדים, ובשעת נתינה אמר לה לשם אהבה וחיבה

בנ"ד דבעינן לתפוס האז סברא להקל ולהחמיר לשוק מעטם ס"ס, נראה כי לא נכון לפשות כן וירא אנוכי לסמוך על זה, ועוד נראה דבנ"ד כו"ע שד"ך שתיקה כה"ג מהניא, דע"כ לא אמרוה דשתיקה לחוד לא מהניא, אלא כשלא היתה שם אף להסכמה בשום נד ואופן כי אם שתיקה לחוד, ואמרו להכי ס"ל דלא מהניא, והכי דייקי דברי הכ"מ שכתב אבל לא אמרה כ"ר ליכא הוכחה דלשם קדושין קבלה כ"ר, אבל בנ"ד דסמוך לדבור בעיקר דיבר הוא ענין נתינת הטבעה [שחתן לו במתנה], שמהשבתו נכרת מתוך מעשיו האחרונים שלחמה לה בתורת קדושין שאל אותה, א"כ אפשר דבפסי"ג אף דלא אמרה הן בפירוש, שפיר דמי, מאחר דאיכא הוכחה דלשם קדושין נתכוון בשאלת הטבעה ואלדעתא דהכי חזר ונתנה ליד הנערה.

אבל בקונ"ט שסמרת הקדושין דף י"ט אם כי שצ"ע דה"ן סתמיר כהחולקים על הכ"מ בדעת הרמב"ם, מי"מ לירק דעת הכ"מ לפשות מה ס"ס.

ובפני יצחק (להר"י אבולעפיה) ח"ב סי' י"ב הביא בדפ"צ ד' דעת הרמב"ם לבאף לשאר ג' דדי היתר, וכתב דהאחרונים נסתיעו מה ועשו דעת הרמב"ם סניף וס"ס להקל, וכמו שראיתי בבאר מים חיים (להרמ"ר מו"ק) סי' י"ד שצ"ע סברא הרמב"ם לשאר ספיקות להקל, וכן במעשה חליבו סוף מערכת ד' דף ב' טור ג' כתב דבגם שהרבה חולקים על הרמב"ם, מי"מ סניף גדול הוי להצטרף ע"ס עוד ספיקות שצנידו.

ובתשובת הר"ד בן לב שצ"ח מהרי"ל ח"ב סי' ס' בגידון שדיבר עמה מתחילה ע"ק ולא אמרה הן ואח"כ נתן לה בשתיקה, הביא דברי ההגמ"ר וראיתו מגמ' דקדושין הג"ל, ונגד זה דעת הרמב"ם, ובתב דמכל הוי הוי נראה דהוי ספק מקודשת, ושוב כתב דכו מעיין אשכחין דמלין למימר דהוי מקודשת גמורה וכלהו טעמים, חדא דמסתברא כיון דלא מיתתה אלא דשתיקה ובהיותם עסוקין בלוחות ענין קבלה הכסף בידה ודאי דלשם קדושין נתכוונה, ועוד דודאי קושיא בהגמ"ר [מהגמ"ר] קושיא אלימא דהיא, דאליה לוקמי האי צ"ח צמד"ר עמה ושתיקה כ"ר, ובפ"ק דקדושין כתב המרדכי בשם אר"י דלאו דוקא הוי מדבר עמה אלא ה"ה אם מדבר לפניה עם העומדים עמה והיא שומעת דהוי מקודשת גמורה, וס"ס בה"ד בן לב דמי"מ כיון דהוי דבר שבערוך ומלשון הרמב"ם נראה דדוקא רצח דדוחק הוא למר דמאי רצח שתיקה, מסתברא דגין זה סדיני בספיקות להחמיר [ועיין לעיל מהחיים לעולם סי' ב' שפירש דבריו דלא קאמר דגין זה דיני ספיקות אלא לחומרא, אבל לא לרפו לספק אחר ולדון בו כס"ס לקולא].

ובק"א להסכמה סעיף ז', כתב גם בדעת הרמב"ם דאיכא למימר דהא דס"ל להרמב"ם דבעינן אמרה הן, היינו לחומרא דאיה מקודשת בודאי אלא ברלחה ואמרה הן, אבל מי"מ לא פסיקא ליה דשתיקה לא הוי קדושין כ"ר, ולכך לא כתב הרמב"ם ורצח בדיני לישני דקיימי בחייו, כיון דהתם לא הוי אלא ספק מקודשת, וא"כ איכא לספקי נמי אפילו בשתיקה וכו'.

ובברכות מ"ס סי' ז' דק"א ד' כתב באופן אחד לפרש כן גם דברי הכ"מ, דמש"כ דבלא אמרה הן ליכא הוכחה דלשם קדושין קבלה, הכוונה דמירי ספיקא לא נפקא.

וי"ש שכתבו דלאו בכל גווי בעינן שתאמר הן גם לפירוש הכ"מ בדעת הרמב"ם, וחילוקי בזה חילוקים שונים. ביד שלמה פ"ג דאישות הל' ח' כתב לחלק לדעת הכ"מ בין עסוקין מענין לענין בלוחות ענין דבזה בעינן שתאמר הן, לבין עסוקין בלוחות ענין ממש דלא בעינן שתאמר הן, דס"ל להרמב"ם דכיון דהא חידוש הוא דבאין עסוקין בלוחות ענין ממש לא בעינן אמירה בפירוש, לזה בעינן עכ"פ שתאמר הן, וס"ל לשון זה מורה שנתרצת על כל מה שדיברו ומסכמה על הקדושין, משא"כ כשלא אמרה הן מ"ל דידעה דלשם קדושין הוא כיון שכבר הפסיקו ודיברו מעניינים אחרים, ומעתה לא קשה קושיא

אוצר

סי' יא אות ז-ח

הפוסקים

כ"א ע"י עסקם בלוחות ענין, לכן צעין שיטעמו העדים אותו עסק, כדקדוק צעיקר הקדושין דאם קדשה בלא עדים לא הוי קדושין אפילו שניהם מודים, וגרסה דגם בלחם לה ה"א מיועדת לי דקדוק צעיקר ג' דאם עסוקין בלוחות ענין הויא ספק מקדשה, גם בזה צעין שיטעמו העדים אותו עסק, ונעמא חד הוא, מאחר דהן הן הדברים המעמידים הקדושין אי לא הוי בלחי סהדי לאו כלום הוא. וביטול עבדי סי' כ"ה כתב דמחשבת הרא"ש שהביא הטור בסי' ל"ז, ומכרד"ז מ"ד סי' קכ"ט, משמע דגם בשאמר לשון קדושין רק שלא אמר מלת "ל", צעין שידבר צעיקר בפני העדים.

אך בחשבת רבני ארם לזכר שצריך משב הגיל סי' ל"ה דק"ה א' אחר שהוכחו מחשבת מהר"ם מרומנובורג דלא צעין עדים על הדיבור של ע"ק, וכנ"ל בדעת מרדכי, כתבו דלפ"י נסתר מה שרש"י צריך משב הגיל לומר דגם בלחי דה"א מיועדת לי שצעיקר ג' לריך שיעידו על עסקי הקדושין, דהרי צידון דמהר"ם אמר שנותן לה בשביל אהבה וחובה שצנייהם גרידעי עפי מלושני דמיועדת לי או מיוחדת לי שצעיקר ג', דהנכו אית להו רמ בקרא, ועב"ז כתב דא"ל עדים על עסקי הקדושין, איכ ק"ו בהגו לישני דמיועדת לי או מיוחדת לי דסגו בשניהם מודים, וכי היכי דלא תהוי תיבחתא ממהר"ם הנ"ל להכנה"ג, [דמסחימתא דבריו משמע דאף בלחם לה בשביל אהבה וחובה לריך עדים על עסק הקדושין], מוכרחים לומר דהכנה"ג מייירי בלחינה מודה שנתחלת, והלכך לריכים לעדים, הכם שדבריו בלו סתומים, אמנם כשנתן לה בשחיקה, בזה ודאי צעין שיטעמו העדים שדבר עמה צעיקר אפילו שניהם מודים, דכיון דליכא חמירה בשעת נתינה דלמא לשם מחנה או לענין אחר יהצניכו לה, וכיון דהנך קדושין הן מתקיימים אלא ע"י שהיו מדברים צעיקר צעיקר עדים על כך, וכ"ה בבי' בסי' מ"ה בשם הריטב"א [וכמוצא לעיל במעשה אליהו].

ח. להסוברים דצריך עדים על הדבור ע"ק אי בעינן שהעדים המעידים על הנתינה אותם העדים דוקא יעידו על הדבור ע"ק. ציד דוד (פסקי הלכות) פ"ג דאישות הל' ח' בזהב שדבר מ"ע ע"כ, נסתפק בזה אם הוי חלי דבר או לא. ועיין ביושועות מלכו סי' ל"ט כשן צפודות חלי דבר בקדושין, הביא מהמל"ע דכשרא ד' עדים שדבר עמה צעיקר וז' אחרים ראו שנתן לה סתם ולא שטעמו שדבר עמה צעיקר, ה"ל במקדש בלא עדים, כיון דהעדים הראשונים לא ידעו שנתן לה והעדים השניים לא ידעו שדבר עמה, והשיג עליו דהא לריך עדים בקדושין היינו שיהיה לנו לראיה שהיא מקדשה, וכל שצד האשה להראות שהיא מקדשה אף שהעדים אינם יודעים אם הוי קדושין כרי וזו מקדשה, חזק דהא להר"ק וברמב"ם עדי חתימה כרתי בלא עדי מסירה כרי, וזו דעת הגאונים ורוב הראשונים וכן הר"ן צפרק המגרש דעדי החתימה גמי מהני מעט עדי מסירה, כיון שהגט יולא מתחת ידה ואנו יודעים דבזווי הצעל נכתב וכיון שהגט צידה אכן סהדי שנמסר לה, כרי אפי"פ שאין העדים יודעים כלל מענין גירושין, שהרי אפשר שכתב לגרש ונמלק, ואפי"פ הרי"ז מגורשת, שהחורה לא הקפידה על ידיעת עדים רק שיהיה לה לראיה עפ"י ידיעת עדים שחגרשה, וכל שיהיה לזכר זכותה צ"ד ע"י עדים אפי"פ שהעדים אינם יודעים אם היא מגורשת לית לן בה, ומעשה הוא הדין והוא הטעם צידון המל"ע הנ"ל, שהרי האשה והצעל יכולים לזכר עפ"י עדים צ"ד שנתקדשה, שידעו ד' כיתוי עדים לז"ד וע"י לירוק ד' כיתות הללו יחזר לפני צ"ד שנתקדשה כרי, ותדע דהא ילפינן דבר ממנון, ושם מהני עדות כה"ג, ודברים אלו צריכים מאד וכו'.

בל

(יד) כוונתו לפס"כ המסנה למלך ברפ"ג מה"י אישות דבשדוכין דכחותה אם לא ידעו העדים לא מהני משום דאין כאן עדות על הקדושין. ודברי המל"ע מובאים להלן סקכ"ס אות י"ט.

ותבה ושניהם טוונו לשם קדושין, וע"י כתב מהר"ם דאפילו לא דבר עמה בשעת נתינה כלל לריכב גט. וע"י בסוף אות זה מחשבת רבני ארם לזכר שצריך משב סי' ל"ה, מה שכתבו כל חשבה זו דמהר"ם.

אולם ע"י בנאה"ע סק"ו שהביא בשם הכנה"ג [הגה"ע אות י"ג] דנראה דצעיקר שהעדים יעידו שהיה מדבר עמה ע"ק, וכן בשו"ת הרדב"ז ח"ד סי' קכ"ט כתב דצ"ד שאין שם עדים שיהיה מדבר עמה ע"ק אינו כלום, ואפילו שניהם מודים שאמר לה האמק"ל אינו כלום דאין קדושין בלא עדים. וכ"כ בזכר יחס סי' י"ח צידון דעדי קדושין שראו הנתינה ולא היו כשדברו ע"ק, הן עדותם מהני כלל לחלות הקדושין, וכן ציד דוד (פסקי הלכות) פ"ג דאישות הל' ח' בזהב שצדמ"ע ע"כ כתב דפשוט שאם לא היו עדים בשעת שדבר עמה ע"ק הוי כמקדש בלא עדים, ומבואר הוא בכהמ"ר דסוף גיטין.

גם במעשה אליהו מערכת ד' הביא מהכנה"ג בלוח י"ג ובלוח ל"ח דצעיקר שהעדים יעידו שהיה מדבר עמה ע"ק, וכ' דכן הוא בראשונים, כמ"ש הב"י סי' מ"ה בשם הריטב"א, כי דבר פשוט צותן כסף בפני שני עדים, אפי"פ שעת שניהם לקדושין, ואין קדושין עד שיפרש לה שנותן לשם קדושין, או שדבר עמה ע"ק בפני העדים הכם וכו'.

ובאבן יקרה ח"א סי' כ"ז הביא ראייה דליכא דלריך דיבור ע"ק אם אין עדים על זה לא מהני, מקדושין דסי' א' האומר לאשה קדשתך והיא אומרת לא קדשתי, הוא אסור בקרובותיה והיא מותרת בקרוביו, ומקשינן בגמרא אי דליכא עדים אמאי מותרת בקרוביו, ואי דליכא עדים אמאי אסור בקרובותיה, וקשה אמאי לא חוקמא בדליכא עדים אלא שלא ראו רק הנתינה בשחיקה, והוא אומר שדבר עמה חלה ע"ק, ולדבריו שפיר הוי קדושין ואסור בקרובותיה והיא אומרת שלא דבר עמה חלה ע"ק, ואין כאן רק נתינה בשחיקה ולא הוי קדושין, וע"כ מותרת בקרוביו, אלא ע"כ דכל שצריך דיבור ע"ק חלה לריך שיעידו העדים גם על זה, ואם אינם מעידים על זה לא מהני, וע"כ שפיר קאי קושיא הש"ס אי דליכא עדים כו'. [אמנם לפי מה"כ בחשבת רבני ארם לזכר שצריך משב סי' ל"ה המובא להלן דרק בשניהם מודים לא לריך עדים על הדיבור ע"ק, נדחה ראייתו].

ובדעת מרדכי סי' ג' אחר שהביא דברי הבאה"ע סק"ו הנ"ל, כתב דכוונתו צ' כתב המסנה למלך פ"ג דאישות הלכה א', שהביא שם מהמחשבים דכל ה"א דליכא אומדנא דלעצמו מקדשה אף שלא אמר לי הויין ידים נתינות, וקשה שם הרשד"ם אחת מהאומדנות ממה שנתדבר, והקשה המל"ע על האומדנא של שדוכין דכיון דאין מלך לשון הקדושין אומדנא, לא מהני, כמ"ש הרשב"א בסי' חש"ע דהנתינה אם העדים היו יודעים השדוכין, אכל אם לא ידעו נמלא דאין כאן עדים על זה ע"כ כו'. ושד כ' בדעת מרדכי שם דאין לומר דדבר זה אי צעין שהעדים ידעו ג"כ מהדיבור ע"ק שהיה טרם נתינתו בסתם, והיה חלוי במחלוקת הפוסקים המבואר בסי' ל"ה אי בלחי הממנה שלח לקדש לו אשה לריך שני עדים צמינו אי סגי בחדלח צע"ד, דאפי"פ דאין דבר שצערות פחות משנים היינו דוקא צמיר דבר, זה אינו, דשם הוי חרי ענינים נפרדים מינוי השליחות ומעשה הקדושין, ושני עדים אינם נארכים רק למעשה הקדושין, שהוא גמרו של דבר ומעשה שלם בפני עצמו, אכל הכא [הדיבור צע"ק] הוא חלוי עיקרי במעשה הקדושין כו', ולכן מסתברא ונכס"ג לכו"ע צעין שהעדים ידעו שדברו ע"ק קודם הנתינה. [אך סיים דמדברי המרדכי סו"פ האיש מקדש לא נראה כן וכמוצא לעיל]. וע"י עוד בלוח שאל"ו.

וכתב צריך משב סי' ל"ג דקכ"ז טור ד' דמסחימתא הכנה"ג הנ"ל משמע דאפילו שניהם מודים שדברו ע"ק, כל שלא שטעמו העדים לא מהני, והטעם משום דמאחר דהוי קדושין אינם מתקיימים

ביאור חגר"א

[י] והוא כ"ר. בע"ה וסוד
ור"ן כפיפרא דשמואל
ור"י ארשיא וצור דה'
כ"ר מחבירו:

ונתן לה אפילו בשתיקה הז' (ו) קדושין י [נ] והוא שעדיין עסוקין באותו ענין
* וכל שכן אם אמר לשון קדושין ודאי אלא שאינה מבינה אותו דהו קדושין:

הכח

באר הגולה
י כמיתר דרז יהושע ש
* פי' חלעיל קלי סהי
מזכר עמה חתלה וכו'
וה"כ חזר לשון קדושין ודאי וכו'

באר היטב

לענין הלכה נמי שאמר לאשה תרני להתקדש והיא שתקה ולא עתה
לא הן ולא לאו ומיד נתן לה בשתיקה ולא דיבר כלל הו' ס"ק ונתיין
נה כד' הספיקות להחמיר ועיין נ"ש:

(ו) קדושין. כתב כהנ"ג יראה פשוט דענין שהעדים יעידו שהיה
מדבר עמה על עסקי קדושה. מהריב"ל ח"ג - ס' ס' העלה

(*) כן הוא גם בכנה"ג אה"ט אות ט"ו חלל הוא ט"ס, ונ"ל ח"כ.

הפוסקים

ס"ק יא אות ח-ס"ק יג אות א

אוצר

יב. דיבר ע"ק עם אשה האסורה לו מחייבי לאוין ואח"כ
נתן בשתיקה, אי הוי מקודשת. במכרש"ס ח"ב ס' כ"ב
קב"ז השיב להרב השואל שנסתפק בזה אי נימא דנכ"ג הוי כמפרש
למלאכה, דנראה [לכאורה] דדון זה נלמד מכא דס' מ"ב דאף
דלישין לסבלנות, מ"מ כשנלה בשבת או שיש חרס שלא לקדש כי
חס בעשרה חין חוששין לסבלנות, ובנ"ש שס סקט"ו כתב בשם ד"מ
דכ"ה דסוס"י כ"ח [דקידש בלא עשרה דחיישין לקדושין] שאני,
שראינו שקידש אותה, משא"כ כשאפשר לומר שלא נחטון לקדש ע"ש,
וכ"ג כ"ד ראוי לומר שנתכוון למלאכה כי כיכי דלא ליעבד איסורא
כו', אולם אחר העיון נראה דכיון דכל העושה על דעת הרגשונה
עושה, גם כה"ג אמרינן דלשם קדושין נחטון, וראיה משבת דף ר'
ע"כ כו' ע"ש.

יב. ונתן לה אפילו בשתיקה. וכמדבר בשעת נתינה חלה
שהעדים לא שמעו מה שאמר, אי חיישין שאמר לשונות
המקדשות מועילים ועי' נחבטל הדבור בע"ק. כתב בשו"ת מהריב"ל
ח"א ס' י"ט דכ"ד ג' בנידון כנ"ל, דאין להקל בעדות הראשון משום
שלא הכין הדברים שאמר במקדש בשעת קדושין, ואפשר שאמר בריני
אישך בריני בעלך ובכ"ג אפילו שהיו מדברים ע"ק מקדשם לא
הוי קדושין כלל, והעמד אשכ על תקפתה ומספק לא חלוצה, ונראה
דגם בזה יש לחוש להחמיר, ואין לנו להקל מספק ולומר שחל
אמר לישי דלא מהני כלל, דאדרבא חית לן למימר בעמד זאת באשכ
בחקתה שכיח מקדשה.

אולם מלאנו לבנה אחרונים שדגו בנידון בזה וכתבו להקל מזה אחר,
חלל שלא הזכירו דברי הריב"ל הנ"ל. בחצלתה השרון ס' ס"ב
כתב ד' היתר בנידון, דכ"ה מצוהר בש"ס ובשו"ע סעיף ג' דבאמר
לשונות המסופקים אף בדבר עמה על עסקי קדושין לא הוי רק ספק
קדושין וגרע מנחן בשתיקה, דכיון דדבר לשון המסופק אמרינן דלמא
חזר כי מעניי קדושין כו', וכ"ג כ"ד דלמא אמר אישך דבורים לבטל
הקדושין כו', וא"כ כיון דהעדים אין יכולים להעיד בביתור אם כחן
לקדושין הוי כמקדש בלי עדים. וכעין זה כתבו ד' היתר בנידון זה
באין אחר (לכ"ה ולקח) ס' פ"ד דפ"ב ג', ובאצני חפץ ס' ל'.

יג. והוא שעדיין עסוקין באותו ענין. א. דעות הפוסקים
אם יש לחוש לקדושין אפילו אין עסוקין באותו
ענין. ביצועות יעקב פירוש הארוך סק"ג כתב דמדבריו כל הפוסקים
משמע דבאינם עסוקים בזהו ענין אפילו חשש קדושין ליכא, אבל
ברא"ש פ"ד דקדושין ס' כ' מצוהר דאפילו אם אינם עסוקים בזהו
ענין יש חשש קדושין, דבסוגיא שם בזה דמוששין לסבלנות, פרש"י
היכא דשדך, והחשש הוא שמה בסבלנות בלמס הם לשם קדושין,
והח"ס נתקף בפרש"י דנכי דשדך הוי כדבר עמה על עסקי
קדושין, אבל לא צעין שיהיו עסוקים בזהו ענין, וכתב ברא"ש דמי
חשש קדושין איכא, וכל הפוסקים לא הזכירו דעה זו של ברא"ש
שהיא למחמיר. גם בעצמות חס"ק דף ו' הביא כן מהר"ש כ"ל
דל"ג

אבל בשו"ת ריב"ן ס' כ"ט האריך לחרן דברי המל"מ, וכתב בן
שאר דבריו דמה שדחה דברי המל"מ מכא דברי הר"ן, ליתא,
דכ"ד לא חשיב ידיעה ממש, דכ"ה יכולה לומר כיון דעדים הראשונים
לא ראו הנתינה ועדים השניים לא שמעו דנתן לה לשם קדושין חלה
דנתן לה בספק, משא"כ לא חשיב ידיעה עדים הראשונים ידיעה ממש
כיון דיכולה לומר הא דקבלתי הקדושין לשחוק נחטונתי [דיוועת
הייתי שאין קדושין בלא עדים ולשחוק כיוונתי. מדבריו לעיל], ולפי"ז
נדחו גם שאר ראיותיו.

ב. וכשמעיקרא לא אמרו העדים שדברו על עסקי קדושין
ואח"כ חזרו ואמרו שדברו ע"ק. כ' בכנה"ג
הנה"ע אות מ"ז בשם הריב"ל ס' י"ח דאם מעיקרא לא אמרו העדים
שהיו מדברים ע"ק ואח"כ אמרו שהיו מדברים אינם נאמנים. חולם
בערך השלחן סק"ג כתב דדוקא כשהעידו העדים שהיה מדבר ע"ק
ולא אמר לשון שמוכה שמקדשה לעצמו, בזה כתב הריב"ל דאינם
יכולים לחזור ולהעיד שדברו ע"ק בלשון שמוכה שרואה לקדשה
לעצמו, אבל אם לא העידו כלל שהיה מדבר ע"ק נראה דכ"ה
לחזור ולהעיד שדברו ע"ק שאין זו חזרה, וממשי"כ שם הריב"ל אח"כ
מוכה דס"ל דגם לענין לחזור ולומר שאמר מלה "לוי" הוי ספק, ועי'
כנה"ג אות כ"ו.

י. כשאמרו העדים שדברו ע"ק והאיש והאשה מבחישים
אותם, או כשהאיש והאשה אומרים שדברו
ע"ק והעדים מבחישים אותם. כתב בערוך השולחן סעיף כ"ט
דאם אמרו העדים שדברו בפניהם ע"ק והאיש והאשה מבחישים
אותם העדים נאמנים, וכן להיפך [כשהאיש והאשה אומרים שדברו
ע"ק והעדים מבחישים אותם, העדים נאמנים], אך מ"מ צריכה
גט, כיון שלפי דבריהם שדברו ע"ק הרי כונו לקדושין, ובכ"ה אף
אם לא דיברו ע"ק צריכה גט [וכמוצא להלן סק"ז].

יא. האם נאמנים האיש והאשה לומר שלא נתכוונו בדבור
על עסקי קדושין אלא להתלוץ. במלבושי יו"ע ס' כ"ו
כתב פעם אחד להחזיר בנידון בזה, משום דכיון שכל הענין מוכח שהיה
כדי להתלוץ, יש להאמינם, דאף דבאמר לשון קדושין ממש לא סמכין
על זה שאמרו שכוונתם היתה להתלוץ אף היכא דמוכה מבטין
שהיה כן [כמוצא בפי' מ"ב], שאני התם, דדברים שבלל לא הוי
דברים כמ"ש מהרי"ם בזה שייכי להל' אישות ס' א', וכ' בעצמך
ס' י"ט דאין טעם מהרי"ם בזה שחש' כנ"ל משום דלא מבייגת, אלא
שאין אנו משגיחים על הכוונה והמחשבה, והדברים הולכים אחר
הפה מה שיש במשמעות הדיבור, ואפילו שהמחשבה לא כן היא,
דברים שבלל אינם דברים ע"כ, וא"כ כ"ד שלא היו דברים ממש
של קדושין, רק דיבור בעסקי קדושין, ואנו צריכים לדון על דברים
שבלל איך היתה כוונתו, אם לשם קדושין או לא, וכיון דאין סכדי
דכל כוונתם היתה כדי להתלוץ, אי"כ ודאי יכולים אנו לסמוך על
זה ולהאמינם. וכ"כ ב"ד דב"ש ס' כ"ד וס' כ"ה בנידון שהיה
מוכה דכדור של עסקי קדושין היה דרך שחוק ויחולל, דלא מקרי
מדבר על עסקי קדושין.

הגב [יא] י"א ללא צעין מדברים בלוחו ענין ממש ללא מדברים מענין לענין בלוחו ענין [יב] דהיינו שאין מדברים בקדושין רק בלוחו זיווג (מרדכי סוף האיש מקדש וכ"כ הרשב"א)

ביאור חז"ל
[יא] י"א דלא כר
כרשב"א שם חז"ל
דשמואל ור' ארעא
נמי מענין לענין הוא

י"א כחנאי קאי על ר' יהודה ור' יוסי דפליגי בפלוגתא דר"י ורשב"א דר"י מצריך באותו ענין וע"ז קאמר שמואל אף לר' יוסי והוא כו' ור"ל מענין לענין וכ"ה בתוספתא ס"ב נחן לה קדושה ולא אמר לה הרי את מקודשת לי ר' יוסי אמר מקודשת ור' יהודה אמר אינה מקודשת ואם הוי עסוקים באותו ענין מקודשת ובירושלמי פרק התקבל ופ"ד דמ"ש בפלוגתא דר' יוסי ור' יהודה א"ר ייסא לר' חגי ואת מה בידך דא"ר חייא בר בון ב"ר תוליא בשם ר' חושעא פליגין בשפליגו לעצמן לענינות אחרים אבל אם הוי עסוקין באותו ענין גט הוא רשב"א וער"ן ובתוספתא פ"ו דגיטין תוליד אשתו אצל לבלר ונטל גטה ובתנו לה ולא אמר לה הא גיטך כו' והיא כתובה שם בשיבוש וכצ"ל ר"י א"ר מגורשת ר"י א"ר מגורשת ר"א א"ר עסוקין באותו ענין מגורשת ואם לאו אינה מגורשת רשב"א אמר מגורשת ופ"י ורשב"א דפליגי ר' ורשב"א בפלוגתא דר"י ור"י כנ"ל כמ"ש בגמ' ולפי מה דפסקי ה' כר' יוסי ה' כרשב"א : [יב] דהיינו כר' רש"י שם :

אוצר

ס"ק יג אות א—ס"ק יד

הפוסקים

דאע"ג דאין עסוקים בלוחו ענין יש לחוש להחמיר, וכחז"ל ג"כ שלא ראה שהוזכר זה בדברי הפוסקים.

ב. ובשתתפסק היה לצורך הקדושין. בזכר יחזק סי' י"ח בידון שכתובות שנתן דברו עסקי קדושין, ומשם כלל אחריו העיר כדי להקדש, כחז"ל להלכות לא הוי הפסק, כיון דכלנו לשם זה.

ובחיים לעולם סי' ז' בידון ששאל אותה אם רצוה לקדש בטענה זו, וקבל הטענה מידה ושאל אותה אם נותנת לו הטענה במחנה, והשיבה כן, ואח"כ נתן לה הטענה בשתיקה, אחר שביאר דמה ששאלה אם רצוה לקדש הוי דבר לא בע"ק, והוי קדושי ספק כמו בנתן הוא ואמר הוא, כחז"ל דאין לפקפק במה ששאל אותה בדבר המחנה והוי הפסק יוחר מכדי דבור בין עסקי הקדושין לנתינה, ד"ל דמה ששאל ממנה הטענה במחנה הוא כדי שיוכל לקדשה בשל, וא"כ צריך ללא הוי הפסק, ושפיר מקרי עסוקין בלוחו ענין ושניהם יודעין דביתורת קדושין יבנה ניהלה, וצריך הוא.

ובלחם רב סי' כ"ז בידון שאמר לחבירו יש לי בת קטנה אם תראה אחננה לך לאשה ואמר הלא מי יתן ויהי, ולקח הראשון טם יין ואמר בשמחתך חתן, ואח"כ נתן בשני חפץ ואמר לשון קדושין גרוע, כחז"ל דלשון הקדושין שאמר אינו מועיל, מימי כרי דובר עמו חתלה ע"ק, וכי חתמה ברי הפסק הענין במה שאמר לשמעתך בשמחתך, וכיון דהפסק בדברים אחרים א"כ לא הוי כמדבר ע"ק, זה אינו מספיק צעני, ללא מצעי למאן דפסק דמהני מענין לענין [גם צ"ל לא הוי הפסק], ללא אפילו לרוב פוסקים דס"ל דצענין בלוחו ענין ממש, חוששני צענין זה, ודעתי נוטה דכיון שאמר בשמחתך חתן וקראו חתן, הרי הוא כאומר לו הרי אתה חתני, שאני ואחתי מרואים שחקת בתי, ולכך אני אומר לך בשמחתך, וא"כ הרי לא הפסק הענין בשום דבר אחר ללא צענין הקדושין, ולכך יש להאריך גם עכ"פ ולעשותה ספק מקודשת. ופ"י עוד דכ"ע סק"י מה שביא צענין זה מהרד"ק ח"א סי' רכ"ט, ודפוסים שלפניו הוא צח"ד סי' קכ"ט.

יד. מדברים מענין לענין באותו ענין וכו'. בפנים ט"ו שזו היא דעת המרדכי סוף פ' האיש מקדש, והרשב"א. ובמרדכי שם הביא כן בשם הש"י מהר"ם, והיא גם בהש"י מיימוני דשייכי להלכות אישות סי' ד'. ודברי הרשב"א הם שחזרו לקדושין דף ו' ס"א, ומקור הדין הוא מהגמרא שם הוי מדבר עם האשה על עסקי גיט וקדושה ולא פירש ר' יוסי אומר דיו ר' יהודה אומר לר"ך לפ"ה, אחר רב יהודה אמר שמואל והוא שעסוקין בלוחו ענין כו', כתנאי רבי אומר והוא שעסוקין בלוחו ענין, ר' אלעזר בר שמואל אומר אע"פ שאין עסוקין בלוחו ענין, וא"ל לאו דעסוקין בלוחו ענין מנא ידעה מאי קאמר לה, אחר אב"י מענין לענין בלוחו ענין, אחר רב הונא אמר שמואל הלכה כר' יוסי, וכי הרשב"א דהאי כתנאי לאו אמלחא דשמואל [דאמר יהוא שעסוקין בלוחו ענין] קאי, ללא אפיקר פלוגתא דר' יוסי ור' יהודה קאי, דרבי דאמר והוא שעסוקין

נאחז

ומסחר"ש הלוי הביא בעלמות יוסף שם דאף לשיטת רש"י י"ל [דבעלמא היכא ללא שידך] אם אין עסוקין בלוחו ענין אפי' חשש קדושין ליכא, דבמדבר עמה ופסק גרע משדך, דכיון שכתביל לדבר על עסקי קדושין באכזה רבה הוי לו לקדש מיד בלוחו חמימות, וכיון דנעתק מלוחו ענין גלי דעתיה דלויאפוך חמימות ומדבר דבר ביה, ואע"ג דנתן אח"כ כיון דלא חזר ופירש עדיין בחזקת חזרתו הוא, וממנה בעלמא הוי דהיכא לה משום דמכסיף מינה, אבל אם שידך אשה בשדוכין בעלמא ונתרלית אף שלא קידש ולא נתן כלום, מ"מ אין כאן גילוי דעה שחזר בו, הלכך כששאלה אח"כ סבלנות הרי הוא כבני מקומו דאי מקדשי והדר מסבלי י"ל דאף הוא לקדושין מכוון, וגם האשה שידעת מנהג המקום מסכמת בכך כיון שקבלתם בסתם וכו'.

ובעצי ארזים סק"י כחז"ל דאף הרא"ש מודה דבעלמא היכא שלא הוי עסוקין בלוחו ענין אפילו חשש קדושין ליכא, ורק דהיכא דסבלנות ס"ל שאם שלא לה צעדים ואמר שיהיו לשם אכזה וחיבה וכדומה יש לחוש ולשון זה צעמו כיון לשון קדושין, [וכמו שהוצא בסעיף ג' לשון אכזה וחיבה בין שאר לשונות המסופקין], וכיון דשידך מתחלה הוי כמדבר עמה על עסקי קדושין ואמר לה אח"כ לשונות אלו יודעה שפיר מאי קאמר לה, ולהכי אפילו צאינס עסוקין בלוחו ענין הוי חשש קדושין, וזה צריך, וראיה לדבר דנתן בשתיקה כ' במחבר דצענין שידבר עמה חתלה צע"ק וגם שיהיו עסוקין בלוחו ענין, אבל בלשונות המסופקים כ' בסעיף ג' רק שידבר עמה חתלה צע"ק ולא כצריך שיהיו גם עסוקין בלוחו ענין, אי"ו כנ"ל.

ב. אם אין עסוקין באותו ענין מקרי דוקא כשהתחילו לדבר מענינים אחרים, או אפילו כשהיה רק הפסקת זמן מה בין עסקי הקדושין לבין הנתינה. דעת מרדכי סי' ג' כחז"ל דברי המחבר והוא שעדיין עסוקין בלוחו ענין, דלר"ך לצרר אם הכונה הוי שהנתינה תהיה סמוכה בחוץ כדי דבור לעסקי הקדושין, או שמה מקרי עסוקין בלוחו ענין כל שלא הפסיקו לדבר צענין אחר קודם הנתינה אף שהיה ריוח והפסקת זמן בין עסקי הקדושין ובין הנתינה, ומלשון רש"י בקדושין דף ו' על מאי דאיתא שם והוא שעסוקין בלוחו ענין שהוסף: עד שעה נתינה, משמע דצענין שהנתינה תהיה בחזק"ד לעסקי הקדושין. וכ"כ בפני משה ח"ב סי' ז' דף ה' עור ז'.

גם בלבושי מרדכי סי' ל"ו בידון שהיה הפסק רב בין עסקי הקדושין עד שנתן הטענה על אכזה, דכשומר המלים "הרי את" נצטת ולא נתן הטענה על אכזה ללא שם על השאלה, ורק כשאמר לו המסובים שהוא פתחן הרים את הטענה ונתן לה בשתיקה, כ' דכיון שהפסק בין עסקי הקדושין עד הנתינה הוי יוחר מכדי דבור, לא מכוין, דאין צענין שיהיו עסוקין בלוחו ענין סמוך לנתינה וכמ"ש

אוצר

סי' י

הפוסקים

ואתו ענין קאי כר יחודה, ור' אלעזר בר' שמעון דאמר מענין לענין קאי כר יוסי, והלכך הלכה כהא כרצ"ש ואפילו מענין לענין באתו ענין מהני, אבל בעל העיטור כתב דאם דברו מענין לענין באתו ענין אינה מקודשת כרצ"י, ולפי דבריו הא דאמר כהנאי אדברי שמואל קאי, כלומר דרבי ורש"א פליגי בדרי יוסי, דרבי סבר דדברי ר' יוסי בעסקוק ממש, ורש"א סבר דדברי ר' יוסי אפילו באין עסקוקין ממש באתו ענין אלא מענין לענין באתו ענין, ובתוספתא מלאתי כדברי, דגרסינן בפ"ב דמכילתין נחן לה קדושים ולא אמר לה האמק"ל ר' יוסי אומר מקודשת ר' יהודה אומר אינה מקודשת, ואם היו עסקוקין באתו ענין מקודשת, אלא לא נחלק ר' יהודה אלא בשאין עסקוקין באתו ענין, אבל בעסקוקין באתו ענין מודה, וא"כ מאי קאמר שמואל הלכה כר' יוסי וגם קאמר והוא שעסקוקין באתו ענין, דהא אפילו ר' יהודה מודה בה, אלא ודאי כי פליג ר' יוסי בשנחלקו מענין לענין באתו ענין, ובהא הוא דלענין שמואל למסקנא כר' יוסי משום דלא מודה בה ר' יהודה, והיינו דרש"ש, ובתוספתא דגיטין פ' התקבל גמי משמע דרבי ורש"א פלוגתא דר' יוסי ור' יהודה קמפלגי, דגרסינן הכס הולך אשתו אלא לבגד ועל גיטה ונחני לה ולא אמר לה הא גיטך, ר' יוסי אומר מגורשת ור' יהודה אומר אינה מגורשת, רבי אומר אם עסקוקין באתו ענין מגורשת ואם לאו אינה מגורשת, רש"ש אומר מגורשת, וזירוש' גיטין פ' התקבל ה"א גרסינן בפלוגתא דר' יוסי ור' יהודה בשניה מדבר עמה על עסקי גיטה וקדושים, א"ל ר' יוסי לר' חגי ואת מה בידך, [א"ל] דאמר ר' עירא חייא בר בון בר תחליפה בשם ר' הושעיא, פליגי בשפליגי עלמין לענינים אחרים, אבל אם היו עסקוקין באתו ענין גט הויא כר', ולפי מה שפרשתי נמצא דעסקוקין באתו ענין דקאמר שמואל אין פירושו בעסקוקין באתו ענין דרבי, דהכי דרבי בעסקוקין באתו ענין, ומשם, והכי דר' שמואל אפילו בשנחלקו מענין לענין באתו ענין, ולאפוקי בשנחלקו לענין אחר שלא מאתו ענין, ויש הרבה בתלמוד ששון אחד מתפרש לשתי משמעויות. ועי' בתפארת יעקב סק"ו סתם הנראה דרבי הרש"א, והכי ראינו לדבריו.

ואולם מלבד בעל העיטור המוזכר ברש"א שכתב דאם דברו מענין לענין באתו ענין אינה מקודשת, כתב כן גם הר"ן משום דקיי"ל הלכה כרבי מחזירו, וכ"כ בשלחם הגבורים בשם ריא"ז. וכי בביי שכן דעת הר"ף ס' והר"ש והעור שסתמו וכתבו והוא שעסקוקין באתו ענין, ושכן נראה מדברי הרמב"ם פ"ג מאישות ה"א ח'. והכ"ח הביא שכן גם דעת הסמ"ג וכי דהכי נקטין. גם ב"ש ס' ה' כתב דקיי"ל דהלכה כרבי מחזירו ולא מהני מענין לענין.

ובעני ארזים סק"ו כתב דדברי הרש"א ה"ל דחוקים כמ"ש הוא בעלמו, דא"כ עסקוקין באתו ענין דשמואל אין פירושו בעסקוקין באתו ענין דרבי, ומה שהביא ראיה מתוספתא דפ"ב דקדושין, בתוספתא שזידינו אין הגירסא כן אלא ה"ג נחן לה קדושין ולא אמר לה האמק"ל ר' יהודה אומר אינה מקודשת ר' יוסי אומר אם עסקוקין באתו ענין מקודשת, וא"כ לק"מ, ומה שהביא ראיה מירושלמי דגיטין פ' התקבל, נראה דאדרבה משם מוכח דליתא לפירושו של הרש"א, דהכי מקודם מיייתי הכס פלוגתא דר' יוסי ור' יהודה אפלוגתא דרבי

ויש מהאחרונים שפסקו דדברו מענין לענין באתו ענין הוי ספק מקודשת. כשי למורה ס' ג"ט דס"ז א' אחר שהביא מחלוקה הראשונים ה"ל אי מהני מענין לענין באתו ענין, כי דלענין פסק הלכה יש להחמיר כדעת הרש"א ומהר"ם ה"ל, ומה גם דאפשר דגם דעת הר"ף כן [עי' לעיל בדבריו שמתחם לקו], ולכן יש להחמיר להצריכה גט, ומ"מ הוי קדושי ספק, ואם בא אחר וקדש מגרש ראשון ונושא שני. גם בערוך השלחן סעיף י"ד כתב דלדינא יש להחמיר בשתי הדעות, ואם פשעה יד וקבלה קדושין מאחר לריכס גט משניסם. וכן ביד דוד (פסקי הלכות) פ"ג אות קכ"א דף ג' עור א' כתב דאין בידי להכריע בין הראשונים ה"ל, ועוד דאפשר לומר דאף להסוברים דלא מהני מענין לענין באתו ענין מ"מ ספק קדושין הוי, וכן מסתבר לדעתי, ועי' כה"ג הוי ספק מקודשת.

ובתב' בשו"ת הרמ"א ס' ל' דאף להסוברים דאפילו מענין לענין באתו ענין מהני, מ"מ צעין שדברו תחלה באתו ענין מעמד מקדושין ממש אלא שפסקו מלדבר בקדושין ועדיין מדברים בצרכיהם, ועפ"י כתב שזידינו שם דאפילו אם נאמר שהשמה שטעו אלא הכלל מיהשכר לרכי זיווגם, מ"מ אינו כלום מאחר שלא דבר עמה מעולם מלכתי קדושין ממש. וכ"כ בנו"כ מהדו"ת ס' ע"כ ד"ה הראש השלישי, ובמעשה חליכו מערכת ג'.

אלא

דחא פ"ס זכר. וכ"כ באמרות טעויות דל"ד א', חזביא מחודך תמים שמחך כל הדברים הנ"ל בלשון הר"ף ולא הביא אלא דברי שמואל שפסק הלכה כר' יוסי ואמר הוא שעסקוקין באתו ענין. ושזו היא גם גירסת הב"י. ועי' בהגהות הב"י שזל הר"ף אות ו' שכתב דכן נראה גם מדברי הר"ן שלא היה גורם בלשון הר"ף אלא שהוא שעסקוקין באתו ענין ותו לא מיד, ומה שנדפס עוד בפנים בספרי הר"ף [מדברי ראב"ש]. הגדה הם. וכי שפאחתי. ובחדושי הרשב"א בקדושין דף ר' ע"א כתב דאורב אלפסי לא הוזכר הני תנאי [היינו רבי וראב"ש] כלל, ולא פסק כלום בעסקוקין מענין לענין באתו ענין.

(ש) וכ"כ הב"ח בדעת הר"ף. ובשי למורה ס' ג"ט דס"ז ד' תמה על הב"י שהרי ברי"ף מובאים דברי ראב"ש והשקלא וטריא אליביה ולא דברי רבי. ואעפ"י שהביא דברי שמואל שהם כדברי רבי, עכ"י שמואל לבגי ראב"ש לית הלכתא כוותיה. וכן תמה בעצמות יוסף על הב"י. וכי דלא היה רחוק מן השכל לומר דהרי"ף ס"ל כדעת הרשב"א דגם מענין לענין מהני. אולם כבירות פ"ס דק"ב א' כתב על השי למורה הנ"ל דגירסא משובשת נודמנה לו ברי"ף, וברי"ף ישן ליתא לדברי ראב"ש ולשקלא וטריא אליביה, ויש ספרי הר"ף שכתוב בהם דברים אלו במקו [וכן הוא בש"ס חילגא] ונראה בהכרח

ביאור הגר"א

[יג] וי"א כ"י מדפדף
במאי עסקינו אילימא
כ"י מנא ידעה ואם איתא
דלמא בדלא השיבה

אמר

ידעיה ואפ"ה דוקא בדאמר וראיה ברורה היא ואף שדחה שם המשיב דבריו אין מובנים כלל :

הפוסקים

סי' טו אות א—ב

אוצר

בדברים הנאמרים בשעת נתינת הקדושין דצוה לריך שיאמר לה בעלמה, אבל במדבר על ע"ק קודם נתינת הקדושין יורה מהרש"ך דמכני חף חס היה מדבר עם אחרים.

ויש שכתבו דצוהו מדבר עמה ממנו הוא ספק קדושין. בשו"ת מהרי"ל ח"א סי' ס' בחשבותו כנו אחר ש' דמדברי הרמב"ם אין נראה בהמדרכי וכמוצא לעיל, מסק דמסתבר דדנים זה כדמי הספיקות להחמיר. גם בערוך השולחן סעיף ע"ו אחר שצוה דמלשון הרמב"ם ה"ל נראה דחולק על המדרכי, כתב דלדינא יש לפסוק לחומרא דהוי ס"ק. וכן בעבודת השם סי' י"ד אחר שהצו מחלוקת הפוסקים ה"ל חס בעסקי קדושין צעון שידבר עמה ממנו, מסק דהוי ספק ותפסי זה קדושי שני, [אולם בס"י ע"ו שם חשג למחרש"ך בח"ג סי' ח' ה"ל לדעת יחיד]. וכ"כ בפני יחזק (להר"י אבולעפיה) ח"כ סי' י"ב דע"כ ד' דין זה הוי ספק.

ב. וכשרק אחרים דברו בפניה ע"ק ולא המקדש. ע"י ג"י סק"כ שכתב דיש לגרוס בלשון הרמ"א כל שמדברים עם אחרים לפניה [ולא כמו שהוא לפנינו דכל שמדברים לפניו בגין], וכן הוא במדרכי ריש קדושין, אבל אמירת אחרים לחוד לא מהני, וי"ל עוד דל"ל שמדבר ולא שמדברים דהא חשב אפילו שחקק סגי בדאיתא בהגהת מרדכי בסוף גיטין ובד"מ, שלא כתבו אלא שהוא מדבר עם אחרים בפניה, וכ"כ בבית יחזק (לר"י שמעלקיש) ח"א סי' ל"ט. וכלל הכסף ח"כ סי' כ"ז כתב ג"כ דמשפט לשון הפוסקים נראה דצעין שהמקדש ידבר על ע"ק ולא העדים.

אולם ע"י צריב"ל ח"ג סי' ס"ו שכתב דזכר דהוי מדברים לפניכם על עסקי קדושין והוא נחן צחוס, אפשר דהויא מקדשה גמורה, וכן כתב המדרכי צ"ח קדושין וי"ל: לאו דוקא [עמה] אלא הוא הדין חס מדברים אחרים בפניהם, ויש טעות סופר בלשון המדרכי והנוסחא היא כמו שכתבתי וכו', הכלל העולה שחס הוי מדבר עמה על עסקי קדושין או אחרים מדברים לפניכם או שהיב הוא מדבר עם אחרים בפניה הויא מקדשה גמורה, ואלו החילוקים שכתבתי עם היותם עוזים ונחמים, מ"מ לא כתבתי אלא להלכה אבל למעשה עוד לריך לחזור ולעיין.

גם בפרי הארץ סי' ג' אחר שהצו דברי הריב"ל כתב דהנחן נראה הנוסחא דדברי המדרכי כפי מה שהצו הכ"ח כחן וי"ל: לאו דוקא עמה אלא ה"ב חס מדברים שם אחרים בפניהם וכו', וא"כ צ"ד שהעדים היו מדברים בפני המקדש ובפני האב שהיו במקום המחקדשה פשיטא דחשיב מדבר על עסקי קדושין, וכן הוא בסכמת רוב הפוסקים.

ובן בשו"ת מדר"י לבית הלוי סי' צ' דף ו' ג' הציג דברי המדרכי ה"ל בזה הנוסח: עמה לאו דוקא, אלא אפילו אחרים מדברים בפניה, וכי דבכהג ו' לא נמצא שום חולק, וע"כ שהצו גם דאיה לזה, וכי עוד דאין להצו דאיה להיפך מדפליגי ר' יוסף ור' יהודה במדבר עמה משמע דבאחרים מדברים לפניכם לא מהני, דאפשר למר דנקט מדבר עמה להודיעך כח דר' יהודה דאפ"ה מחיר וכן דביתא

(טז) כן הוא הלשון בב"ח בדפוס ווארשה, וכן בדפוס פרנקפורט תע"ב, אלא שבמקום לפניכם. כתוב שם לפניך. אולם בדפוס לפרנק האבאה בב"ח נוסחת המדרכי בזה"ל: לאו דוקא עמה אלא ה"ב אב מדברים עם אחרים בפניה.

טו. אלא כל שמדברים לפניו סגי. א. דעות הפוסקים בזה. דין זה הוא מהמדרכי ריש קדושין כמו שצוין בפנים. ומה שצוין עוד דכן משמע לשון העור, הוא מהמדרכי משה אוח ד' שדיק כן מדסתם העור [גבי לשונות המסופקים דסעיף ג'] וכי סתם "היה מדבר בעסקי קדושין" ולא כתב "עמה".

ועיין בערוך השולחן סעיף ע"ו ש' דדברי הרי"מ ל"ט, דהרי העור כ' מקודם גבי נחן לה בשחיקה דמהני דוקא חס הוי מדבר "עמה" תחלה על עסקי קדושין. וכבר חתם כן על ד"מ בחרן לצי סק"ה, והוסף עוד ד"ל דמה שלא הציר העור גבי לשונות המסופקים "עמה", משום דשליי חס כיון שדבר בפניה לכן ידעה שדעתו לשם קדושין [כמה שאמר לשונות המסופקים], משא"כ היכא דנחן בשחיקה י"ל דס"ל להטור לריך שידבר עמה, אך אפשר דהעור נקט לשון הש"ס, ו"עמה" לאו דוקא, וכמ"ס כן המדרכי על לשון הש"ס, ומ"מ אין הכרח מדברי העור דס"ל כהמדרכי, ואדרבה מסתברא טפי לפרש דברי העור דס"ל לריך שידבר עמה.

ובפני יהושע (שכ"ס שני המאורות הגדולים) סי' א' דס"ה ג' כתב דמדברי חס אחד שבהגהות מרדכי בסוף גיטין משמע דס"ל דצעין שידבר עמה ממנו, שהרי הביא שם בהגמ"ר דיש מי שרצה לומר דבמדבר על עסקי קדושין לריך שהיה חשיב כן, ח"כ כ"ש בשלף דיבר עמה, אלא עם אחרים בפניה דלא מהני. ובחש"י כ"י דף ג' צ' הריב"ל שצויה מהריב"ל ח"א סי' ס' כתב כן בדעת הרמב"ם, דמדבריו נראה דלא בהמדרכי, דהא ס"ל דבמדבר על עסקי קדושין לריך שחאמר כן [ע"י על זה לעיל סק"ה אות ו']. וכ"כ בערוך השולחן סעיף ע"ו דמלשון הרמב"ם נראה דחולק על המדרכי.

אולם צ"ח של שלמה סי' ה' כתב על דברי המדרכי ה"ל, שחס דברים נחמים, ושכן מלא בספר אגודה בשם אר"י. וביד דוד (פסקי הלכות) פ"ג אות ק"כ כתב דכן מוכח מקדושין דף ו' ע"א, דקפריך על הני לשונות דאצטרי לן אי הוו לשון קדושין, במאי עסקינו, אילימא במדבר עמה על ע"ק אפילו נחן בשחיקה מהני, ואי בלחן מדבר עמה על ע"ק מנא ידעה מאי קאמר, ולקמא כשמדבר עם אחרים בפניה על ע"ק דלא חשיב מדבר על ע"ק, אבל מ"מ ידעה דכוותה לקדשה, איך דגם כה"ג חשיב מדבר על עסקי קדושין. וכע"ז כתב בחפ"ארת יעקב סק"ז.

ובאדרת אליהו (שכ"ס שני המאורות הגדולים) סי' ו' דס"ז ד' כתב דכן נראה מסתימת כל הפוסקים דס"ל דלא צעין דוקא מדבר עמה, דהרי הטעם דמוטיל דיבור צע"ק הוא משום דע"י הוא יודעה דלשם קדושין נחן לה, ח"כ ה"ב במדבר עם אחרים בפניה. וע"י לעיל סק"ד אות ג' צדן כשאמר לשון הקדושין לעדים הוו עדים שאני מקדש אותה לי, שכתבו הרבה אחרונים דמהני מטעם דהוי כמדבר על עסקי קדושין, דצוה סגי כשמדברים לאחרים בפניה.

וביד אהרן הגה"ט אות ט' הביא מהרש"ך ח"ג סי' א' שכתב צנידונו שאמר לעדים הוו עדים שאני נחן זה הכחץ בשביל קדושין, דלא סגי כמה שאמר לעדים, עד שיאמר לה זה אני נחן לך בשביל קדושין [וכמוצא בסק"ד אות ג' ה"ל], וכתב דמח מוכח דס"ל למחרש"ך דהא דמהני מדבר תחילה ע"ק ונחן בשחיקה, היינו כשדיבר עמה ממנו. וכן דייק מדברי מהרש"ך ה"ל באלוה אליהו (שכ"ס שני המאורות הגדולים) סי' ו' דס"ז ד' אולם כלל הכסף ח"כ סי' כ"ז בחשבות רח"ש גאעניו כתב דלא קאמר מהרש"ך אלא